

การศึกษาหลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม
ของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์
A STUDY OF SUITABLE THINGS FOR THE DHAMMAPRACTICE
OF THE DHAMMA PRACTICE RETREAT IN SURIN PROVINCE

พระพรชาติ พุทฺธสโร (ภาคพรม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

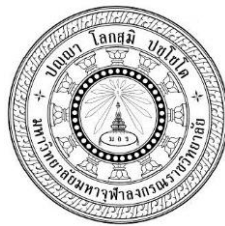
การศึกษาหลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม
ของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์

พระพรชาติ พุทธโสโร (ภาคพรม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

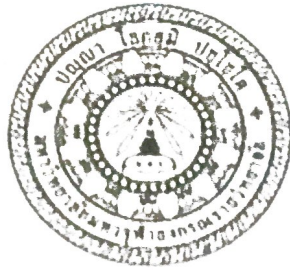
A Study of Suitable Things for the Dhamma Practice
of the Dhamma Practice Retreat in Surin Province

PhraPhonchat Buddhasaro (Phakphrom)

A Thesis Submitted in partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์
เรื่อง “การศึกษาหลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัด
สุรินทร์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิกร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระธรรมโมลี, ดร.)

กรรมการ

(ดร.แสง นิลนามะ)

กรรมการ

(พระมหาสมพาน ชาคโร, ดร.)

กรรมการ

(พระอธิการเวียง กิตติวณฺเณ, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สุชาติ บุษย์ชฎานนท์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาสมพาน ชาคโร, ดร.

ประธานกรรมการ

พระอธิการเวียง กิตติวณฺเณ, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระพรชาติ พุทธสโร)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาหลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนัก
ปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์

ผู้วิจัย : พระพรชาติ พุทฺธสโร (ภาคพรหม)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาพระพุทฺธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาสมพาน ชาคโร, ผศ.ดร., ศน.บ.(การสอนภาษาอังกฤษ),
ศน.ม.(พุทธศาสนศึกษา), Ph.D.(Pali& Buddies Studies)

: พระอธิการเวียง กิตติวัฒน์, ดร., พธ.บ.(การสอนสังคมศึกษา),
M.A.(Pali Literature), Ph.D.(Pali& Buddies Studies)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาหลักสัปปายะในคัมภีร์พระพุทฺธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ ๓) เพื่อวิเคราะห์หลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า

สัปปายะ ในคัมภีร์พระพุทฺธศาสนาเถรวาทหมายถึง สิ่งที่สบาย สภาพที่เอื้อ สิ่งที่เกื้อกูล สิ่งที่เหมาะสมอันเกื้อกูลต่อการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย มี ๗ อย่าง คือ อาวาสสัปปายะ โคจรสัปปายะ ภัสสสัปปายะ ปุคคสัปปายะ โภชนสัปปายะ อุตุสัปปายะ และอิริยาปถสัปปายะ สัปปายะทั้ง ๗ อย่างนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันเป็นเหตุปัจจัยให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าถึงจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน

สำนักปฏิบัติธรรมทั้ง ๕ สำนัก คือ ๑) สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ) ๒) สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรอง ๓) สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน ๔) สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวangsa และ ๕) สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณารามพบว่า มีประวัติความเป็นมาที่แตกต่างกัน บางแห่งก็อยู่ตั้งอยู่ติดกับชุมชน บางแห่งก็แยกตัวออกมาจากชุมชน และได้มีพัฒนาการมาตามลำดับ สภาพปัจจุบันมีการปรับภูมิทัศน์บริบทของสำนักมีเสนาสนะและอาคารสิ่งปลูกสร้างเพิ่มมากขึ้น โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นสัดส่วนเป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตอุบาสก อุบาสิกา เขตฌาปนสถาน หลักสัปปายะบางอย่างจึงแตกต่างจากหลักสัปปายะในคัมภีร์พระพุทฺธศาสนาเถรวาท ไม่สอดคล้องกันทั้งหมดสำนักปฏิบัติธรรมจะเน้นหลักสัปปายะให้มีคุณสมบัติที่สอดคล้องเข้ากับหลักเกณฑ์ระเบียบของมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทฺธศาสนาแห่งชาติ และคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้ได้รับการคัดเลือกจัดตั้งวัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

สำนักปฏิบัติธรรมมีป่าไม้เป็นตัวประกอบหลักที่ทำให้สำนักมีความร่มรื่นเจ้าสำนักและวิทยากรมีความรู้ทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ สามารถแนะนำในการปฏิบัติธรรมได้ดี มีรูปแบบการปฏิบัติที่ชัดเจน มีการนำสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ประกอบการอบรมปฏิบัติธรรมตามความเหมาะสมต่อบุคคลและสถานที่ โดยพบว่าหลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมที่มีความสำคัญมากที่สุดตามลำดับ คือ ภัสสสัปปายะ (ธรรมะสัปปายะ) ปุคคสัปปายะ โภชนสัปปายะ อาวาสสัปปายะ โคจรสัปปายะ อุตุสัปปายะ และ

อิริยาปถสัปปายะเมื่อผู้ปฏิบัติธรรมมีความศรัทธามีจิตยินดีในธรรมะมีศรัทธาต่อบุคคลผู้สอนธรรมหรือผู้นำพาปฏิบัติธรรม มีอาหารที่สมบูรณ์ส่วนในด้านอาวาสหรือเสนาสนะทางโคจรเดินทางไปมา สภาพดินฟ้าอากาศและอิริยาบถนั้นเป็นเรื่องรองลงไปตามความเหมาะสมและความสะดวกของผู้ปฏิบัติธรรม เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมได้อยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมสอดคล้องตามหลักสัปปายะก็จะทำให้มีความสะดวกสามารถที่จะพัฒนากายและใจให้มีความเจริญก้าวหน้าตามสมควรแก่การปฏิบัติ สำนักปฏิบัติธรรมจึงมีประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก มีความสำคัญต่อคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่กับชุมชนและสังคมต่อไป

Thesis Title : A Study of Suitable Things for the Dhamma the Practice of the Dhamma Practice Retreat in Surin Province
Researcher : PhraPhonchat Buddhasaro (Phakphrom)
Degree : Master of Art (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr. PhramahaSomphan Jagaro, B.A.(Teaching English), M.A.(Buddhist Studies), Ph.D.(Pali&BuddiesStudies)
 : Dr. PhraAthikarnWiangKittivanno, B.A.(TeachingSocial Studies), M.A.(Pali Literature), Ph.D.(Pali& Buddies Studies)

Date of Graduation : September 14, 2018

Abstract

The purposes of this thesis were 1) to study the suitable principles in Theravada Buddhist scriptures, 2) to study the Dharma practice retreat in Surin province, and 3) to analyze the suitable Things for supporting Dhamma practice of the Dhamma practice retreat in Surin province. The findings were as follows:

The word ‘Sappāya’ in Theravada Buddhist scriptures means things that are suitable or favorable to mental development and concentration without decline, classified into seven suitable things: Avāsa Sappāya or suitable abode, Gocara Sappāya or suitable resort, Bhassa Sappāya or suitable speech, Puggala Sappāya or suitable person, Bhojana Sappāya, Utu Sappāya or suitable climate, and Ariyāpatha Sappāya or suitable posture. All of them are connected, which have the effect of reaching Dhamma practitioners’ ultimate goal of Buddhism, called Nirvāna.

Five Dhamma practice retreats consisting of 1) Wat Pa YathaPrasit (Dhammayut), 2) Wat Pa Ban Truat, 3) Wat Pa ThepPratan, 4) WatSutthiwongsa, and 5) WatBhodhiwannaram were found that there were different histories of these Dhamma practice retreats. Some were located near the community and others were separated from the community. These were developed respectively. Currently, their landscapes have changed and there were many buildings constructed increasingly. The areas of the retreats were divided into Buddha’s zone, Sangha’zone, layman and laywoman’s zone, and crematorium’s zone. So, some suitable principles were different from ones in Theravada Buddhist scriptures, which were inconsistent. The Dhamma practice retreats focused on the suitable principles that were consistent with the regulations of Sangha Supreme Council of Thailand, National Office of Buddhism and Surin Provincial Monastery Order in order to be selected as Provincial Dhamma practice retreats according to the provided objectives.

The major component parts of Dhamma practice retreats are the forests that are suitable for the Dhamma practice. The abbots and trainers are experts on Dhamma and Practical studies with clear practical approach. These Dhamma practice retreats applied modern media of technology to Dhamma practice and training as appropriate to individuals and places, found that the most suitable principles that supported the Dhamma practice were Bhassa Sappāya (Dhamma Suppāya), Puggala Sappāya, Bhojana Sappāya, Avasa Sappāya, Gocara Sappāya, Utu Sappāya, and

Ariyāpatha Sappāya respectively. When the practitioners have faith, rejoice in the Dhamma, believe in the person teaching the Dhamma or the leader of the practice, have enough food, have temples or dwelling places, have walking spaces to and fro with good weather and bodily movement, depending on the practitioners' readiness and convenience, and they have the appropriate practice retreats that are consistent with the suitable principles respectively, Dhammapractitioners will get facilitated and can develop their body and mind to progress as it should be practical. The Dhamma practice retreats are very useful for Buddhist people. They are also very important for Surin Provincial Monastery Order, which are the succession of Buddhism to the next community and society.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนาโดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาหลักสัปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์” และได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องด้วยได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ที่ปรึกษาและผู้สนับสนุนในการศึกษาผู้ศึกษาจึงขอจาริกนามไว้ในวิทยานิพนธ์นี้

ขอขอบคุณ พระมหาสมพาน ชาคโร, ผศ.ดร.ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พระอธิการเวียง กิตติวณฺโณ, ดร.กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้เมตตาให้คำปรึกษาให้คำแนะนำในการเก็บข้อมูล เรียบเรียงข้อมูล และตรวจสอบแก้ไขข้อมูล ทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาได้

ขอเจริญพร ดร. โสธธรา ศิริภาพระภากร ที่ได้เมตตาตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย และแนะนำด้านการค้นคว้า รวบรวมเรียบเรียงข้อมูล ตลอดจนการอนุเคราะห์ด้านพาหนะในการลงศึกษาพื้นที่ภาคสนาม จึงขออนุโมทนาเจริญพรขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณพระนิสิตปริญญาโทรุ่นที่ ๗ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ทุกรูปที่ได้ให้กำลังใจด้วยดีเสมอมาคุณูปการที่เกิดขึ้น ขออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลที่เกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้เพื่อบูชาคุณบิดามารดาครูอาจารย์และผู้ที่มีพระคุณทั้งหลาย จงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญนี้โดยทั่วกันทุกท่านเทอญ

พระพรชาติ พุทฺธสโร (ภาคพรหม)

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ซ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๕
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๖
๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๗
บทที่ ๒ หลักสัปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๘
๒.๑ นิยามและความหมายของสัปายะ	๑๘
๒.๒ หลักสัปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๒๐
๒.๓ ความเป็นมาของสัปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๒๑
๒.๔ องค์ประกอบสำคัญของสำนักปฏิบัติธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท	๓๑
๒.๕ ความสำคัญของสัปายะ	๓๖
บทที่ ๓ สำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ปัจจุบัน	๓๘
๓.๑ สำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์	๓๘
๓.๑.๑ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ)	๔๔
๓.๑.๒ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวง	๔๗
๓.๑.๓ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน	๕๑
๓.๑.๔ สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวังศา	๕๓

๓.๑.๕ สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม	๕๘
๓.๒ ความสำคัญของสำนักปฏิบัติธรรม	๖๒
บทที่ ๔ หลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม	
ในเขตจังหวัดสุรินทร์	๖๓
๔.๑ หลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม	๖๓
๔.๒ ลักษณะสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม	
ในเขตจังหวัดสุรินทร์	๖๖
๔.๒.๑ ลักษณะสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม	
วัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ)	๖๖
๔.๒.๒ ลักษณะสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม	
วัดป่าบ้านตรว	๗๑
๔.๒.๓ ลักษณะสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม	
วัดป่าเทพประทาน	๗๘
๔.๒.๔ ลักษณะสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม	
วัดสุทิวังศา	๘๓
๔.๒.๕ ลักษณะสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม	
วัดโพธิ์ศรีวรรณาราม	๙๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๘
๕.๒ อภิปรายผล	๑๐๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๒
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๐๒
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	๑๐๓
บรรณานุกรม	๑๐๔
ภาคผนวก	๑๑๐
ภาคผนวกก. แบบสัมภาษณ์	๑๑๑
ภาคผนวกข. หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์	๑๑๗
ภาคผนวกค. ภาพผู้ให้สัมภาษณ์	๑๒๐
ภาคผนวกง. ภาพสัปปายะสถานสำนักปฏิบัติธรรม	๑๒๙
ภาคผนวกจ. ภาพกิจกรรมการอบรมและปฏิบัติธรรม	๑๓๕
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๑

สารบัญแผนภูมิ

เรื่อง	หน้า
แผนภูมิที่ ๑.๑ แสดงเกี่ยวกับกรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๖

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ ๓.๑ แสดงรายชื่อสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย	๔๓
ตารางที่ ๓.๒ แสดงรายชื่อสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติ	๔๓
ตารางที่ ๓.๓ แสดงจำนวนผู้ปฏิบัติธรรม สำนักปฏิบัติธรรมจำนวน ๕ สำนัก	๕๙

สารบัญภาพ

เรื่อง	หน้า
๑. ภาพสัมภาษณ์ พระครูโสภณธรรมรังสี (สุพรรณ สุวณฺโณ)	๑๒๑
๒. ภาพสัมภาษณ์ พระครูจันทปัญญาภรณ์ (ขาว จันทาโก) วิ.	๑๒๑
๓. ภาพสัมภาษณ์ พระครูคัมภีร์ธรรมวิสุทธิ (ทองคำ คมภิโร) วิ.	๑๒๒
๔. ภาพสัมภาษณ์ พระครูปริยัติสุทิวังค์ (สมเพียร ฝาสุโก)	๑๒๒
๕. ภาพสัมภาษณ์ พระครูโพธิจริยานุวัตร (สุภาพ เตชธมโม)	๑๒๓
๖. ภาพสัมภาษณ์ พระครูสมุห์ประเสริฐ เสฏฐบุตโต	๑๒๓
๗. ภาพสัมภาษณ์ พระสมุทร ทิปโก	๑๒๔
๘. ภาพสัมภาษณ์ พระประเสริฐปณฺธิโต	๑๒๔
๙. ภาพสัมภาษณ์ นายประโยชน์ ศิริสงวน	๑๒๕
๑๐. ภาพสัมภาษณ์ นายสิทธิชัย นามทอง	๑๒๕
๑๑. ภาพสัมภาษณ์ นายทรงศักดิ์ สุขเลิศ	๑๒๖
๑๒. ภาพสัมภาษณ์นายปคุณภัทร แวนดี	๑๒๖
๑๓. ภาพสัมภาษณ์ นายสวร ภาสตา	๑๒๗
๑๔. ภาพสัมภาษณ์ นายสอน บุญปลอด	๑๒๗
๑๕. ภาพสัมภาษณ์ นางรจนา ก้านเพชร	๑๒๘
๑๖. ภาพสัมภาษณ์กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	๑๒๘
๑๗. ภาพสัปปายะสถาน สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ)	๑๓๐
๑๘. ภาพสัปปายะสถาน สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวด	๑๓๑
๑๙. ภาพสัปปายะสถาน สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน	๑๓๒
๒๐. ภาพสัปปายะสถาน สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวังศา	๑๓๓
๒๑. ภาพสัปปายะสถาน สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม	๑๓๔
๒๒. ภาพกิจกรรมการอบรมและปฏิบัติธรรม สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ)	๑๓๖
๒๓. ภาพกิจกรรมการอบรมและปฏิบัติธรรม สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวด	๑๓๗
๒๔. ภาพกิจกรรมการอบรมและปฏิบัติธรรม สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน	๑๓๘
๒๕. ภาพกิจกรรมการอบรมและปฏิบัติธรรม สำนักปฏิบัติธรรมสุทิวังศา	๑๓๙
๒๖. ภาพกิจกรรมการอบรมและปฏิบัติธรรม สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม	๑๔๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยกล่าวถึงแหล่งที่มา เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ คือ เลขตัวหน้าเป็นเล่ม เลขตัวกลางเป็นข้อ เลขตัวหลังเป็นหน้า เช่น วิ.มหา. (ไทย)๑/๒๖/๑๐ หมายถึง พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ (ภาษาไทย) พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑ ข้อที่ ๒๖ หน้า ๑๐ และอ้างอิงจากคัมภีร์อรรถกถา เช่น ม.อุ.อ. (ไทย) ๓/๔๒/๖๕ หมายถึง มัชฌิมนิกาย ปปัญจสุทนี อุपरิปณาสก อรรถกถา อรรถกถาเล่มที่ ๓ ข้อที่ ๔๒ หน้า ๖๕ เป็นต้น ตามลำดับดังนี้

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระวินัยปิฎก		
คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิ.มหา. (ไทย)	=มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	=มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จุ. (ไทย)	=จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก		
คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.สี. (ไทย)	=ทีฆนิกาย สีสันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	=สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.เปต. (ไทย)	=ขุททกนิกาย เปตวัตถุ	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	=มัชฌิมนิกาย อุपरิปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก	(ภาษาไทย)
อง.นวก. (ไทย)	=อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย)	=อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (ไทย)	=ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	=อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. สุตตก. (ไทย)	=อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก		
คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
อภิ.วิ. (ไทย)	=วิภังค์	(ภาษาไทย)

ข. คำย่อชื่อคัมภีร์อรรถกถา

อรรถกถาพระสูตรต้นปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ม.อ.อ.(ไทย)	=มัชฌิมนิกาย ปปัญจสุทนี อุปริปัณณาสก์อรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.ติก.อ. (ไทย)	=อังคุตตรนิกาย มโนรปุรณฺณตักกนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.อ. (ไทย)	=อังคุตตรนิกาย มโนรปุรณฺณ สัตตกนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้นหลัก ๓ อย่าง คือ ปรีชาปฏิบัติ และปฏิเวธ โดยเฉพาะหลักปฏิบัติที่พระพุทธองค์ทรงเน้นมากที่สุด คือการเป็นผู้นำทางวิญญาณให้แสงสว่างแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายที่ควรแก่การบรรลุนิพพาน ฉะนั้นการปฏิบัติจึงเป็นเป้าหมายหนึ่งของผู้เฝ้าในการศึกษาพึงทำความเข้าใจในหลักของการปฏิบัติให้รู้แจ้งเห็นจริง สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงชี้ให้มนุษย์เดินตามและแสวงหาคือ มรรค ผล นิพพาน อันเป็นเป้าหมายหลักของการเข้าสู่กระแสแห่งพระธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงและบัญญัติไว้ ด้วยการชำระจิตใจให้สะอาดหมดจดจาก ความโลภ ความโกรธ และความหลง พระพุทธองค์จึงได้มอบหมายธรรมในพระพุทธศาสนาไว้ ๒ ประการ คือ คันถธุระ และวิปัสสนาธุระ ซึ่งธรรมดังกล่าวนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงอธิบายไว้ว่า

การเรียนนิกายหนึ่งก็ดี สองนิกายก็ดี จบพระพุทธวจนะ คือพระไตรปิฎกก็ดี ตามกำลังปัญญาของตนแล้วทรงจำบอกพุทธวจนะนั้นชื่อว่า คันถธุระ การเริ่มตั้งความสิ้นไปและความเสื่อมไปในอสังขาร เจริญวิปัสสนาทำติดต่อกันเนื่องจนถึงพระอรหันต์ของภิกษุที่มีความประพฤติคล่องแคล่วยินดีในเสนาสนะที่สงัดชื่อว่า วิปัสสนาธุระ^๑

เมื่อพระภิกษุได้ศึกษาในสำนักของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธองค์ก็ทรงตรัสบอกพระภิกษุให้แยกย้ายกันออกไปประกาศพระสัทธรรมในที่ต่าง ๆ “ในเวลาต่อมาอารามต่าง ๆ ได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พำนักถวายพระบรมศาสดาและหมู่พระสงฆ์สาวก มีพระเจ้าพิมพิสารเป็นผู้ถวายเวฬุวันวิหารเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา”^๒

ปัจจุบันพระสงฆ์และวัดเป็นองค์กรสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะพระสงฆ์เป็นผู้อบรมธรรมะ จัดการศึกษาด้านปริยัติและนำพาปฏิบัติแก่ประชาชน มีส่วนใกล้ชิดกับสังคม เอื้อประโยชน์ทางธรรมอันเป็นสาธารณะสมบัติ สงเคราะห์ชุมชนและสังคม พัฒนาสาธารณูปการ มีการร่วมมือประสานการเผยแผ่ธรรมผูกสัมพันธ์กับชุมชนและสังคม พระสงฆ์จึงเป็นผู้เลือกสรรและจัดวางกำหนดปัจจัยที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมนี้ ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าสัปบายะ ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของสัปบายะไว้ว่า “สิ่งที่สบาย สภาพเอื้อ สิ่งที่เกิดแก่สิ่งอื่น สิ่งที่เกี่ยวข้องการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกิดแก่สิ่งอื่น ช่วยสนับสนุนในการ

^๑สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พระธรรมปทัฏฐกถาแปล ภาค ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๐.

^๒วิ.ม. (ไทย) ๔/๑/๑๑๗-๑๑๘.

บำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย”^๓ สัปายะ จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติธรรมและการดำรงชีวิต การเป็นอยู่ การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยเหตุปัจจัย คือ สัปายะเหล่านี้ด้วย ซึ่งสัปายะที่เป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมมีอยู่ ๗ อย่าง ดังนี้ “๑) อาวาสสัปายะ ๒) โจรสัปายะ ๓) ภัตตสัปายะ ๔) บุคคลสัปายะ ๕) โภชนสัปายะ ๖) อุตุสัปายะ ๗) อิริยาปถสัปายะ”^๔

ทางคณะสงฆ์ไทยโดยเนาะมหาเถรสมาคมให้ความสนใจสนับสนุนการปฏิบัติธรรม โดยออกระเบียบส่งเสริมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้น เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิเจริญวิปัสสนา การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนั้นต้องดำเนินการตามความในข้อ ๕ แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ ซึ่งระบุไว้ว่า

การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัด ประธานคณะกรรมการจัดประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าอาวาสวัดที่จะจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ยื่นหนังสือขอจัดตั้งตามแบบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพิจารณาแล้วให้ประธานคณะกรรมการรายงานเสนอเจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติเพื่อมีพระบัญชาการตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด^๕

ดังนั้น อาศัยตามความแห่งระเบียบนี้ การเสนอเรื่องขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเพื่อให้ที่ประชุมมหาเถรสมาคมมีมติอนุมัติจึงเป็นการดำเนินการโดยเฉพาะของเจ้าคณะปกครองฝ่ายสงฆ์ในนามของคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะจังหวัด เป็นประธานคณะกรรมการ รองเจ้าคณะจังหวัด เป็นรองประธานคณะกรรมการ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอของจังหวัดนั้นเป็นกรรมการ โดยมีเจ้าคณะใหญ่ เป็นประธานที่ปรึกษา เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาคเป็นที่ปรึกษา ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ปกครองฝ่ายบ้านเมืองทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่จะพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่อย่างใด

คณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ได้ดำเนินการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้นตามกฎหมายของมหาเถรสมาคม และกฎข้อกำหนดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยเน้นให้เป็นสัปายะสถานตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เพื่อรองรับความต้องการเข้าไปถือศีลปฏิบัติธรรมของประชาชนพุทธบริษัททั่วไป มุ่งเน้นส่งเสริมการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเสริมสร้าง

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๗, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐๙.

^๔ **เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๒๐๙-๒๑๐.

^๕ พระมหาวิชัย ยติชโย (ฤทธิวิรุฬห์), “การศึกษาการพัฒนาวัดนาคเป็นสำนักปฏิบัติธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

คุณธรรมจริยธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน มีการจัดกิจกรรมอบรมและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม ประเทศชาติสืบต่อไป

ผู้ศึกษามีความประสงค์ที่จะศึกษาหลักสัปปายะของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ ว่ามีความเป็นสัปปายะ และเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมสอดคล้องกับหลักสัปปายะ ๗ ประการตามที่ปรากฏในคัมภีร์หรือไม่อย่างไร และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของมหาเถรสมาคมหรือไม่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องนี้

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักสัปปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์หลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ หลักสัปปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทมีความเป็นมาอย่างไร มีความหมาย ความสำคัญอย่างไร และมีความสัมพันธ์กับสถานที่ที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติธรรมได้อย่างไร
- ๑.๓.๒ สำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์มีประวัติความเป็นมา และสภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร มีองค์ประกอบใดที่เกี่ยวกับหลักสัปปายะบ้างหรือไม่
- ๑.๓.๓ หลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์มีความเหมาะสมหรือไม่

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาหลักสัปปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท หลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ โดยมีขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ด้านเอกสาร เนื้อหา กล่าวถึงหลักสัปปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เอกสารประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ และหลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์

๑.๔.๒ ด้านพื้นที่สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ที่ได้รับการจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ มีจำนวนทั้งหมด ๒๖ สำนัก เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย จำนวน ๒๒ สำนัก สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติก จำนวน ๔ สำนัก และเนื่องด้วยมีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่อยู่ในเขตจังหวัดสุรินทร์เป็นจำนวนมากนี้ ทำให้ยากต่อการศึกษา อาจจะทำให้ทำการศึกษาได้ไม่ครอบคลุมในทุกด้านของสำนักปฏิบัติธรรมทั้งหมดได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านเวลาในการศึกษา ผู้ศึกษาจึงได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ซึ่งถือเป็นตัวแทนของสำนักปฏิบัติธรรมทั้งหมดในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จำนวน ๕ สำนัก ดังนี้ คือ ๑) สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ) ๒) สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวน ๓) สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่า

เทพประทาน ๔) สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวังศา และ ๕) สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม โดยมีเกณฑ์คัดเลือกพื้นที่ในการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

๑. เป็นพื้นที่ที่มีการจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องตามเกณฑ์ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ และตามเกณฑ์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์

๒. เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมในด้านอาคาร สถานที่ บริเวณ และที่ตั้งที่เห็นว่าเป็นพื้นที่ที่มีหลักสัปปายะในการอบรมปฏิบัติธรรม และความพร้อมในด้านอื่น ๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่เกื้อกูลที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมที่สอดคล้องกับหลักสัปปายะในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และคัมภีร์วิสุทธิมรรค

๓. เป็นพื้นที่ที่มีการบริหารจัดการ บริการ จัดการอบรมปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยกลุ่มผู้เข้าอบรมจะเป็นกลุ่มหน่วยงานราชการ องค์กรต่าง ๆ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป เป็นต้น

สำหรับพื้นที่สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์แห่งอื่น ๆ ที่ไม่ได้คัดเลือกในการศึกษาวิจัยก็มีความพร้อมมีองค์ประกอบในด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันมากกับสำนักปฏิบัติธรรมที่ได้คัดเลือกในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ แต่เนื่องด้วยมีข้อจำกัดด้านเวลาในการศึกษา ผู้ศึกษาจึงไม่ได้คัดเลือกในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น

๑.๔.๓ ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาได้คัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาตามกรอบพื้นที่ของการศึกษา โดยการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์มีดังต่อไปนี้

๑. สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ) หมู่ที่ ๑๕ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ มีดังนี้

๑. พระสงฆ์ ๖ รูป

๒. ผู้นำชุมชน ๒ คน

๓. ผู้ปฏิบัติธรรม ๘ คน

รวม ๑๖ รูป/คน

๒. สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวน หมู่ที่ ๑๕ ตำบลตรวน อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ มีดังนี้

๑. พระสงฆ์ ๕ รูป

๒. ผู้นำชุมชน ๒ คน

๓. ผู้ปฏิบัติธรรม ๗ คน

รวม ๑๔ รูป/คน

๓. สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน หมู่ที่ ๘ ตำบลระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ มีดังนี้

๑. พระสงฆ์ ๕ รูป

๒. ผู้นำชุมชน ๒ คน

๓. ผู้ปฏิบัติธรรม๗คน

รวม ๑๔ รูป/คน

๔. สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธาวงศาหมู่ที่ ๑ ตำบลหัวจัว อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ มีดังนี้

๑. พระสงฆ์ ๕ รูป

๒. ผู้นำชุมชน ๒ คน

๓. ผู้ปฏิบัติธรรม ๗ คน

รวม ๑๔รูป/คน

๕. สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม หมู่ที่ ๗ ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอสำโรงตาบ จังหวัด
สุรินทร์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ มีดังนี้

๑. พระสงฆ์ ๕ รูป

๒. ผู้นำชุมชน ๒ คน

๓. ผู้ปฏิบัติธรรม ๗ คน

รวม ๑๔ รูป/คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาตามกรอบพื้นที่ของการวิจัย เพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์
รวม ๗๒ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเวลาเริ่มทำการศึกษาวิจัยตามเวลาดังนี้

๑. การเก็บข้อมูลเดือนพฤษภาคม-กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

๒. ดำเนินการวิจัย เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

สัปปายะ หมายถึง สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกิดจากช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้
ได้ผลดีช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย

คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง หนังสือรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
ได้แก่ พระไตรปิฎก รวมถึงหนังสืออรรถกถาฎีกา อนุฎีกา และคัมภีร์วิสุทธิมรรค

สำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ หมายถึง สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด
สุรินทร์ที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการ
จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ ในงานวิจัยนี้หมายถึงสำนักปฏิบัติธรรมประจำ
จังหวัดสุรินทร์จำนวน ๕ สำนัก คือ ๑) สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ) ๒) สำนักปฏิบัติธรรม
วัดป่าบ้านตรวน ๓) สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน ๔) สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธาวงศา และ ๕)
สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาหลักสัปปายะที่เกิดจากการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมใน
เขตจังหวัดสุรินทร์” ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ใน “พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม” ให้ความหมายของสัปปายะไว้ว่า สิ่งที่สบาย สภาพเอื้อ สิ่งที่เกิดอุปการะอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสม อันเกื้อหนุนในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย มี ๗ ประการ คือ

๑. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่อันเหมาะสม เช่น ปลอดภัย ไม่พลุกพล่านจอแจ บางแห่งเรียกว่า เสนาสนะสัปปายะ

๒. โภจสัปปายะ แหล่งอาหารอันวย ที่เที่ยวบินทบาตที่เหมาะสมดี เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลเกินไป

๓. ภัตสัปปายะ การพูดคุยที่เหมาะสม เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในกถาวัตถุ ๑๐ และพูดแต่พอประมาณ ข่าวดสารและสื่อสารที่เอื้อปัญญา บางแห่งเรียก ฌมัสสนสัปปายะ

๔. บุคคลสัปปายะ บุคคลที่ถุกกันเหมาะสม เช่น ไม่มีคนร้าย แต่มีท่านผู้ทรงคุณธรรมทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเมาะใจ

๕. โภชนสัปปายะ อาหารที่เหมาะสม เช่น ถุกกับร่างกาย เกิดอุปการะสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก บางแห่งเรียก อาหารสัปปายะ

๖. อุตสัปปายะ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น

๗. อิริยาปถสัปปายะ อิริยาบถที่เหมาะสม เช่น บางคนถุกกับจงกรม บางคนถุกกับนั่งตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี มีอิริยาบถสมดุ^๖

พระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์ปญญาสิริ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด” ว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์และงานพระศาสนาในด้านต่างๆของวัด แบ่งได้๓เรื่อง คือการบูรณะและพัฒนาวัดการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดนอกจากนั้นยังได้กล่าวอีกว่าการบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุขให้มีความสัปปายะ๔อย่าง คือ

๑. อาวาสสัปปายะที่อยู่เป็นสุขสบายคือทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่นร่มรมย์ เป็นรมณียสถานเจริญตาสบายใจแก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

๒. อาหารสัปปายะอาหารเป็นที่สบาย ตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหารการจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

๓. บุคคลสัปปายะบุคคลเป็นที่สบาย เรื่องของบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัดคนวัด แบ่งออกเป็น๔ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และศิษย์วัด

๔. ธรรมสัปปายะธรรมที่เป็นสบายจุดมุ่งหมายหลักของวัดคือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมเป็นที่แสดงพระธรรมเทศนาหรือการกล่าวบรรยายธรรมแก่พุทธศาสนิกชนตามหมวดธรรมต่างๆ^๗

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๐๙-๒๑๐.

^๗ พระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๙.

จุฑาทิพย์ อุมะวิชนี และ นภาเดช กาญจนะ ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “พระปา ปรัชญาธรรมของพระปาสายพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต” โดยกล่าวถึงคุณสมบัติของพระธุดงค์ กัมมัฏฐานโดยทั่วไป คือ พระธุดงค์กัมมัฏฐานคือต้องรักษาศีลอย่างบริสุทธิ์ไม่ให้มีต่างพร้อยในกระบวน ไตรสิกขาเพราะศีลเป็นเครื่องรองรับเป็นฐานของสมาธิทำให้สมาธิเกิดง่ายและตั้งอยู่โดยมั่นคงศีลต้องดี ก่อนสมาธิจึงจะดีได้นอกจากนั้นในการท่องเที่ยวแสวงหาที่สปปายะเป็นสิ่ง สถานที่ หรือบุคคล ซึ่งเป็น ที่สบาย เหมาะสมเกื้อกูล หรืออำนวยความสะดวก โดยเฉพาะที่ช่วยเกื้อกูลแก่การบำเพ็ญและประคับประคองรักษา สมาธิ ท่านแสดงไว้ ๗ อย่าง คือ อาวาส (ที่อยู่) โคจร (ที่บิณฑบาตหรือแหล่งอาหาร) ภัตตะ (เรื่องที่ พุดคุยที่เสริมการปฏิบัติ) บุคคล (ผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยแล้วช่วยให้จิตผ่องใสสงบมั่นคง) โภชนะ (อาหาร) อุตฺ (สภาพแวดล้อมและอุณหภูมิจึง) อิริยาบถ ทั้ง ๗ นี้ ที่เหมาะสมกันเป็นสปปายะ ที่ไม่สบายเป็นอุปสปปายะ สำหรับอบรมจิตต้องฝ่าอันตรายต่าง ๆ นานา พระปาท่านมีความเชื่อมั่นว่าศีลที่บริสุทธิ์จะเป็นเกราะป้องกันที่ดีที่สุดบวรวิเคราะหปฏิบัติทาพระปาสายพระอาจารย์มั่นภูริทตฺโตมีปฏิบัติคือมีข้อวัตรปฏิบัติต่างๆคือธุดงค์๑๓ชั้นธวัตร๑๔มีอาคันตุกวัตรเป็นต้นเป็นปฏิบัติทาที่ทาได้ยากและลำบาก เพราะเป็นการปฏิบัติที่ทวนกระแสโลกทั้งทางกายวาจาและทางใจนอกจากนี้ได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ของธุดงค์มีจำนวน๒๘ข้อข้อที่๑การหาเลี้ยงชีพบริสุทธิ์ข้อสุดท้ายทำให้สิ้นทุกข์ทั้งปวง^๕

พระวีระศักดิ์ ขยธมโม (สุวรรณวงศ์) ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการ วัดสันติสุขตามหลักสปปายะ ๗ : กรณีศึกษาวัดธารน้ำไหล จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดและทฤษฎีการจัดการวัดด้วยหลักสปปายะนั้นหมายถึงการสร้างสภาพเอื้อที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุน ต่อการศึกษาปฏิบัติปัจจัยที่เอื้อต่อการเป็นอยู่ดีและการที่จะพัฒนาตนช่วยให้ความเจริญตั้งมั่นไม่เสื่อมถอยเกื้อหนุนสิ่งสถานที่หรือบุคคลซึ่งเป็นที่สบายเหมาะสมกันเกื้อกูลโดยเฉพาะที่ช่วยเกื้อหนุนการบำเพ็ญและประคับประคองรักษาสติปัญญามี ๗ อย่างคือ อาวาส ที่อยู่โคจร ที่บิณฑบาตหรือแหล่งอาหาร ภัตตะเรื่องพุดคุยที่ส่งเสริมการปฏิบัติ บุคคล ผู้ที่อยู่ใกล้แล้วจิตผ่องใสสงบมั่นคง โภชนะอาหาร อุตุอุณหภูมิและสภาพแวดล้อม อิริยาบถเพื่อให้องค์กรเกิดความสงบและสันติสุข^๖

บรรจง โสดาดี และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑” ในงานวิจัยได้กล่าวถึงสำนักปฏิบัติธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๑ ว่า มีการจัดรูปแบบการฝึกอบรมเน้นความเป็นธรรมชาติ กลมกลืนกับธรรมชาติ ไม่เน้นสิ่งปลูกสร้างแปลกไปจากธรรมชาติ มีการปลูกต้นไม้เสริม ให้มีความสงบร่มรื่น เหมาะสำหรับการฝึกบำเพ็ญภาวนา แต่ละสำนักเน้นตอบสนองความต้องการของชุมชนเป็นหลัก ดังนั้นรูปแบบปฏิบัติจึงมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่น อย่างไรก็ตามแม้ว่าสำนักปฏิบัติจะเน้นตอบสนองชุมชนรอบ ๆ เป็นหลัก แต่สำนักปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่ก็มีความพร้อมที่จะฝึกอบรมพัฒนาจิตปัญญาให้กับสังคมในวงกว้างออกไปหลักสูตรจึงไม่จำกัดแคบ ๆ อยู่เฉพาะในกลุ่มชุมชนของตนเอง

^๕จุฑาทิพย์ อุมะวิชนี และ นภาเดช กาญจนะ, พระปา ปรัชญาธรรมของพระปาสายพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๖.

^๖พระวีระศักดิ์ ขยธมโม (สุวรรณวงศ์), “แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสปปายะ ๗ : กรณีศึกษาวัดธารน้ำไหล จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, (วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่๓ฉบับที่๒), หน้า ๑๐๕.

เท่านั้น ทุกสำนักปฏิบัติใช้สื่อที่เป็นธรรมชาติ เช่น การจัดบรรยากาศภายในสำนักให้เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม มีการจัดป้ายนิเทศคติธรรมตามต้นไม้ สร้างที่อยู่อาศัยแฝงอยู่ในธรรมชาติ ให้ความสำคัญกลมกลืนกับธรรมชาติ จัดภูมิทัศน์ให้เป็นอุทยานการศึกษา เป็นต้น บางสำนักมีพุทธศิลป์ต่าง ๆ ไว้เป็นพุทธานุสติ บางสำนักนอกจากจะจัดสภาพแวดล้อมเลียนแบบปริศนารที่สวยงามแล้ว ยังมีสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาเสริมการปฏิบัติธรรมอีกด้วย รูปแบบการปฏิบัติแต่ละสำนักมีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย โดยยึดหลักมหาสติปัฏฐานตามคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นหลัก เน้นความมีสติกำหนดรู้เท่าทัน การเกิดขึ้นแห่งปัญญารู้แจ้ง ต่างกันก็เพียงช่วงต้นจะเริ่มฝึกสติให้กำหนดรู้เท่าทันอารมณ์ได้อย่างไรเท่านั้นเอง จึงพบว่าบางสำนักให้กำหนดอิริยาบถต่าง ๆ บางสำนักก็กำหนดกิจกรรม บางสำนักก็กำหนดการเคลื่อนไหว แต่มีเป้าหมายอย่างเดียวกัน^{๑๐}

พระมหาอำนาจ อานนโท (จันทร์เปล่ง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ในเนื้อหาได้กล่าวถึงสัปปายะว่า ในการปฏิบัติธรรมนั้น สิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติก็มีความสำคัญมากเพราะจะเป็นเหตุเกื้อกูลให้การปฏิบัตินั้น มีความก้าวหน้า ไม่ติดขัด ขัดข้อง และส่งเสริมการปฏิบัติดำเนินไปด้วยดี โดยได้แสดงถึงรายละเอียดของสัปปายะไว้ ๗ ประการ คือ

๑. อาวาสสัปปายะ หมายถึง ที่อยู่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติจิตภาวนา จะต้องเป็นที่สงบสงัด ไม่มีผู้คนพลุกพล่าน อาจจะเป็นในถ้ำ หรือในวัดป่าที่สงบไม่มีคนพลุกพล่าน ไม่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ใช้ได้ หรือที่ที่เราเห็นว่าสงบแม้ว่าจะมีผู้คนมากแต่เราไม่ใส่ใจ ที่เช่นนั้นก็จัดเป็นอาวาสสัปปายะได้

๒. โคจรสัปปายะ หมายถึง ที่ที่เราอยู่อาศัยไม่ไกลเกินไปนักที่จะบิณฑบาต หรือสามารถบิณฑบาตได้อาหารที่สมบูรณ์ไม่อดอยาก แต่ไม่จำเป็นต้องมีเงินมีเงินมากเพราะจะทำให้เสียเวลาในการปฏิบัติเจริญภาวนา มีแค่ที่ที่บิณฑบาตที่สะดวกก็เพียงพอแล้ว

๓. ภัตตสัปปายะ หมายถึง การพูดคุยในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ และพูดแต่พอเหมาะพอควร ไม่มากเกินไปจนเกิดความฟุ้งซ่าน

๔. บุคคลสัปปายะ หมายถึง บุคคลที่ถูกคอกัน หรือบุคคลที่ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญา สามารถเป็นที่ปรึกษาแก้ข้อขัดข้องต่าง ๆ ได้ มีการปฏิบัติเสมอกัน ทัศนคติเสมอกัน ศีลเสมอกัน อยู่ด้วยกันอย่างมีเมตตาและเกื้อกูลกัน

๕. โภชนสัปปายะ หมายถึง ได้อาหารที่เหมาะสม ถูกกับร่างกาย เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ มีรสชาติถูกปาก ชื่นได้ไม่ยาก

๖. อุตสัปปายะ หมายถึง มีสภาพดินฟ้าอากาศไม่ร้อน ไม่หนาว หรือฝนตกจนเฉอะแฉะไปไหนไม่สะดวก มีธรรมชาติแวดล้อมที่ดี ไม่มีมลพิษทางอากาศ ทางเสียง หรืออื่นๆ ที่ทำให้เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติธรรม หรือเกิดความลำบากต่างๆ

๗. อิริยาบถสัปปายะ หมายถึง อิริยาบถที่เหมาะสม เช่น บางคนชอบเดินจงกรม บางคนชอบนั่งตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี พอเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม ทำให้รู้สึกสบาย ไม่เครียด

^{๑๐}บรรจง โสตาดี และคณะ, “การศึกษาแนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๑”, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑๙-๑๒๐.

เมื่อได้เลือกหาสถานที่ สิ่งต่าง ๆ อันเหมาะสม สะดวกสบายแก่อริยาสัยของตนได้แล้ว เป็นอันว่าพร้อมแล้วในการเจริญสมณกรรมฐาน^{๑๑}

พระเมธาวิอาภัสสโร (ฉัตรวิไล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์รุดงควัตรในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการศึกษาพบว่า หลักการรุดงควัตรที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและแนวทางการปฏิบัติตามหลักรุดงควัตรของพระสาวกในครั้งพุทธกาลทำให้ทราบถึงปัญหาของการไม่ปฏิบัติรุดงควัตรของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบันอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยสถานที่ไม่เอื้ออำนวยอุปาสกอุปาสิกาไม่เอื้ออำนวยและสหรรมิกไม่เอื้ออำนวยดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่บรรพชิตจะต้องรู้จักคุณค่าของการปฏิบัติรุดงควัตรในเบื้องต้นเมื่อบรรพชิตปฏิบัติรุดงควัตรย่อมทำให้เป็นผู้มีความสันโดษในปัจจัยสี่อันได้แก่เครื่องนุ่งห่ม (จีวร) อาหาร (บิณฑบาต) ที่อยู่อาศัย (เสนาสนะ) และยารักษาโรค (ความเพียร) อันเป็นลักษณะของพระรุดงคกรรมฐานที่ชอบนิยมปฏิบัติรุดงค์ไปพร้อมกับการเจริญสมณกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานเพราะการปฏิบัติรุดงควัตรจะช่วยสนับสนุนให้เกิดสมาธิในทางพระพุทธศาสนาในระดับต่างๆได้เร็วเช่นพระโสธาบันพระสกทาคามีพระอนาคามีและพระอรหันต์^{๑๒}

พระมหาจรัญ ปญญาวัโร (อินทร์ยงค์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทของพระมหากัสสปเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า พระมหากัสสปเถระท่านถือรุดงค์ ๓ ข้อ อย่างเคร่งครัด คือ

๑. ปังสกุณิกังคะ หมายถึง การอธิษฐานจิตหรือเปล่งวาจาสมาทานใช้แต่เฉพาะผ้าบังสุกุลเท่านั้น ไม่รับจีวรที่มีผู้ถวาย

๒. ปิณฑปาตีกังคะ หมายถึง การอธิษฐานจิตหรือเปล่งวาจาสมาทานถือเที่ยวบิณฑบาตเลี้ยงชีวิตเป็นวัตร ไม่รับอดิเรกลาภ

๓. อารัญญิกังคะ หมายถึง การอธิษฐานจิตหรือเปล่งวาจาสมาทานถืออยู่ป่าเป็นวัตร ซึ่งห่างจากบ้านคน ๕๐๐ ชั่ววัน หรือ ๒๕ เส้น

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยกย่องพระมหากัสสปเถระว่า เป็นเลิศกว่าภิกษุทั้งหลายว่า ผู้ทรงรุดงค์ ในส่วนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พระสงฆ์ อุปาสก อุปาสิกาทั่วไป เช่น ท่านสนทนากับพระสารีบุตรเถระ ณ ปาโคสิงคาลวัน อันเป็นสถานที่รื่นรมย์ โดยท่านกล่าวว่า “ภิกษุในพระศาสนา ย่อมทำให้ปางามด้วย การอยู่ป่าเป็นวัตร การถือบิณฑบาตเป็นวัตร การถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร เป็นผู้มีความปรารณาน้อย เป็นผู้สันโดษ เป็นผู้ไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ เป็นผู้ปรารณาความเพียร เป็นผู้ถึงพร้อม

^{๑๑}พระมหาอานวย อานนโท (จันทร์เปล่ง), “การศึกษาการบรรลุมรรคในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

^{๑๒}พระเมธาวิอาภัสสโร (ฉัตรวิไล), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์รุดงควัตรในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

ด้วยปัญญา เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติและวิมุตติญาณทัศนะ ภิกษุเห็นปานนี้เป็นผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบงามในพระธรรมวินัย เหมือนโคสิงคาลวันงามฉนั้น^{๑๓}

พระมหาไพบูลย์ วิบุโล (เลิศฤทธิ์ธนะกุล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเสนาสนะในพระพุทธศาสนา” ผลจากการวิจัยพบว่า เสนาสนะในทางพระพุทธศาสนามี ๒ ประเภท คือ เสนาสนะตามธรรมชาติได้แก่ โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชุก ที่แจ้ง ลอมฟาง เป็นการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด กล่าวคือ เป็นที่สำหรับปฏิบัติธรรมและเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสงฆ์ผู้ออกจากเรือนบวชอุทิศตัวต่อพรหมจรรย์และเสนาสนะที่สร้างขึ้น ได้แก่ กุฏิ วิหาร เรือนชั้นเดียว เรือนสองชั้น เรือนโล้น เรือนว่าง ปราสาท โดยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในการสร้างเสนาสนะถวายแก่พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติศาสนกิจ ทั้งเกื้อกูลในการช่วยเหลือสังคม ตลอดถึงเป็นการพัฒนามนุษย์ด้านต่าง ๆ ตามพระธรรมวินัย จัดวิธีการทำบุญกุศล หรือเป็นบุญกิริยาวัตถุ เช่น ทานมัย สілมัย และภาวนามัย เป็นต้น ของพุทธบริษัท เสนาสนะทั้งสองอย่างนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประสงค์ให้ ภิกษุศึกษาคัดเลือกเสนาสนะที่สัปปายะหรือเหมาะสมแก่จริตของตน เช่น ไม่ใหญ่เกินไป ไม่ไกลเกินไป ไม่ไกลเกินไปจากหมู่บ้าน สำหรับฝึกฝนอบรมพัฒนา กาย-ใจ มีปัจจัย ๔ พร้อมมูลเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำหน้าที่ของตนสมบูรณ์หรือการทำประโยชน์แก่ตนและประโยชน์ต่อสังคมควบคู่ไปด้วยกันตามความสมัครใจ ซึ่งไม่เป็นการประหลาดล้ำช้า คือปล่อยสติให้หลงไปทางใดทางหนึ่งที่เรียกว่ากามตัณหา คือความทะยานอยากใน รูป-เสียง-กลิ่น-รส-สัมผัส-และธรรมารมณ์ ๑ ภวตัณหา ความทะยานอยากมีในรูปแบบต่าง ๆ ๑ วิภวตัณหาคือไม่อยากมีไม่อยากเป็น ในสิ่งอะไรทั้งปวง ๑ หากแต่ทรงแนะนำวิธีการปฏิบัติในชีวิตสมณะอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การวางท่าทีพิจารณาต่อเสนาสนะนั้นๆ อย่างรอบคอบ ขณะเดียวกันก็ไม่ให้ทั้งการอนุเคราะห์แก่โลกหรือเป็นแบบอย่างต่อการพัฒนาตนโดยไม่เห็นแก่ความลำบากเพื่อสันติสุข สันติภาพในโลกด้วยความรู้แจ้งอย่างแท้จริง^{๑๔}

อนุวัฒน์ ลัดดาวัลย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเรื่องสันโดษ” เนื้อหาานวิจัยนี้กล่าวว่า หลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาถือเป็นหนทางที่นำไปสู่ความสุข สงบ และความสิ้นทุกข์ อันเป็นจุดหมายสูงสุดแห่งจิตวิญญาณได้ การก้าวเดินไปตามหนทางที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้เป็นหนทางแห่งความพอดี เรียบง่าย งดงาม แผ่ไปด้วยข้อธรรมที่กลมกลืนไปกับชีวิต และเกื้อหนุนต่อการปฏิบัติธรรม ที่มีความเหมาะสมพอดีตามขั้นภูมิในแต่ละบุคคลที่จะเลือกและปฏิบัติให้กลมกลืนไปกับวิถีชีวิตของตน พระภิกษุสงฆ์เป็นเพศที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม อันเป็นหนทางที่มุ่งตรงไปสู่อมตธรรมคือความสิ้นทุกข์ ตามพระธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความเรียบง่ายในสมณวิสัยที่เป็นผู้ฝึกตน ย่อมตระหนักดำรงชีวิตด้วยความเห็นภัยและตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ครองตน

^{๑๓} พระมหาจรรณ ญาณวโร (อินทร์รงค์), “การศึกษาบทบาทของพระมหากัสสปเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^{๑๔} พระมหาไพบูลย์ วิบุโล (เลิศฤทธิ์ธนะกุล), “การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเสนาสนะในพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑). หน้า ๗๖-๗๗.

ด้วย ศิล สมาธิ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร อยู่ในที่อันสงบ วิเวก สัมปายะ พอใจในการบำเพ็ญกิจของตน พอดีในปัจจุบัน ๔ ทิยังชีวิตให้คงอยู่เพื่อปฏิบัติสมณธรรมให้ถึงซึ่งความสิ้นทุกข์ ความเป็นอยู่ของพระจึงเรียบง่าย สันโดษ เป็นอิสระจากโลกามิส อันเป็นเครื่องล่อของโลก^{๑๕}

ณัชชา ธารสนธยา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุพระนิพานที่ปรากฏในคณกโมคคัลลานสูตร” ผลการวิจัยพบว่า การอยู่โดยผาสุกจักมีโดยความเกิดขึ้นแห่งกำลังกายเพราะโภชนะที่เป็นสัปปายะที่พอประมาณเป็นปัจจัย อีกอย่างหนึ่งความหาโทษมิได้เพราะการละสุขในการหลับ สุขในการนอน และในการเืองง่วง ละเว้นการเกียจคร้าน การปรับความเหมาะสมแห่งอิริยาบถทั้ง ๔ จดเว้นการบริโภคตามต้องการ ภิกษุพึงงดบริโภคเสีย ๔-๕ คำ แล้วดื่มน้ำแทน เป็นการเพียงพอเพื่อความอยู่ผาสุก^{๑๖}

พระมหาจรัญ วิจารณเมธี (นิลาพันธุ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเรื่องสันโดษในพระพุทธศาสนาเถรวาท” เนื้อหางานวิจัยได้กล่าวถึงสันโดษว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนเน้นเป็นพิเศษสำหรับพระสงฆ์ เพราะว่าพระสงฆ์มีหลักการเบื้องต้นว่าเป็นผู้ที่ชาวบ้านเลี้ยง จึงต้องทำตัวให้เขาเลี้ยงง่าย จึงควรที่จะอยู่ง่าย อยู่ง่ายหมายความว่า มีวัตถุแต่เพียงพอประมาณเท่าที่จำเป็นหรือเท่าที่เป็นสัปปายะ สันโดษว่าโดยขยายความนี้จะเน้นเกี่ยวกับ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลาณปัจจัยเภสัชสำหรับพระสงฆ์^{๑๗}

พระมหาวิชัยดิชโย (ฤทธิ์วิรุฬห์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการพัฒนาวัดนาคเป็นสำนักปฏิบัติธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” เนื้อหางานวิจัยได้กล่าวถึงการขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดว่า มหาเถรสมาคมออกระเบียบการขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพ.ศ. ๒๕๔๓มี

ข้อ๑ วัดซึ่งเป็นที่ตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเป็นวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. ๒๕๐๕และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่๒) พ.ศ. ๒๕๓๕และที่פקสงฆ์ตามมติมหาเถรสมาคม

ข้อ๒ มีสัปปายะเช่นอาวาสสัปปายะเป็นต้น

ข้อ๓ วัดที่เคยเป็นสำนักปฏิบัติธรรมมาก่อนยกขึ้นเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ข้อ๔ เจ้าอาวาสเป็นพระวิปัสสนาจารย์หรือส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

ข้อ๕ มีหลักฐานถูกต้องตรงตามแบบเอกสาร (แบบฟอร์ม) ที่กำหนดไว้

^{๑๕} อนุวัฒน์ ลัดดาวัลย์, “การศึกษาเรื่องสันโดษ”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

^{๑๖} ณัชชา ธารสนธยา, “ศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุพระนิพานที่ปรากฏในคณกโมคคัลลานสูตร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๕๓.

^{๑๗} พระมหาจรัญ วิจารณเมธี (นิลาพันธุ์), “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเรื่องสันโดษในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๘.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดหลักเกณฑ์คุณสมบัติของของวัดในการพิจารณาจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมไว้๓ด้านมีรายละเอียดดังนี้

๑. ด้านสถานที่

- ๑)ด้านความสะอาดสงบสว่างบริเวณร่มรื่นไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก
- ๒)มีห้องอาการหรือศาลาปฏิบัติที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมนั่งฟังการบรรยายและฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฐานได้ไม่แออัดเกินไป
- ๓)มีที่พักห้องน้ำห้องสุขาที่สะอาดจำนวนเพียงพอและแยกตามเพศของผู้ใช้สำหรับห้องพักควรมีการป้องกันแมลงและสัตว์ที่จะมารบกวนหรือทำอันตรายได้เป็นอย่างดี

๒. ด้านวิทยากร

- ๑)มีพระวิปัสสนาจารย์หรือผู้ฝึกสอนกัมมัฐานที่มีความรู้ความสามารถในการสอนกัมมัฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรโดยสามารถตอบข้อซักถามและสอบถามธรรมกัมมัฐานได้
- ๒)มีวิทยากรบรรยายธรรมที่มีความรู้ความสามารถในการเทศนาและบรรยายธรรมให้เข้าใจหลักธรรมและน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างมีความสุข
- ๓)พระภิกษุหรือบุคคลอื่นที่เป็นวิทยากรมีความประพฤติดีปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

๓. ด้านการบริหารจัดการ

- ๑)เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา การปฏิบัติและการเผยแผ่ธรรมอย่างแท้จริง
- ๒)มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างเป็นระบบที่มีความโปร่งใสสามารถเปิดเผยและตรวจสอบได้
- ๓)มีบุคลากร มีเจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พักอาหารน้ำดื่มห้องน้ำห้องสุขา และอำนวยความสะดวกต่างๆแก่ผู้ปฏิบัติธรรม
- ๔)มีการดูแลด้านการรักษาความปลอดภัยภายในและบริเวณโดยรอบในกรณีที่มีผู้ปฏิบัติธรรมจำนวนมากสามารถประสานงานขอกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือหน่วยอาสาสมัครเพื่อมาดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างทั่วถึง
- ๕)มีการดูแลด้านสุขอนามัยกล่าวคือมีตู้ยาสามัญไว้ประจำหรือมีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้นในกรณีที่มีผู้เข้าปฏิบัติธรรมจำนวนมากควรเตรียมเจ้าหน้าที่จากสถานพยาบาลอยู่ดูแลถ้าหากมีผู้ป่วยฉุกเฉินก็สามารถนำส่งสถานพยาบาลได้ทันทีถ้าหากไม่ได้จัดเจ้าหน้าที่พยาบาลอยู่ดูแลประจำก็ต้องมีการประสานไว้กับสถานพยาบาลใกล้เคียงให้สามารถปฐมพยาบาลหรือรับผู้ป่วยฉุกเฉินไว้รักษาตัวได้ทันที
- ๖)มีการจัดการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดปีและจัดทำตารางการฝึกอบรมปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน
- ๗)มีกฎข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติของวัดหรือสำนักที่จัดพิมพ์ไว้เป็นเอกสารหรือติดประกาศไว้ณบริเวณที่เห็นได้โดยชัดเจน
- ๘)มีการประสานงานกับชุมชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดด้านต่าง ๆ เช่นการจัดอาหาร น้ำดื่ม และการบริการต่าง ๆ เป็นต้น

๙) มีการประชาสัมพันธ์การจัดโครงการปฏิบัติธรรมในรูปแบบต่าง ๆ แต่ต้องไม่เป็นในลักษณะเชิงธุรกิจ

กล่าวโดยสรุปรูปแบบของสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรมมีลักษณะดังนี้

๑. สถานที่ที่เป็นที่สงบอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เรียกว่าสัปปายะ^{๓๘}

๑) อาวาส (ที่อยู่) คือเสนาสนะสัปปายะ

๒) โคจรคาม (แหล่งอาหาร)

๓) ภัตตาคาร (การพุดคุย) คือธัมมัสสวนสัปปายะ

๔) บุคคลคือบุคคลสัปปายะ

๕) โภชนะคืออาหารสัปปายะ

๖) ฤดูคือฤดูสัปปายะ

๗) อิริยาบถ (การยืน เดิน นั่ง นอน)

๒. บุคลากรกัลยาณมิตรคืออาจารย์ผู้คอยชี้แนะแนะนำตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรถ้าเจ้าสำนักเป็นพระวิปัสสนาจารย์ยิ่งดีมีเจ้าหน้าที่พร้อม^{๓๘}

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า หลักสัปปายะที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกนั้นมีหลายอย่าง เช่น สัปปายะ ๗ (อาวาสสัปปายะ, โคจรสัปปายะ, ภัตตสัปปายะ, บุคคลสัปปายะ, โภชนสัปปายะ, ฤดูสัปปายะ, อิริยาบถสัปปายะ) สัปปายะ ๕ ในขณะที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยมหาเถรสมาคมได้กำหนดเกณฑ์จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพิจารณาคุณสมบัติ ๓ ประการ คือ สถานที่ วิทยากร และการบริหารจัดการ จากคัมภีร์ และมติมหาเถรสมาคมดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาหลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ว่า มีความสอดคล้องกับคัมภีร์พระไตรปิฎก และมติมหาเถรสมาคมหรือไม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องนี้

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีขั้นตอนในการวิจัยดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ วรรณคดี อนุฎีกาคัมภีร์วิสุทธิมรรค และเอกสารรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๒ ศึกษาสัมภาษณ์ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำนักปฏิบัติธรรมในพื้นที่ของการวิจัย

๑.๗.๓ รวบรวมข้อมูลดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษาวิจัย โดยติดต่อประสานงานกับสำนักปฏิบัติธรรม พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนในพื้นที่ ขั้นตอนต่อนั้นจึงได้นำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ ขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ประเด็นที่เกี่ยวกับหลักสัปปายะของสำนักปฏิบัติธรรมที่ทำการศึกษาวิจัย

^{๓๘} พระมหาวิชัยดิษฐ์ (ฤทธิ์วิรุฬห์), “การศึกษาการพัฒนาวัดนาคเป็นสำนักปฏิบัติธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๖๕-๖๘.

๑.๗.๔ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และเครื่องบันทึกเสียง

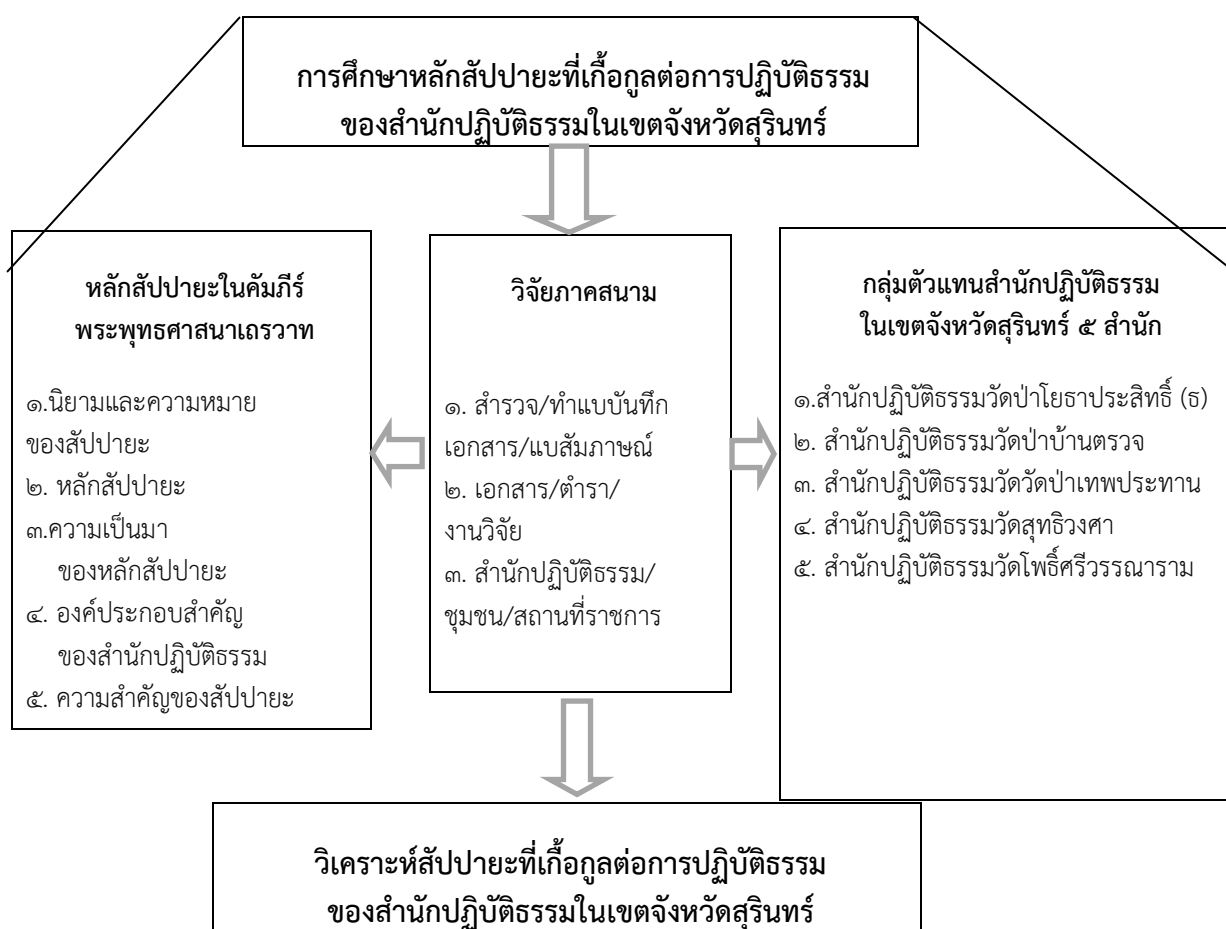
๑.๗.๕ เรียบเรียงข้อมูล ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดตามกรอบวัตถุประสงค์

๑.๗.๖ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๑.๑ แสดงเกี่ยวกับกรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๙.๑ ทำให้ทราบหลักสัปปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๙.๒ ทำให้ทราบประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์

๑.๙.๓ ทำให้ทราบหลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขต
จังหวัดสุรินทร์

บทที่ ๒

หลักสัปปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ในบทที่ ๒ นี้ ผู้ศึกษาจะได้ศึกษาหลักสัปปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนิยาม และความหมายของสัปปายะประวัติความเป็นมาของสำนักปฏิบัติธรรม องค์ประกอบสำคัญของการปฏิบัติธรรม ความสำคัญ และคุณค่าของหลักสัปปายะที่มีต่อการปฏิบัติธรรม โดยศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกอรรถกถา ฎีกา อรรถกถาคัมภีร์วิสุทธิมรรค เอกสาร ตำราและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ นิยามและความหมายของสัปปายะ

คำว่าสัปปายะ มีนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้ให้คำนิยามและความหมายไว้ดังต่อไปนี้ พระพุทธโฆสะจารย์^๑ได้ให้ความหมายของสัปปายะไว้ว่า หมายถึง “ธรรมอันเป็นที่สบายตัวอย่าง”^๑โดยมีอธิบายขยายความไว้ดังนี้

๑. อาวาสสัปปายะ หมายถึง ที่อยู่ ที่พักอาศัย และสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม
๒. โภจรสัปปายะ หมายถึง หมู่บ้านหรือท้องถื่นที่หาอาหาร ที่เที่ยวไปเพื่อเข้าไปบิณฑบาตที่เหมาะสม
๓. ภัตตสัปปายะ หมายถึง การพูดคุย หรือถ้อยคำที่เหมาะสมในระหว่างการปฏิบัติ โยคาวจรพึงปฏิบัติตนเพื่อสำรวมอินทรีย์ พูดน้อยในระหว่าง การปฏิบัติธรรมเพื่อสำรวมสมาธิ และปฏิกากนิมิต
๔. บุคคลสัปปายะ หมายถึง บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัย ในขณะที่กำลังปฏิบัติ โยคาวจรพึงเลือกคบบุคคลสัปปายะเพื่อความตั้งมั่นแห่งจิตของตนในขณะที่กำลังปฏิบัติ
๕. โภชนสัปปายะ หมายถึง อาหารและเครื่องบริโภคน้ำดื่มที่ถูกต้อง ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก เป็นที่สมควร แก่การบริโภคของโยคาวจร เพราะมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนหรือ บันทอนสภาพจิตใจ
๖. อุตุสสัปปายะ หมายถึง สภาวะดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น โยคาวจรพึงเลือกอยู่ในธรรมชาติดินฟ้าอากาศที่ทำให้จิตใจของตนแจ่มใสมั่นคงเกื้อกูลแก่การปฏิบัติธรรมของตน
๗. อิริยาปถสัปปายะ หมายถึง อากาหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติแล้วถูกใจ จนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี โยคาวจรพึงเลือกอยู่ในอิริยาบถที่เกิดความสบายกาย สบายใจ นีรณจะได้อิริยาบถ

^๑พระพุทธโฆสะจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลโดยสมเด็จพระพุทธปาโมกข์ (อาจาสมมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พิมพ์ จำกัด), ๒๕๔๘, หน้า ๒๒๐.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้ตรัสถึงสัปปายะไว้ว่า หมายถึง ความสมบูรณ์อันเป็นอุปถัมภ์สามารถทำให้ผู้ที่เป็นวิทยากร และผู้ที่ศึกษาปฏิบัติธรรมสำเร็จผลได้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป^๒

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ให้ความหมายของสัปปายะไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่สบายสภาพเอื้อ สิ่งที่เกิดต่อการอยู่ดี และการที่จะพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสม ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย^๓

พระครูวินัยธรรมัน ฐิตฺตโต ได้กล่าวถึงสัปปายะว่าหมายถึง สถานที่ที่เหมาะสมแก่การแสวงวิเวก ชาวบ้านก็ให้ความอุปถัมภ์บำรุงด้วยศรัทธาและเลื่อมใส^๔

พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน) ได้กล่าวถึงสัปปายะว่า หมายถึง ความเหมาะสมสำหรับธรรม ความสะดวกสบายสำหรับการบำเพ็ญ เป็นไปเพื่อจิตตภาวนา เหมาะสมสำหรับการภาวนา^๕

พระราชสังวรญาณ (พุธ ฐานิโย) ได้กล่าวถึงสัปปายะว่า หมายถึง สถานที่อันเป็นที่ปฏิบัติธรรมประกอบด้วยลักษณะ ๔ อย่าง ซึ่งเรียกว่า สัปปายะ ๔ ดังนี้

๑. อาวาสสัปปายะ หมายถึง สถานที่อยู่เป็นที่สบายพอที่จะเป็นที่กันแดด กันฝน กันลมกันหนาว กันร้อน และอาศัยเป็นที่นั่ง ที่นอน ที่ยืน ที่เดินได้สะดวกสบายพอสมควรเรียกว่า อาวาสสัปปายะ คือที่อยู่ที่อาศัยเป็นที่สบาย

๒. อาหารสัปปายะ หมายถึง อาหารสำหรับเลี้ยงชีวิตให้เป็นอยู่วันหนึ่ง ๆ พอมีพอฉัน พอจุนเจือชีวิตให้เป็นอยู่ พอมีกำลังกายกำลังใจประพฤติปฏิบัติ ไม่ขัดข้อง เรียกว่าอาหารสัปปายะ

๓. ธรรมสัปปายะ หมายถึง ในสถานที่นั้นมีผู้ซึ่งมีคุณวุฒิพอให้คำแนะนำพร่ำสอน มีสหธรรมิกพรมิถุญญิตใจ ให้ข้อแนะนำ ตักเตือนกัน ในข้อวัตรปฏิบัติอันถูกต้อง สงสัยอะไรก็มีที่ไต่ถามปรึกษาหารือ มีครูบาอาจารย์ คอยให้การฝึกฝนอบรมอยู่เป็นประจำเรียกว่า ธรรมสัปปายะ

๔. บุคคลสัปปายะ หมายถึง บุคคลเป็นที่สบายคือสหธรรมิก นักบวช อุบาสก อุบาสิกา ประพฤติตน เคร่งครัด มัธยัสถ์ อยู่ในสิกขาบทวินัย สำรวมกาย วาจา และใจของตนเอง มีปกติเพ่งโทษของตนเอง ไม่เพ่งโทษคนอื่น คอยจับผิดตนเอง และปรับปรุง ความเป็นของตัวเอง ให้เป็นจริงตามที่เรตตั้งใจจะให้ เป็นจะเป็นอะไรก็ได้ แต่ในเฉพาะสถาบันของเรานี้ เราปฏิบัติธรรมเพื่อความเป็นพระ

^๒สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน), สัมโมทนียกถา-วัดอัมพวัน อ.พรหมบุรี จ.สิงห์บุรี, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.amphawan.net>. [๓ ก.ค. ๒๕๖๐]

^๓พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๗, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐๙.

^๔พระครูวินัยธรรมัน ฐิตฺตโต, หลวงปู่เมตตาโปรดลูกหลานพระเวสสันดร! อัครรย์อำนาจจิต, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.phenkhao.com/contents/377391>. [๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

^๕พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน), สิ่งสัปปายะ-Luangta.Com, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.luangta.com/thamma/thamma_talk_text.php?ID=1046&CatID=3. [๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

เป็นณเฑาะว์ เป็นอุบาสิกา เป็นแม่ขานนางชี เพื่อความเป็นจริงตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเรียกว่า บุคคลสัปปายะ^๖

พระราชญาณวิสุทธิโสภณ (ท่อน ญาณธโร) ได้กล่าวถึงสัปปายะว่า หมายถึง อาหารเป็นที่สบาย อากาศเป็นที่สบาย เสนาสนะเป็นที่สบาย บุคคลเป็นที่สบาย ธรรมะเป็นที่สบาย ท่านว่าอยู่ได้ มีโอกาสเจริญจิตตภาวนาไปได้สะดวก^๗

พระไพศาล วิสาโล ให้ความหมายของสัปปายะว่า หมายถึง ปัจจัยเอื้อเพื่อเกื้อกูลแก่การทำคุณงามความดี เพื่อให้ชีวิตจิตใจเจริญงอกงาม^๘

จากการศึกษาความหมายของสัปปายะจากนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้ทราบความหมายโดยภาพรวมของสัปปายะว่า เป็นสิ่งที่สบายสิ่งที่เกื้อกูล สิ่งที่เอื้อต่อการอยู่ดี และการที่จะพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสม ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมสำเร็จผลได้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป เป็นต้น

๒.๒ หลักสัปปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

พระพุทธศาสนาถือว่าหลักธรรมชาติทั่วไปหรือสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มีอิทธิพลเป็นอย่างมาก ต่อความเป็นอยู่ของบุคคล ต่อความเสื่อมความเจริญของบุคคล ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดีก็จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้มาก ในทางการประพฤติวัตรปฏิบัติธรรมก็เช่นเดียวกัน สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยเกื้อกูลต่อการประพฤติวัตรปฏิบัติธรรมเรียกว่า “สัปปายะ”^๙ แบ่งเป็น ๗ อย่างได้แก่

๑. อาวาสสัปปายะ(บางแห่งเรียกเสนาสนะ)
๒. โคจรสัปปายะ (การเดินทาง)
๓. ภัตตสัปปายะ(บางแห่งเรียกธัมมัสสนะ)
๔. บุคคลสัปปายะ (บุคคล)
๕. โภชนาสัปปายะ(บางแห่งเรียกอาหาระ)
๖. อุตุสัปปายะ (บางแห่งเรียกฤดู)
๗. อิริยาปถสัปปายะ (อิริยาบถ)

พระพุทธเจ้ายังได้ตรัสถึงสัปปายะด้วยพระดำรัสอันเช่นสมัยอันมีพระอรหันตญาณได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่าคือกาลที่ได้รับสัปปายะความเหมาะสมประการคือธรรมเป็นที่สะดวกสบายแก่การเจริญ

^๖พระราชสังวรญาณ (หลวงพ่อดุริส ฐานิโย), *ทำไมสัปปายะทั้งสี่กับผู้แสวงหาถึงมีอุปทานอยู่ได้*-Pantip, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:<https://pantip.com/topic/33018122>. [๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

^๗พระราชญาณวิสุทธิโสภณ (ท่อน ญาณธโร), *สัปปายะ คืออะไร-พระเครื่อง*, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:<https://www.tumsrivichai.com>. [๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

^๘พระไพศาล วิสาโล, *เมื่อความสะดวกสบายกลายเป็นพระเจ้า*, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:http://www.visalo.org/article/chaladsue_8.htm. [๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

^๙พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๒๗, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘๖.

ปัญหามีอุตุสัปปายะอาหารสัปปายะ (โภชนสัปปายะ) เสนาสนะสัปปายะ(อาวาสสัปปายะ) ปุคคลสัปปายะและธัมมัสสวนสัปปายะ (ภัสสะสัปปายะ)^{๑๐}

ตารางที่ ๒.๑ แสดงหลักสัปปายะที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

หลักสัปปายะที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	
สัปปายะ ๗ (พระไตรปิฎก)	สัปปายะ ๕ (อรรถกถา)
๑.อาวาสสัปปายะ	๑. เสนาสนะสัปปายะ
๒.โคจรสัปปายะ	-
๓.ภัสสะสัปปายะ	๒.ธัมมัสสวนสัปปายะ
๔.ปุคคลสัปปายะ	๓. ปุคคลสัปปายะ
๕.โภชนะสัปปายะ	๔. อาหารสัปปายะ
๖.อุตุสัปปายะ	๕. อุตุสัปปายะ
๗.อิริยาปถสัปปายะ	-

๒.๓ ความเป็นมาของหลักสัปปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ในสมัยพุทธกาลระยะเริ่มแรกนั้นพระสงฆ์ยังไม่มีที่อยู่อาศัยประจำ ไต่จาริกไปเพื่อเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางออกไป เป็นการยังประโยชน์สุขแก่ชนหมู่มากตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสั่งไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทเวดาและมนุษย์”^{๑๑}

หลักสัปปายะที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

“ภิกษุทั้งหลายอาศัยเสนาสนะที่สงัดเช่นป่าโคนไม้ภูเขาชอกเขาถ้ำป่าช้าดงที่แจ้งกองฟางที่สงัดมีเสียงน้อยมีเสียงอีกทีก็น้อยไม่มีคนสัญจรไปมาไม่มีคนพลุกพล่านเหมาะเป็นที่หลีกเร้นภิกษุเหล่านั้นอยู่ป่าอยู่โคนไม้หรืออยู่เรือนว่างนั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรงดำรงสติมั่นมุ่งเฉพาะกัมมฐาน”^{๑๒} ภิกษุเหล่านั้นยอมเข้าสู่เสนาสนะอันสงัดเช่นป่าโคนไม้ภูเขาชอกเขาถ้ำป่าช้าป่าที่กลางแจ้งลอมฟางเธออยู่ป่าอยู่โคนไม้หรืออยู่เรือนว่างนั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายให้ตรงดำรงสติให้มั่นตรัสถึงมหาโควินทพราหมณ์สนทนากล่าวสอบทานความเข้าใจถึงเป็นผู้อยู่ผู้เดียวกับสุนังกุมารพรหมว่าคือ “บุคคลบางคนในโลกนี้อาศัยเสนาสนะอันสงัดคือป่าโคนไม้ภูเขาชอกเขาถ้ำป่าช้าป่าชุ่มที่แจ้งและลอมฟาง”^{๑๓}

เนื้อความที่ปรากฏในคัมภีร์ได้กล่าวถึงเสนาสนะที่มีความสงบเงียบ เพื่อการประพฤติปฏิบัติทางจิต เพื่อให้เกิดความสงบทางร่างกาย และจิตใจ เพื่อเข้าสู่โมกขธรรม สิ่งทีกล่าวนี้ได้กล่าวถึงลักษณะเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิด สติ เพราะสถานที่ไม่อีกที่ก ผู้คนไม่พลุกพล่านจอแจ เพราะต้องอาศัยเสนาสนะเหล่านี้เองจึงเป็นที่มาของ สติ ปัญญา ในการปฏิบัติทั้งปวงได้

^{๑๐} วจ.ติก.อ.(ไทย) ๒/๑๐๒/๒๕๔.

^{๑๑} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๓๒.

^{๑๒} อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๘/๓๘๕.

^{๑๓} ที.ม.(ไทย)๑ /๓๒ /๒๔๘.

จากพุทธพจน์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าตรัสบอกการใช้สอยเสนาสนะอันสงัดได้แก่ป่าโคนไม้หรือเรือนว่างมีชอกเขาถ้ำในภูเขาป่าช้าป่าละเมาะที่โล่งแจ้งลอมฟางที่สงัดมีเสียงน้อยมีเสียงอีกที่ก็น้อยไม่มีคนสัญจรไปมาไม่มีคนพลุกพล่านว่าเหมาะเป็นที่หลีกเร้นเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและมีปรากฏว่าในพรรษาที่๓ขณะประทับจำพรรษาณเวฬุวิหารกรุงราชคฤห์เศรษฐีกรุงราชคฤห์เลื่อมใสศรัทธาในภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยอิริยาบถจึงได้ทูลขออนุญาตสร้างเสนาสนะถวายจึงทรงอนุญาตเสนาสนะ๕ชนิดได้แก่วิหาร เรือนมุงแถบเดียวเรือนชั้นเรือนโล้นและถ้ำที่สร้างขึ้นทรงอนุโมทนาด้วยพระคาถาเหล่านี้ว่า “วิหารย่อมป้องกันความหนาวร้อนและสัตว์ร้ายนอกจากนั้นยังป้องกันงูและฝนในคราวหนาวเย็นนอกจากนั้นยังป้องกันลมและแดดอันร้อนจัดที่เกิดขึ้นการถวายวิหารแก่สงฆ์เพื่อหลีกเร้นอยู่เพื่อความสุขเพื่อเพ่งพินิจ และเพื่อเห็นแจ้งพระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงสรรเสริญว่าเป็นทานอันเลิศ”^{๑๔}

ดังนั้นที่กล่าวมาเสนาสนะอันสงัดและเสนาสนะ๕ที่มีผู้สร้างถวายจึงนับได้ว่าเป็นสถานที่เพื่อหลีกเร้นอยู่เพื่อความสุขเพื่อเพ่งพินิจและเพื่อเห็นแจ้งกล่าวคือเพื่อปฏิบัติธรรมนั่นเองขณะเจริญสติควรอยู่ในสภาพเช่นไรจึงจะทำให้การปฏิบัติธรรมมีความเจริญก้าวหน้าพระพุทธเจ้ายังตรัสแก่พระอานนท์ถึงลักษณะของภิกษุผู้ใส่ใจในการปฏิบัติธรรมว่าเราจักพูดเรื่องเห็นปานนี้คือเรื่องความมักน้อยเรื่องความสันโดษเรื่องความสงัดเรื่องความไม่คลุกคลีกันเรื่องการปรารภความเพียรเรื่องศีลเรื่องสมาธิเรื่องปัญญาเรื่องวิมุตติเรื่องวิมุตติญาณทัสสนะซึ่งเป็นเรื่องขัดเกลากิเลสอย่างยิ่งเป็นสัปปายะแก่ความเป็นไปแห่งจิตเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียวเพื่อคลายกำหนดเพื่อดับเพื่อสงบระงับเพื่อรู้อย่างเพื่อตรัสรู้และเพื่อนิพพาน^{๑๕}

จากพระดำรัสข้างต้นตรัสถึงการปฏิบัติตนขณะปฏิบัติธรรมถึงลักษณะเรื่องที่จักพูดคุยไว้เป็นตัวอย่างเพราะการปฏิบัติจะเจริญก้าวหน้าควรต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมเว้นสถานที่ที่เป็นโทษและอยู่ในสถานที่ที่สะดวกปรากฏมีดังนี้

โยคาวจรผู้ประสงค์จะรักษาปฏิภาณนิมิตไว้ให้ตื้นนั้นพึงเว้นจากอสัปปายะอันไม่ควรแก่ภาวนาสมาธิ๗อย่างคืออาวาส(ที่อยู่อาศัย)โคจรคาม(หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่จะไปบิณฑบาต) ภัสสะ(ถ้อยคำพูด) บุคคละ (บุคคล) โภชนะ (อาหาร) อุตุ(อากาศ) อิริยาบถ(นั่งนอนยืนเดิน) แล้วพึงเสพแต่สัปปายะอันควรแก่ภาวนาสมาธิ ๗อย่างนั้นเช่นกันเมื่อได้ปฏิบัติดังกล่าวมานี้บางท่านก็อาจสำเร็จอุปนาภาวนา^{๑๖}

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้อธิบายไว้ว่าเมื่อโยคาวจรภิกษุรูปใดแม้ทำโยคะโดยนัยวิปัสสนา ดังกล่าวมานี้อยู่ณวิปัสสนาก็ยังไม่ถึงพร้อมโยคาวจรภิกษุรูปนั้นพึงทำอินทรีย์ให้กล้าด้วยอำนาจแห่งอาการ๔อย่างนี้ว่าอินทรีย์ทั้งหลายมีสัทธินทรีย์เป็นต้นย่อมกล้าแข็งด้วยอาการ๔ คือดูแต่ความสิ้นไปแห่งสังขารทั้งหลายที่เกิดขึ้นถ่ายเดียว๑และในการดูความสิ้นนั้นยังวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อมด้วยการทำด้วยความมีสติ๑ยังวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อมโดยสา

^{๑๔}วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๙๔/๘๙-๙๒.

^{๑๕}ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๘๙/๒๒๗.

^{๑๖}พระพุทธโฆสาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลโดยสมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔,(กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒.

ตัดจกิริยาทำติดต่อกันยังวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อมโดยสปปายะกิริยาทำอย่างสบายคือ
เสพสปปายะทั้ง๗มีอาวาสสปปายะเป็นต้น๑ยังวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อมโดยจันนิมิตของ
สมาธิในวิปัสสนาให้ได้อย่างวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อมโดยกิริยาที่ยังโพชนงค์ให้เป็นไปตามควร
๑เข้าไปตั้งไว้ซึ่งความไม่โยยในร่างกายและชีวิต๑ในการเข้าไปตั้งไว้ซึ่งความไม่โยยในร่างกาย
และชีวิตนั้นยังภาวนาให้ถึงพร้อมโดยข่มความทุกข์ที่เกิดขึ้นออกไปเสียจากความโยยในร่างกาย
และชีวิตให้จงได้อย่างภาวนาให้ถึงพร้อมโดยไม่เลิกภาวนาเสียในระหว่าง๑แล้วเว้นอสปปายะ
๗เสพสปปายะ๗^{๑๗}

ดังนั้นการรักษาปฏิกาคณิคมิตเพื่อสำเร็จอุปนาภานาและการทำอินทรีย์ให้กล้าโดยนัย
วิปัสสนาพึงเว้นจากอสปปายะอันไม่ควรแก่ภาวนาสมาธิ๗และพึงเสพแต่สปปายะอันควรแก่ภาวนา
สมาธิ๗ พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปยังพระราชนิเวศน์ของพระเจ้าพิมพิสาร ขณะนั้นพระเจ้าพิมพิสารมี
พระราชดำริว่า อุทยานเวฬุวันของเรานี้ ไม่ไกลและไม่ใกล้จากหมู่บ้านนัก คมนาคมสะดวก ผู้ประสงค์
พึงเข้าเฝ้าได้ กลางวันไม่พลุกพล่าน กลางคืนสงัด เสียงไม่อีกทีก เว้นจากคนสัญจรไปมาเป็นทีกระทำ
กรรมลับของหมู่มนุษย์ ควรแก่การหลีกเร้น เราพึงถวายอุทยานเวฬุวันแด่พระภิกษุสงฆ์
มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขแล้วทรงน้อมถวายพระพุทธองค์ทรงรับอุทยานเวฬุวันเป็นอารามแห่ง
แรกในพระพุทธศาสนา แล้วเสด็จลุกขึ้นจากที่ประทับเสด็จกลับต่อมาพระพุทธองค์ได้ทรงแสดง
ธรรมเพราะเรื่องนั้นเป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตอาราม^{๑๘}

ดังนั้นจึงถือได้ว่าสวนเวฬุวันเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา และเป็นต้นเหตุให้
พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตการมีวัดเป็นที่อยู่อาศัยแก่พระสงฆ์ แต่สมัยนั้นบริเวณพระอารามเวฬุวันยังคง
ไม่มีสิ่งก่อสร้างใด ๆ พื้นที่ครอบคลุมไปด้วยป่า ต้นไม้ไผ่ ภูเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าช้า ต่อมาเศรษฐีเมืองราช
คฤห์ได้สร้างวิหารถวายให้แก่สงฆ์เพื่อเป็นที่อยู่ป้องกันอันตราย ดังข้อความที่ปรากฏตอนหนึ่งว่า

โดยสมัยนั้น พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อแก่กระแตเขตกรุงราช
คฤห์ ครั้นนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้ายังมิได้ทรงบัญญัติเสนาสนะแก่ภิกษุทั้งหลายและภิกษุเหล่านั้น
เหล่านั้นอยู่ในที่นั้น ๆ คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าช้าครั้งนั้นเศรษฐีชาวราชคฤห์
ไปสวน แต่เขารู้ได้แลเห็นภิกษุเหล่านั้นเดินออกจากที่นั้น ๆ คือ จากป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา
ถ้ำ ป่าช้า ป่าช้า ที่แจ้ง ลอมฟาง นาเลื่อมใส เป็นผู้สมบุรณ์ด้วยอิริยาบถ ครั้นเห็นมีจิตเลื่อมใส
ได้เข้าไปหาภิกษุเหล่านั้น แล้วกล่าวกับภิกษุเหล่านั้นว่า ถ้ากระผมจะสร้างวิหาร พระคุณเจ้าจะ
อยู่ในวิหารของกระผมไหมภิกษุทั้งหลายตอบว่า คหบดี พระพุทธเจ้ายังมิได้ทรงอนุญาตวิหาร
เศรษฐีกล่าวว่า ถ้าเช่นนั้นพระคุณเจ้าจงทูลถามพระพุทธเจ้า แล้วแจ้งให้กระผมทราบ^{๑๙} จากนั้น
พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุ
ทั้งหลาย เราอนุญาตเสนาสนะ ๕ ชนิด คือ วิหาร เรือนมุงแถบเดียว ปราสาท เรือนโล้น ถ้ำ ต่อมาภิกษุ
เหล่านั้นได้กล่าวต่อว่าเศรษฐีนั้นว่า ท่านคหบดี พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตวิหารแล้ว บัดนี้ท่านจงกำหนด

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

^{๑๘} วิ.จ. (ไทย) ๗/๑๙๙/๕๕.

กาลอันควรเอาเถิด”^{๒๐} การที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้คฤหัสถ์สร้างวัดถวายแก่พระภิกษุและอนุญาตให้ พระภิกษุสงฆ์อยู่เสนาสนะในวัด ก็เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ทรงแสดงคุณประโยชน์ของวิหารว่า วิหารย่อมป้องกันความหนาวร้อนและสัตว์ร้าย นอกจากนั้น ยังป้องกันงู ยุง และฝน ความหนาวเย็น นอกจากนั้นยังป้องกันลมและแดดอันร้อนจัดที่เกิดขึ้น การถวายวิหารแก่สงฆ์เพื่อหลีกเลี่ยงอยู่เพื่อความสุข เพื่อเพ่งพินิจ และเพื่อเห็นแจ้ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงสรรเสริญว่าเป็นทานอันเลิศ เพราะฉะนั้นผู้ฉลาดเมื่อเห็นประโยชน์ของตน พึงสร้างวิหารอันรื่นรมย์ถวายพระภิกษุผู้เป็นพหูสูตให้อยู่ในที่นี้เถิด อีกประการหนึ่ง ผู้เป็นบัณฑิตมีจิตเลื่อมใสในภิกษุพหูสูต ผู้ปฏิบัติตรง พึงถวายข้าว น้ำ ผ้า และเสนาสนะอันควรแก่ท่าน ท่านเหล่านั้นย่อมจะแสดงธรรมอันเห็นเหตุบรรเทาสรรพทุกข์แก่เขา ซึ่งเมื่อเขารู้ทั่วถึงแล้วจะเป็นผู้ไม่มีอาสวะปรินิพพานได้ในชาตินี้^{๒๑} การจาริกไปในที่ต่าง ๆ ย่อมทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้มาก เพราะการจาริกออกไปในที่ต่าง ๆ ทำให้พระสงฆ์ได้เห็นสภาพที่แท้จริง หรือปัญหาที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนและใกล้ชิดสามารถหาวิธีการมาแก้ไขปัญหาหรือวิธีการเผยแพร่ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในที่นั้นๆ ซึ่งทำให้การเผยแผ่หลักคำสอนประสบความสำเร็จได้ดี และยังเป็นการละความยึดมั่นถือมั่นในสถานที่อยู่อาศัยเพราะการอยู่อาศัยประจำนั้น ย่อมเกิดความรู้สึกรักเป็นเจ้าของในที่อยู่อาศัยและสิ่งของต่าง ๆ ที่ต้องสะสมไว้ใช้ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรม การจาริกจึงเป็นการฝึกปฏิบัติให้ละวาง การยึดถือโดยไม่รู้ตัว แต่การจาริกไปนานๆ นี้ ก็ไม่ใช่จะมีคุณอย่างเดียว พระพุทธเจ้าได้แสดงถึงโทษของการจาริกไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย โทษของภิกษุผู้ประกอบการเที่ยวไปนาน เที่ยวไปไม่มีกำหนด ๕ ประการ”^{๒๒} คือ

- ๑) ย่อมไม่ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยได้ฟัง
- ๒) ย่อมไม่เข้าใจชัดสิ่งที่ได้ฟังแล้ว
- ๓) ย่อมไม่แกลวงกล้าด้วยสิ่งที่ได้ฟังแล้วบางประการ
- ๔) ย่อมได้รับโรคเรื้อรังอย่างหนัก
- ๕) ย่อมไม่มีมิตร

ภิกษุทั้งหลายโทษของภิกษุผู้ประกอบการเที่ยวไปนานโดยไม่มีกำหนด ๕ ประการ เหล่านี้และจากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเสนาสนะ ๕ ชนิด คือ วิหาร เรือนมุงแถบเดียว ปราสาท เรือนโล้น ถ้ำ” ต่อมา ภิกษุเหล่านั้นได้กล่าวต่อเศรษฐีนั้นว่า “ท่านคหบดี พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตวิหารแล้ว บัดนี้ท่านจงกำหนดกาลอันควรเอาเถิด”^{๒๓} ครั้นต่อมาอนาถบิณฑิกเศรษฐีได้เดินทางไปเมืองราชคฤห์ ได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วได้บรรลุพระโสดาบัน เมื่อเดินทางกลับคืนสู่พระนครสาวัตถี แคว้นโกศล ซึ่งห่างไกลจากพระนครราชคฤห์ ๕๔ โยชน์ ระหว่างทางกลับนั้น ท่านกล่าวกับชาวบ้านว่า

^{๒๐} วิ.จ. (ไทย) ๗/๑๙๙/๕๕.

^{๒๑} วิ.จ. (ไทย) ๗/๑๙๙/๕๖.

^{๒๒} อง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๒๒๑-๒๒๒/๒๓๒-๒๓๓.

^{๒๓} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๐๐/๕๕.

ท่านทั้งหลายจงช่วยกันสร้างอารามวิหาร ชาวบ้านเหล่านั้นต่างพากันสร้างอารามที่พักปลูกสวนไม้ดอกบ้าง สร้างวิหารบ้าง ตามระยะทาง ๑ โยชน์ ครั้นเศรษฐีเดินทางไปพระนครสาวัตถีแล้วได้เที่ยวตรวจดูทั่วพระนคร เพื่อหาสถานที่ก่อสร้างวัดเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า โดยมีพระเวฬุวันมหาวิหารเป็นต้นแบบ มีหลักการเลือกสถานที่นั้นว่าเป็นสถานที่ไม่ไกลไม่ใกล้จากหมู่บ้านนัก การทางไปมาของชาวบ้านและภิกษุสงฆ์สะดวกไม่ลำบาก กลางวันมีคนน้อย กลางคืนเงียบสงบปราศจากเสียงอึกทึกเป็นสถานที่ควรแก่ผู้ชอบปลีกเร้นสำหรับปฏิบัติธรรมโดยที่เศรษฐีมิได้พิจารณาถึงเรื่องความขัดสนด้วยปัจจัย ๔ ในการก่อสร้าง เพราะมั่นใจว่าตนเองจะดูแลไหว และได้พบว่าพระอุทยานของเจ้าเชตุพระราชากุมารเหมาะสม จึงเข้าเฝ้ากราบทูลว่า ขอใต้ฝ่าพระบาททรงประทานพระอุทยานแก่เกล้ากระหม่อมเพื่อจัดสร้างวัดพระเจ้าข้าครั้งแรกพระราชากุมารไม่ทรงประทานให้ แต่ทนการรบเร้าจากเศรษฐีไม่ไหว จึงตรัสว่า ท่านคหบดี อาราม (หมายถึง ที่ว่างจากสิ่งก่อสร้าง) เราให้ไม่ได้ แต่ต้องซื้อด้วยการปลาดด้วยทรัพย์วันรุ่งขึ้นท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีสั่งให้คนเอาเงิน ออกมาเรียงตามพื้น ที่นั้น ขณะนั้นเจ้าชายเชตุพระราชากุมารเห็นใบหน้าเศรษฐียังคงผ่องใสเฝ้าอ้อม จึงตรัสว่าพอแล้วที่ว่างตรงนี้เรายกให้ ท่านเศรษฐีใคร่ครวญว่า เจ้าเชตุพระราชากุมารนี้มีคนรู้จักมาก หากท่านเลื่อมใสในพระธรรมวินัยก็จะเป็นผลดี จึงทูลถวายที่ว่างนั้นแก่พระราชากุมาร ซึ่งเจ้าเชตุพระราชากุมารตรัสให้สร้างซุ้มประตูปราสาท ๗ ชั้นตรงที่นั้น ส่วนท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีได้ให้สร้างวิหารหลายหลัง ตกแต่งบริเวณต่าง ๆ สร้างซุ้มประตู สร้างศาลา หอฉัน โรงไฟ กบปียุกฎิเวจกุฎิ ที่จงกรม โรงจงกรม(มีหลังคา) บ่อน้ำ ศาลาบ่อน้ำ เรือนไฟ ศาลา สระโบกขรณีและมณฑปแก่ภิกษุสงฆ์^{๒๔}

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าวัดในพระพุทธศาสนามีการพัฒนามาแต่ครั้งพุทธกาลจากพื้นที่ที่เป็นป่าปรับเปลี่ยนเป็นที่อยู่อาศัยที่สงบสงัด และได้เพิ่มเติมสิ่งก่อสร้างที่จำเป็นเพื่อการปฏิบัติธรรมประเพณีพรหมจรรย์ของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งต่อมาได้มีพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธาได้สร้างถาวรวัตถุขึ้นภายในวัด โดยการมุ่งประโยชน์ใช้สอยทางศาสนาเป็นหลัก และถือว่าการสร้างสิ่งเหล่านี้เป็นการบำเพ็ญบุญตามวิธีการทางพระพุทธศาสนาด้วยคุณสมบัติของสถานที่ของวัดว่า วัดใดประกอบด้วยองค์ ๕ มีความเป็นสถานที่ที่ไกลนัก ไม่ใกล้นักจากที่โจจร เป็นต้น วัดนี้ชื่อว่าเป็นสำนักเหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรมประเพณีพรหมจรรย์ กิจกรรมการเผยแผ่ของวัดในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าทรงวางเป้าหมายในการแสดงธรรมสั่งสอนพุทธบริษัทไว้ ๓ ประการ คือ

๑) เพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น (อภิญญา) สิ่งใดที่พระพุทธองค์ทรงรู้เห็นแล้วถ้าทรงเห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟัง ก็ไม่ทรงสอน ทรงสอนแต่ความรู้ที่จำเป็นเท่าที่บุคคลพอจะรับได้เพื่อประโยชน์แก่ผู้รับ ดังพระพุทธวจนะที่พระพุทธองค์ตรัส ณ สีสพาวน(ป่าประดู่ลาย) ทรงถือใบประดู่ลายเพียงเล็กน้อยในพระหัตถ์ แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ใบไม้ในพระหัตถ์กับใบไม้ในป่าอย่างไหนมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ใบไม้ในป่ามีมากกว่า ในข้อนี้มีความหมายว่าเรื่องที่พระองค์ทรงรู้นั้นมีมากเหมือนใบไม้ในป่า ส่วนที่ทรงแสดงแก่

^{๒๔}สถาบันบันลือธรรม, ๗๕ อุบาสกพุทธสาวก ในสมัยพุทธกาล, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๕๑), หน้า ๙๐-๙๓.

ภิกษุ นั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความเบื่อหน่ายคลายกำหนด เรื่องที่ทรงแสดงนั้นคือ เรื่องทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เป็นไปเพื่อการตรัสรู้ และนิพพาน๒) ทรงแสดงธรรมมีเหตุผลที่ผู้ตรองแล้วเห็นจริงได้คือมีเหตุผลที่ผู้ฟังตรองตามให้เห็นได้ด้วยตนเอง ไม่งมงาย เลื่อนลอย พระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าส่วนใหญ่ทรงสอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเอง ไมยากและไม่ง่ายจนเกินไป เมื่อตรึกตรองขบคิดแล้วก็จะเห็นได้ รู้ได้ เพื่อให้ผู้ฟังธรรมได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร๓) ทรงแสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ (สปปาฏิหาริย์) คือ ผู้ปฏิบัติตามย่อมได้รับประโยชน์ควรแก่การปฏิบัติไม่ใช่ปาฏิหาริย์อย่างอื่น ใครปฏิบัติชอบมาก ย่อมได้รับผลแห่งการปฏิบัติมากตามสมควรแก่การปฏิบัติของตน^{๒๕}

ในสมัยพุทธกาล วัดพระเวฬุวัน และวัดพระเชตุวัน เป็นสถานที่ร่มรื่น มีป่า มีต้นไม้ร่มใหญ่ ไม้ดอก ไม้ผล รวมความว่าเป็นวัดที่สงบ คนเข้าไปแล้วรู้สึกสงบได้ทันที เพราะบรรยากาศดึงดูดให้สงบ คนในวัดมีความสำคัญมากพอๆ กับหรือมากกว่าบรรยากาศของวัด คือ คนในวัดเป็นคนที่มีคุณภาพ เป็นคนที่ได้พัฒนาจิตใจของตนดีแล้ว อยู่ใกล้แล้วมีความเย็นเกิดความสุขใจ บรรยากาศของวัดให้ความสบาย คนในวัดก็ให้ความสุขใจ ให้ความเย็นอกเย็นใจ มีการปฏิสันถารดี เมื่อมองย้อนหลังไปในด้านของความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านนั้น มีความสัมพันธ์กันในแง่บุญกุศล ในสมัยพุทธกาลยังเห็นได้อย่างชัดเจนคือชาวบ้านกับพระสงฆ์จะมีความสัมพันธ์ในแง่บุญกุศล สงเคราะห์ด้วยความศรัทธาเลื่อมใสด้วยความรู้สึกอ้อมอกอ้อมใจ มีความรู้สึกที่ดีต่อพระสงฆ์ว่าปฏิบัติตนดีแล้วสงเคราะห์ชาวบ้าน เอื้อเฟื้อ เอื้อนดูประพฤติดนเป็นแบบอย่าง สั่งสอนชาวบ้าน และในส่วนของกิจกรรมของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมีแต่สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงให้ทำเท่านั้น เช่น จาริตศีล อุโบสถ สังฆกรรม เข้าพรรษา ออกพรรษาทำพิธีกรรมเฉพาะที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเท่านั้น พิธีกรรมอย่างอื่นเหมือนสมัยปัจจุบันนี้ไม่มี

การบริหารปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล อาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ พระพุทธเจ้าทรงใช้การสื่อสารเพื่อการบริหาร โดยการอธิบายขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง (สันตัสสนา) จูงใจ (สมาทปนา) หมายถึง เมื่อเข้าใจและเห็นชอบกับวิสัยทัศน์จนเกิดศรัทธา แล้วจึงจูงใจจากนั้นคือ แก่ลัวกล้า (สมุตเตสนา) หมายถึง ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย และร่าเริง (สัมปทังสนา) หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการงานความสามารถในการจูงใจของคนของพระพุทธเจ้าตรงกับพระสมัญญาว่า “ตถาคต” ซึ่งหมายถึง คนที่พูดอย่างไรแล้วทำอย่างนั้น และพระพุทธเจ้าทรงเน้นให้พระสงฆ์อยู่ร่วมกับแบบสังฆะยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก โดยผู้บริหารประพฤดิธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหารเทียบได้กับหลักธรรมาธิปไตยในสมัยพุทธกาล วัดมีสถานที่และบรรยากาศสภาพแวดล้อมเป็นสัปปายะ มีการบริหารจัดการโดยใช้พุทธวิธีในการบริหาร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีจุดมุ่งหมายให้คนที่เข้ามาเรียนรู้ มีความเข้มแข็งทางจิตใจตามแนวทางของพุทธศาสนา คือเรียนรู้เพื่อฝึกฝนพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เป้าหมายของการเรียนรู้ที่สูงที่สุด คือการหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างสิ้นเชิงที่เรียกว่าพระนิพพานการเรียนรู้ครอบคลุมถึงเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ศึกษาเรียนรู้จนผู้เรียนสามารถรู้ความจริงแห่งกฎของธรรมชาติที่ว่า สิ่งทั้งหลายล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่

^{๒๕} อด.ดิก. (ไทย) ๒๐/๕๐๓/๑๗๒-๑๗๓.

และดับไป เป็นไปตามเหตุปัจจัย จากนั้นก็เผยแผ่ ศาสนาแก่ผู้มีอุปการคุณทั้งหลาย โดยการประกาศ ธรรมเผยแผ่สู่สาธารณะต่อไป องค์ประกอบสำคัญที่เป็นสภาพแวดล้อมทั่วไปของวัดในสมัยพุทธกาลมี รูปแบบดังนี้

๑. สภาพแวดล้อมด้านสถานที่ที่เป็นสวนป่า มีความสงบร่มรื่น เป็นธรรมชาติเหมาะแก่ การศึกษาที่จะปฏิบัติธรรม และนั่งฟังพระสัทธรรม

๒. ด้านบุคลากร หมายถึง พระภิกษุสงฆ์มีหน้าที่ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย มีความเป็น กัลยาณมิตร พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวัตถุประสงค์หรือบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ตามหลักทางศาสนา ไว้ว่าให้ภิกษุปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัวที่เรียกว่า อัตตहितสมบัติ และการปฏิบัติเพื่อความ หลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นที่เรียกว่า ปรีทิตประโยชน์ ปฏิบัติโดยการบำเพ็ญสมณกิจเพื่อประโยชน์สุขของ ประชาชน และดำเนินการเผยแผ่ศาสนาแก่ชุมชน

๓. กิจกรรมภายในวัด แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ กิจกรรมในชุมชนสงฆ์และกิจกรรมระหว่าง พระสงฆ์กับชุมชน พระธรรมวินัยกำหนดให้พระสงฆ์ใช้ชีวิตเกี่ยวเนื่องและผูกพันกับสังคม พระสงฆ์ต้อง ผากชีวิตความเป็นอยู่ไว้กับคฤหัสถ์ เริ่มจากอาหารบิณฑบาต และปัจจัย ๔ ทำให้พระสงฆ์มีหน้าที่ทาง สังคมเพื่อที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์โดยอาศัยความเมตตากรุณาของตน

๔. การบริหารจัดการในสมัยพุทธกาล ด้านการบริหารปกครองพระภิกษุสงฆ์ภายในวัดไม่มี ระเบียบแบบแผนอะไรมากนัก พระสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย การปกครองมักเป็นไป ในรูปแบบของอาจารย์ปกครองศิษย์ พระเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์มีหน้าที่สั่งสอนดูแลศิษย์ของตน และถือ ธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง ดังพระพุทธโอวาทก่อนปรินิพพานว่า “ธรรมและวินัยจะเป็นศาสดา ของพวกเธอแทนเราต่อไป เธอทั้งหลาย จงมีธรรมวินัยเป็นที่พึ่งเถิด อย่าได้มีอย่างอื่นเป็นที่พึ่งเลย”^{๒๖} พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในสังฆาฏิสูตรว่า ภิกษุทั้งหลาย แม้ว่าภิกษุจะจับชายสังฆาฏิของเรา ติดตามเราไป ทุกอย่างก้าวแต่เธอเป็นผู้มากไปด้วยความโลภ มีความกำหนัดในกามทั้งหลาย มีจิตพยาบาทมีใจคิดแต่ เรื่องประทุษร้ายอยู่เสมอ หลงลืมสติไม่มีสัมปชัญญะมีใจไม่มั่นคง มีจิตตั่นเหมือนเนื้อที่ตื่นไพร มี อินทรีย์ปรากฏ(ไม่สำรวมอินทรีย์) ภิกษุเช่นนั้น ชื่อว่าอยู่ห่างไกลจากเรา และเราก็ออยู่ห่างไกลจาก ภิกษุ นั้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร ภิกษุทั้งหลายเพราะภิกษุนั้นมิได้เห็นธรรม ผู้ไม่เห็นธรรมชื่อว่า ไม่เห็นเรา^{๒๗}

พระพุทธเจ้าทรงตรัสเบื้องต้นของการเจริญสติแก่ภิกษุปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก หลายแห่งดังนี้ภิกษุในธรรมวินัยนี้“เราควรหลีกออกจากหมู่ไปอยู่ผู้เดียวเธอใช้สอยเสนาสนะอันสงัด คือป่าโคนไม้ภูเขาชอกเขาถ้ำป่าช้าป่าทึบที่กลางแจ้งลอมฟางที่สงัดมีเสียงน้อย มีเสียงอีกทีก็น้อยไม่มี คนสัญจรไปมาไม่มีคนพลุกพล่านเหมาะเป็นที่หลีกเร้นเธอไปสู่ป่าก็ดีไปสู่โคนไม้ก็ดีหรือไปสู่เรือนว่างก็ดี นั่งขัดสมาธิตั้งกายตรงดำรงสติไว้เฉพาะหน้า”^{๒๘} “ภิกษุ นั้นอาศัยเสนาสนะที่สงัดเช่นป่าโคนไม้ภูเขาชอก เขาถ้ำป่าช้าดงที่แจ้งกองฟางที่สงัดมีเสียงน้อยมีเสียงอีกทีก็น้อยไม่มีคนสัญจรไปมาไม่มีคนพลุกพล่าน เหมาะเป็นที่หลีกเร้นภิกษุ นั้นอยู่ป่าอยู่โคนไม้หรืออยู่เรือนว่างนั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรงดำรงสติมั่นมุ่ง

^{๒๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๘/๑๗๔-๑๗๕.

^{๒๗} ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๒๗๒/๒๓๔.

^{๒๘} อง.นวก. (ไทย) ๒๓/๔๐/๕๒๑.

เฉพาะกัมมัฏฐาน”^{๒๙} “ภิกษุนี้ย่อมเข้าสู่เสนาสนะอันสงัดเช่นป่าโคนไม้ภูเขาชอกเขาถ้ำป่าช้าป่าทึบ
กลางแจ้งลอมฟางเธออยู่ป่าอยู่โคนไม้หรืออยู่เรือนว่างนั่งคู้บัลลังก์สติให้มั่น”^{๓๐}

ดังนั้นเสนาสนะอันสงัดและเสนาสนะ^{๓๑}ที่มีผู้สร้างถวายจึงนับได้ว่าเป็นสถานที่เพื่อหลัก
เรือนอยู่เพื่อความสุขเพื่อเพ่งพินิจและเพื่อเห็นแจ้งกล่าวคือเพื่อปฏิบัติธรรมนั่นเองขณะเจริญสติควรอยู่
ในสภาพเช่นไรจึงจะทำให้การปฏิบัติธรรมมีความเจริญก้าวหน้ามีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกว่าภิกษุ
ทั้งหลายมีสมัยที่จิตตั้งมั่นอยู่ภายในสงบนิ่งอยู่มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้นตั้งมั่นอยู่
สมาธินั้นเป็นธรรมสงบประณีตได้ความสงบระงับถึงภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้นไม่มีการข่ม
ห้ามกิเลสด้วยธรรมเครื่องปรุงแต่งและภิกษุนี้จะโน้มจิตไปเพื่อทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งซึ่ง
ธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งใดๆเมื่อมีเหตุแห่งสติเธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสม
ที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้นๆ^{๓๒} พระพุทธเจ้ายังตรัสแก่พระอานนท์ถึงลักษณะของภิกษุผู้ใส่ใจใฝ่ในการ
ปฏิบัติธรรมว่าเราจักพูดเรื่องเห็นปานนี้คือเรื่องความมักน้อยเรื่องความสันโดษเรื่องความสงัดเรื่อง
ความไม่คลุกคลีกันเรื่องการปรารภความเพียรเรื่องศีลเรื่องสมาธิเรื่องปัญญาเรื่องวิมุตติเรื่อง
วิมุตติญาณทัสสนะซึ่งเป็นเรื่องขัดเกลากิเลสอย่างยิ่งเป็นสัปปายะแก่ความเป็นไปแห่งจิต
เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียวเพื่อคลายกำหนดเพื่อดับเพื่อสงบระงับเพื่อรู้ยิ่งเพื่อ
ตรัสรู้และเพื่อนิพพาน^{๓๒}

จากพระดำรัสข้างต้นพระพุทธเจ้าตรัสถึงการปฏิบัติตนขณะปฏิบัติธรรมลักษณะเรื่องที่จัก
พูดคุยไว้เป็นตัวอย่างเพราะการปฏิบัติจะเจริญก้าวหน้าควรต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมเว้น
สถานที่ที่เป็นโทษและอยู่ในสถานที่ที่สะดวกการที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุสร้างวัดถวายแก่
พระภิกษุ และอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์อยู่เสนาสนะในวัดก็เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาความเป็นมาของหลักสัปปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท บอกให้
ทราบในเบื้องต้นว่าได้กล่าวถึงการดำริของพระเจ้าพิมพิสารในการถวายพระราชอุทยานเวฬุวันให้เป็น
ที่พำนักสำหรับพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งก่อนหน้านั้นพระสงฆ์อาศัยพักอยู่ตามธรรมชาติต่าง ๆ
เช่น ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชั๊ก ที่แจ้ง ลอมฟาง จากนั้นก็พัฒนามาเป็นอารามเป็นวัด
ในปัจจุบัน

๒.๔ องค์ประกอบสำคัญของสำนักปฏิบัติธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เถรวาท

ผู้ศึกษาได้ศึกษาหลักสัปปายะ ๗ อย่าง อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของสำนักปฏิบัติธรรม
ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. อาวาสสัปปายะคือ ที่อยู่อาศัย หรือ วัด ราวป่า โคนต้นไม้ สำนักปฏิบัติธรรม
กุฏิสงฆ์ อาราม เรือนว่างอันเป็นที่สบาย สงบ ปราศจากผู้คนสัญจรไปมา ไม่ใกล้หนองน้ำ บ่อน้ำ

^{๒๙} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๐๘/๓๘๕.

^{๓๐} อภิ.ป. (ไทย) ๓๖/๑๙๘/๒๒๓.

^{๓๑} อภ.ท. (ไทย) ๒๐/๑๐๒/๓๔๓.

^{๓๒} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๘๙/๒๒๗.

หรือแหล่งชุมชนจนเกินไป อันอาจเกิดความรำคาญจากการไปมาของผู้คน มีรั้วรอบขอบชิด ปลอดภัยต่อความเป็นอยู่ สถานที่ที่มีที่เหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรม การเดินทางเปลี่ยนอิริยาบถใน คัมภีร์วิสุทธิมรรคได้อธิบายไว้ว่า เมื่อโยคาวจรนั้นอยู่ในอาวาสใด นิमितเกิดและถาวรด้วย สติก็ตั้งมั่น จิตก็เป็นสมาธิคุณพระประธานยติสสเถระผู้อยู่ ณ นาคบรรพต อาวาสนี้นับเป็นสปปายะ เพราะเหตุนี้ ในวิหารใด อาวาสที่อยู่มีหลายแห่ง โยคาวจรพึงล่องอยู่ในอาวาสเหล่านั้นแห่งละ ๓ วัน จิตของเธอเป็น เอกัคคะ ตั้งมั่นในอารมณ์เดียวในอาวาสแห่งใดก็อยู่ในอาวาสแห่งนั้น เพราะความที่มีอาวาสเป็นสปปายะแท้ ๆ วิกกษุ ๕ รูป ผู้อยู่ในถ้ำจุฬานาคในตัมพปณณทวิป ถือเอากัมมัฏฐานบำเพ็ญอยู่ในถ้ำจุฬานาคนั้น ได้บรรลุพระอรหัตต์ทั้งหมด ส่วนพระอริยบุคคลเบื้องต้น มีพระโสดาบัน เป็นต้น และท่านผู้ได้อริยภูมิในที่อื่นแล้วมาบรรลุพระอรหัตต์ ถ้ำจุฬานาคนั้นมีประมาณมิได้แม้ในอาวาสสปปายะแห่งอื่นๆ เช่น จิตตลบรรพตวิหารก็เช่นกัน^{๓๓}

๒. โคจรสปปายะคือ สถานที่แห่งนั้นต้องมีทางโคจร หรือ ทางเดิน ถนนหนทางไปมาได้ สะดวก ไม่ไถลนัก ไม่โคลนนัก ถนนหนทางในการบิณฑบาตไม่ลำบากนัก เหมาะแก่การจาริก อีกทั้งภายในสถานที่ก็ควรมีทางเดินจงกรมที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรมในคัมภีร์วิสุทธิมรรค อธิบายไว้ว่า “หมู่บ้านหรือท้องถื่นสำหรับไปบิณฑบาตแห่งใด มีอยู่ในที่ไม่ไถลนัก ไม่โคลนนักในระยะประมาณโกสะ กังประมาณ ๑ ชั่วโมง หรือ ๒ กิโลเมตร เป็นเสนาสนะอยู่ทางทิศใต้ เป็นที่มีภิกขุสามเณรหาญหมู่บ้านนี้นับเป็นสปปายะ”^{๓๔}

๓. ภัตตสปปายะคือ การสนทนา พุดคุยการฟัง คือ การสนทนาพุดคุยกันแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ ได้ฟังสิ่งที่จะทำให้จิตใจเกิดศรัทธา วิริยะ อุสสาหะ ความสงบระงับในการที่จะทำความเพียร หรือมีผู้รู้ เป็นพหูสูตร เป็นครูบาอาจารย์ที่คอยอบรมสั่งสอนกรรมฐานให้ได้รับความรู้ และเป็นอุปการคุณแก่การเจริญกรรมฐานให้ก้าวหน้าได้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้อธิบายไว้ว่า

การใช้สติสำรวมอินทรีย์เพื่อไม่ให้เกิดกิเลสในขณะที่วิญญาณ ๖ รับรู้อารมณ์ ๖ เพื่อความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม ดังนั้นการสำรวมวาจาพูดน้อย ไม่กล่าวติรังจานกถา ๓๒ อันเป็นเรื่องขัดมรรคผล เป็นไปเพื่ออันตรธาน เสียแห่งนิमितของผู้ปฏิบัติหรือวิคคาทิกกถาที่เป็นถ้อยคำที่แก่งแย่งกันทำลายความดีงามและความเจริญของตน พร้อมทั้งทำลายความสามัคคีของหมู่คณะอีกด้วยชื่อว่าสปปายะแมกถาวัตถุ ๑๐ ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ไม่ขัดกันกับมรรค ผลนิพพาน ชื่อว่าภัตตสปปายะ ก็ควรกล่าวพอประมาณเพื่อสำรวมสมาธิและปฏิภาคนิमित^{๓๕}

๔. บุคคลสปปายะคือ บุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่ติดต่อคบหา ควรเป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม มีความสันโดษ มักน้อยซุกจงแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร ความสงบ และถ้าเป็นครูบาอาจารย์ หรือบุคคลที่เคยเจริญกรรมฐานมาแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์มาก บุคคลเป็นที่สบายคือสธรรมิก นักบวช อุบาสก อุบาสิกา ประพฤติตนเคร่งครัด มัธยัสถ์ อยู่ใน

^{๓๓} พระพุทธโฆสจารย์, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, แปลโดยสมเด็จพระพุทธปาหิต (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๐-๒๒๑.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๑.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๑.

สิกขาบทวินัย สรรวมกาย วาจา และใจของตนเอง มีปกติเพ่งโทษของตนเอง ไม่เพ่งโทษคนอื่น คอยจับผิดตนเอง และปรับปรุง ความผิดของตัวเองตามสถานะของตนบุคคลเช่นนี้เรียกว่าเรียกว่าบุคคลสัปปายะ วิธีการปรับบุคคลให้เป็นบุคคลสัปปายะ ท่านมีหลักการที่จะปฏิบัติคือ

๑) สีสสามัญญตา คือ มีศีลความสำรวมในสิกขาบทวินัย สรรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นข้อที่พระพุทธองค์ทรงห้าม ทำตามข้อที่ทรงอนุญาต พิจารณาปรับปรุงตัวอยู่เป็นนิจ เป็นผู้ไม่ประมาทในสิกขาบทวินัยน้อยใหญ่ สรรวมระวังรักษาเรียกว่าสีสสามัญญตา ความเสมอกันโดยศีล ในสังคมของพระภิกษุสงฆ์ ถ้ามีการประพฤติดีศีล ย่อหย่อน ย่อมมีกรณีพิพาทกันเกิดขึ้น เพราะผู้ที่มุ่งที่จะปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ในเมื่อเห็นความประพฤติเลวทราม ของบางผู้บางคน ก็นึกที่จะว่ากล่าวตักเตือนกันไม่ได้ ในเมื่อเกิดมีการตักเตือนเข้า ผู้ที่รับฟังไม่ยอมรับ ถือว่าเป็นการอวดดีอวดดีอยากดัง ก็ทำให้เกิดมีเรื่องขัดใจกัน กระทบกระถ่าง ทะเลาะเบาะแว้ง ขึ้นในวงการของคณะสงฆ์ อันนี้เป็นลักษณะของผู้ที่มีศีลไม่เสมอกัน จึงเกิดความทะเลาะวิวาทกัน เพราะฉะนั้น ผู้ที่มุ่งหวังความงามในพระธรรมวินัย ขอได้โปรด ปรับปรุงศีลของตนเอง ให้มีความสม่ำเสมอกับท่านผู้ทรงศีลทรงธรรมอื่น ๆ เราจะได้เป็นผู้ปฏิบัติชอบ ได้ชื่อว่าเป็นพระสาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้าอย่างแท้จริง

๒) ทิฐีสสามัญญตา คือ มีความเห็นเสมอกัน ว่าอะไรว่าตามกัน ทำวัตรสวดมนต์ด้วยกัน ฟังเทศน์ด้วยกัน ศึกษาธรรมด้วยกัน ฉันทด้วยกัน กิณด้วยกัน นอนคนละที่ เข้าห้องน้ำคนละที่ เข้าพร้อมกันไม่ได้ เพราะผิดขนบธรรมเนียม ถ้าเรามีความเสมอกัน โดยความเห็นไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน มีอะไรเกิดขึ้นอาศัยอุปชฌาย์อาจารย์เป็นหลัก เป็นคนกลางที่คอยประสานปรึกษาหารือในข้อวัตรปฏิบัติ นั้น ๆ เพื่อปรับความเห็นให้ตรงกันเรียกว่า ทิฐีสสามัญญตา ความเสมอกันโดยความเห็น ผู้ที่มาสู่สังคมของพุทธบริษัทต้องถือตามหลักธรรมคุณค่าที่ว่า มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในเบื้องปลายพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงคุณสมบัติของกัลยาณมิตร๗ประการในทุติยमितตสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลายมิตรประกอบด้วยองค์๗ประการเป็นผู้ควรเสพควรคบควรเข้าไปนั่งใกล้แม้ถูกขับไล่ก็ ตามมองค๗ประการ”^{๓๖} คือ

- ๑) เป็นที่รักเป็นที่พอใจ
- ๒) เป็นที่เคารพ
- ๓) เป็นที่ยกย่อง
- ๔) เป็นนักพูด
- ๕) เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ
- ๖) เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้
- ๗) ไม่ชักนำในอธฺฐานะ

ผู้ที่จะเป็นอาจารย์ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณมิตรของผู้ปฏิบัติสมณะวิปัสสนาทั้งหลายนี้ต้องประกอบด้วยองค์ ๗ประการดังที่กล่าวมาแล้วนี้ย่อมมีคุณแก่ตนและแก่ผู้ปฏิบัติตลอดทั่วไปในพระพุทธศาสนาฉะนั้นถ้าหากว่าผู้ที่เป็นอาจารย์ขาดคุณ๗ประการนี้ไปเพียงประการใดประการหนึ่งแล้วจะเรียกว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกัลยาณมิตรที่แท้จริงยังไม่ได้โดยเหตุนี้ผู้ที่ป็นอาจารย์สมณะวิปัสสนาของผู้ปฏิบัติทั้งหลาย

^{๓๖} อิง. สดตก. (ไทย) ๒๓/๓๗/๕๗-๕๘.

ควรพยายามอบรมตั้งตนไว้ให้สมบูรณ์ด้วยคุณทั้ง๗ประการนี้ เพื่อจะได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณมิตรที่ถูกที่แท้ พร้อมมูลโดยประการทั้งปวงสำหรับผู้ปฏิบัติสมณะวิปัสสนาทั้งหลายก็ต้องแสวงหาอาจารย์ที่ประกอบด้วยคุณธรรม๗ประการนี้ด้วยเช่นกันจึงจะได้รับประโยชน์จากการปฏิบัตินี้พระพุทธเจ้าทรงเป็นกัลยาณมิตรตัวอย่างผู้สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติทุกประการ ดังมีปรากฏในทศยอัปมาทสูตรว่าความเป็นผู้มีมิตรดีมีสหายดีมีเพื่อนดีเป็นพรหมจรรย์ทั้งหมดทีเดียวพึงหวังข้อนี้ได้ว่าจักเจริญอริยมรรคมีองค์๘ทำอริยมรรคมีองค์๘ให้มากด้วยว่าเหล่าสัตว์ผู้มีชาติ(ความเกิด) เป็นธรรมด่าย่อมพ้นจากชาติผู้มีชรา(ความแก่)เป็นธรรมด่าย่อมพ้นจากชราผู้มีมรณะ(ความตาย)เป็นธรรมด่าย่อมพ้นจากมรณะผู้มีโสกะ(ความเศร้าโศก)ปริเทวะ(ความคร่ำครวญ)ทุกข์(ความทุกข์กาย)โทมนัส(ความทุกข์ใจ)และอุปายาส(ความคับแค้นใจ)เป็นธรรมด่าย่อมพ้นจากโสกะปริเทวะทุกข์โทมนัสและอุปายาสเพราะอาศัยเราผู้เป็นมิตรดี^{๓๓๗} ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้อธิบายไว้ว่า บุคคลที่ไม่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่นั้น ได้แก่ บุคคลผู้มากไปด้วยการทำกายให้มันคงชอบบำรุงประคบประหงมตกแต่งร่างกาย (กายทพหิพหุโล) คือ แทนที่จะมุ่งทำความตั้งมั่นทางจิต กลับไปสนใจทำความมันคงทางกาย ซึ่งมหาภูทิกได้อรรถาธิบายไว้ว่า ขวนขวายแต่ปรนปรีอร่างกาย ดังบาลีที่หมายเอาข้อนี้กล่าวไว้ว่าบริโภคนเต็มท้องตามที่ต้องการแล้วประกอบความสุขในการนอนอยู่เป็นประจำ มีปกติพูดติรจฉานกถา ๓๒(ติรจฉานกถิก) เป็นอสัปปายะ เพราะว่าเรามีแต่จะทำให้เธอเศร้าหมองดูน่าโคลนทำน้ำใสให้ขุ่นไป ฉะนั้น และเพราะอาศัยบุคคลเช่นนั้น สมาบัติย่อมเสื่อม ดุจสมบัติของภิกษุหนุ่มผู้อยู่ ณ โภจณภตตวิหาร เสื่อมเพราะอาศัยบุคคลเช่นนั้น ส่วนบุคคลสัปปายะ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่นั้น ได้แก่ บุคคลที่เป็นผู้ไม่พูดติรจฉานกถา(อติรจฉานกถิก) ถึงพร้อมด้วยศีลคุณ สมาธิคุณปัญญาธิคุณ (สีลาทิคุณสมปนโน) ซึ่งโยคาวจรได้อาศัยแล้ว เป็นเหตุทำให้จิตที่ยังไม่เป็นสมาธิย่อมจะเป็นสมาธิหรือจิตที่เป็นสมาธิแล้วจะตั้งมั่นยิ่งขึ้นเกิดความสงบเยือกเย็นผ่องใสได้โดยแท้^{๓๓๘}

๕. โภชนสัปปายะคือ อาหารที่บริโภค ควรเป็นอาหารที่สบายต่อความเป็นอยู่ในอัตภาพแห่งตน เมื่อบริโภคเข้าไปแล้วไม่ทำให้เกิดทุกข์เวทนา เช่น ท้องอืด ท้องร่วง ท้องเดิน เป็นอาหารที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่ร่างกายโดยประมาณ โดยไม่ต้องคำนึงถึงรสของอาหารแม้รสจะดีแต่เมื่อทำให้ร่างกายเกิดทุกข์เวทณาก็ควรดเสีย ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้อธิบายไว้ว่า อาหารที่ไม่สมควรและที่สมควรแก่การบริโภคในระหว่างกำลังปฏิบัติธรรม โยคาวจรบุคคลบางท่านได้รับประทานอาหารที่มีรสหวานแล้วก็ไม่ถูกปาก ไม่มีความชุ่มชื่นผาสุกใจ จิตใจไม่มันคง แต่เมื่อได้อาหารรสเปรี้ยวแล้ว ก็รู้สึกชุ่มชื่นผาสุกใจทำให้จิตใจมันคงถาวรยิ่งขึ้น ฉะนั้น อาหารที่มีรสหวานนั้นจึงเป็นอสัปปายะ ส่วนอาหารที่มีรสเปรี้ยวเป็นสัปปายะแกโยคาวจรนั้นบางท่านเมื่อได้รับประทานอาหารที่มีรสเปรี้ยวแล้วก็ไม่ถูกปาก ไม่มีความชุ่มชื่นผาสุกใจ จิตใจไม่มันคง แต่เมื่อได้อาหารรสหวานแล้ว ก็รู้สึกชุ่มชื่นผาสุกใจ ทำให้จิตใจมันคงถาวรยิ่งขึ้น ฉะนั้น อาหารที่มีรสเปรี้ยวจึงเป็นอสัปปายะ ส่วนอาหารที่มีรสหวานเป็นสัปปายะแกโยคาวจรนั้น สำหรับรสเค็ม ขม เผ็ด ฝาด ๔ อย่างนี้ไม่ได้กล่าวโดยเฉพาะ ๆ นั้น ก็เพราะรสเหล่านี้

^{๓๓๗} ส.ส.(ไทย) ๑๕/๑๒๙/๑๕๓-๑๕๔.

^{๓๓๘} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลโดยสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๒.

เพียงแค่เป็นเครื่องปรุงให้รสทั้งสองนั้นดีขึ้น ดังนั้นเมื่อยกรสหวานและเปรี้ยวขึ้นมาแล้ว ก็เป็นอันว่าได้กล่าวถึงรส ๔ อย่างนี้ตามสมควรไป^{๓๙}

๖. อุตุสัปายะคือ อุตุอันเป็นที่สบาย หมายถึงอากาศตามฤดูกาล ความร้อน ความเย็นของอากาศ ซึ่งบางสถานที่บางฤดูอาจจะร้อนจัดเกินไป บางฤดูก็หนาวจัดเกินไป หรือกลางวันร้อนจัด กลางคืนหนาวจัด ซึ่งสภาพอากาศเช่นนี้จะทำให้เกิดความเจ็บไข้ได้ป่วยแก่ร่างกาย จึงต้องเลือกให้เหมาะสมแก่สภาพร่างกายของตนในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้อธิบายไว้ว่า อากาศที่ไม่สบายและสบาย ในขณะที่ปฏิบัติธรรมอยู่นั้น โยคาวจรบางท่านเมื่อได้รับอากาศร้อนแล้วก็รู้สึกไม่ค่อยจะสบาย จิตใจที่ยังไม่แจ่มใส ไม่มั่นคงก็กลับกระสับกระส่ายซุ่มหมองยิ่งขึ้น จิตใจที่สงบระงับแจ่มใสตั้งมั่นแล้วก็กลับหงุดหงิดฟุ้งซ่านขึ้นมา แต่ถ้าได้รับอากาศเย็นก็รู้สึกสบาย จิตใจที่ยังไม่แจ่มใส ไม่ตั้งมั่นก็กลับแจ่มใสตั้งมั่นขึ้น จิตใจที่สงบระงับแจ่มใสตั้งมั่นแล้วก็ถาวรยิ่ง ๆ ขึ้นไป ฉะนั้นอากาศร้อนจึงเป็นอสัปายะ ส่วนอากาศเย็นเป็นสัปายะแกโยคาวจรบุคคลนั้น โยคาวจรบางท่านได้รับอากาศเย็นแล้ว ก็รู้สึกไม่ค่อยจะสบาย จิตใจที่ยังไม่แจ่มใส ไม่มั่นคง ก็กลับกระสับกระส่ายซุ่มหมองยิ่งขึ้น จิตใจที่สงบระงับแจ่มใสตั้งมั่นแล้วก็กลับหงุดหงิดฟุ้งซ่านขึ้นมา แต่ถ้าได้รับอากาศร้อนก็รู้สึกสบาย จิตใจที่ยังไม่แจ่มใส ไม่ตั้งมั่นก็กลับแจ่มใสตั้งมั่นขึ้น จิตใจที่สงบระงับแจ่มใสตั้งมั่นแล้วก็ถาวรยิ่ง ๆ ขึ้นไป ฉะนั้น อากาศเย็นจึงเป็นอสัปายะ ส่วนอากาศร้อนเป็นสัปายะแกโยคาวจรบุคคลนั้น^{๔๐}

๗. อิริยาปถสัปายะ คือ อิริยาบถอันเป็นที่สบาย หมายถึงอิริยาบถทั้ง ๔ หรือการเคลื่อนไหว ยืน เดิน นั่ง นอน อิริยาบถใดที่ทำให้จิตไม่สงบระงับ ก็แสดงว่าอิริยาบถนั้นไม่สบายไม่เหมาะสม จึงเว้นเสียจากการใช้อิริยาบถนั้น หากเมื่อจำเป็นก็ใช้แต่น้อยในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้อธิบายไว้ว่า ในอิริยาบถ ๔ อย่างนั้น โยคาวจรบางท่านเมื่อทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถนอนแล้ว ก็ทำให้รู้สึกง่วงเหงาหาวนอน ไม่ค่อยได้รับผลดีถ้าทำการปฏิบัติในอิริยาบถอื่น ๆ ก็รู้สึกว่ามี ความสบายกาย สบายใจ ทั้งได้รับผลดีโดยไม่มีนิเวรณเกิดขึ้นกวนใจ บางท่านก็ไม่ได้รับผลดีแต่ประการใดในอิริยาบถนั่ง ยืน เดิน แต่กลับได้รับผลดีในอิริยาบถนอน บางท่านเมื่อทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถนั่ง ยืน เดินแล้วรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจ ไม่ค่อยได้รับผลดี ถ้าทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถเดินกับนอน ก็รู้สึกว่ามี ความสบายกายสบายใจ ทั้งได้รับผลดีด้วย บางท่านก็ไม่ได้รับผลดีแต่ประการใดในอิริยาบถเดิน นอน แต่กลับได้รับผลดีในอิริยาบถนั่ง ยืน บางท่านเมื่อทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถเดิน แล้วรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจ ไม่ค่อยจะได้รับผลดีถ้าทำการปฏิบัติในอิริยาบถอื่น ๆ ก็รู้สึกว่ามี ความสบายกายสบายใจ ทั้งได้รับผลดีโดยไม่มีนิเวรณเกิดขึ้นกวนใจ บางท่านก็ไม่ได้รับผลดีแต่ประการใดในอิริยาบถนั่ง ยืน นอน แต่กลับได้รับผลดีในอิริยาบถเดิน ฉะนั้น อิริยาบถใดได้รับผลดี คือทำให้จิตใจแจ่มใสสงบระงับดับเสียซึ่งนิเวรณอิริยาบถนั้นจัดเป็นสัปายะแกโยคาวจรบุคคลนั้น เหตุนี้พึงทดลองดูในอิริยาบถนั้น ๆ อยู่อย่างละ ๓ วัน เช่นเดียวกันกับทำการทดลองในอวาสี^{๔๑}

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๒.

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๓.

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๓.

จากการศึกษาองค์ประกอบสำคัญของสำนักปฏิบัติธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และคัมภีร์วิสุทธิมรรคดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้ทราบว่า การที่จะสร้างสำนักปฏิบัติธรรม จะต้องยึดตามหลักสัปายะทั้ง ๗ อย่างนี้ ซึ่งเป็นธรรมหรือเป็น สิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลที่เอื้อต่อการประพาสปฏิบัติธรรมจึงจะทำให้การปฏิบัติมีความเจริญก้าวหน้า ได้ ทั้งด้านทางกายและทางจิตใจ

๒.๕ ความสำคัญของสัปายะ

ผู้ศึกษาได้ศึกษาถึงความสำคัญของสัปายะในฐานะเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญต่อการปฏิบัติธรรม ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้ วัดหรือสำนักปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาในเบื้องต้นพบว่าได้ กล่าวถึงการดำริของพระเจ้าพิมพิสารในการถวายพระราชอุทยานเวฬุวัน ให้เป็นที่พำนักสำหรับ พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งก่อนหน้านั้นพระสงฆ์อาศัยพักอยู่ตามธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชุก ที่แจ้ง ลอมฟาง จากนั้นก็พัฒนามาเป็นอาราม เป็นวัด กลายมาเป็น ศูนย์กลางรวมกลุ่มผู้รู้ ผู้ที่กำลังแสวงหาทางฝึกปฏิบัติขัดเกลาดนเอง การเลือกสถานที่สร้างวัด ควรคำนึงถึงความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และควรจะนำทฤษฎีการสร้างวัดแห่งแรกครั้ง พุทธกาลมาเป็นบรรทัดฐานในการสร้าง หากพระสงฆ์สามารถทำวัดในลักษณะดังกล่าวนี้ให้เป็นสำนัก ปฏิบัติธรรมด้านฝึกกรรมฐาน อบรมปฏิบัติธรรม บำเพ็ญธรรม ซึ่งสามารถเป็นที่พักทางจิตใจ ดังนั้น การสร้างวัด หรือสำนักปฏิบัติธรรม สถานที่ทำความดี จึงควรสร้างตามหลักสัปายะ เพราะถือว่าเป็น หลักธรรมชาติทั่วไปหรือสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มีอิทธิพลมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อความเป็นอยู่ของ บุคคล ต่อความเสื่อมความเจริญของบุคคล ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดีก็จะก่อให้เกิดความ เจริญก้าวหน้าในชีวิตได้มากและการได้ในสิ่งที่เป็นสัปายะจะช่วยส่งเสริมการปฏิบัติธรรมให้มีความ เจริญก้าวหน้าทั้งด้านทางกายและทางใจ สามารถที่จะพัฒนาฝึกฝนอบรมตนให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุด ทางพระพุทธศาสนา คือพระนิพพาน หลักสัปายะจึงมีความสำคัญต่อการปฏิบัติธรรมดังที่ปรากฏใน พระไตรปิฎก อรรถกถา คัมภีร์วิสุทธิมรรค และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

สรุปได้ว่าจากการศึกษาหลักสัปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่าสัปายะ หมายถึง สิ่งที่สบายสภาพที่เอื้อ สิ่งทีเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมต่อการพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสม ช่วย สนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย มี ๗ ประการ คือ อาวาสสัปายะ โคจรสัปายะ ภัตตสัปายะ บุคคลสัปายะ โภชนสัปายะ อุตุสัปายะ อิริยาปถสัปายะ และได้มีการอธิบายขยายเพิ่มเติมเข้ามาอีกว่ามี ๕ ประการ แต่ก็มีนัยยะเหมือนกันหรือสอดคล้อง สัมพันธ์กันสัปายะดังกล่าว มีความสำคัญเป็นปัจจัยที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมากเมื่อ พระสงฆ์หรือผู้ปฏิบัติธรรมได้อยู่ในสถานที่สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติธรรมเมื่อเข้า อาศัย ไปปฏิบัติธรรมแล้ว ก็รู้สึกสบาย ช่วยส่งเสริมจิตใจให้สงบเป็นผลดีต่อการภาวนา ทำให้เกิด เกิดปัญญา เป็นปัจจัยแก่พระนิพพานได้

บทที่ ๓

สำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ปัจจุบัน

ในบทนี้ ผู้ศึกษาจะได้ศึกษาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ รวมทั้งประวัติเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม จำนวนผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันตามกลุ่มตัวอย่างของสำนักปฏิบัติธรรมที่ทำการศึกษากัน ๕ สำนัก จากการรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสาร ทั้งจากการลงพื้นที่ สัมภาษณ์ สืบค้นเอกสาร ตลอดจนสัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มตัวอย่าง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑ สำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์

สำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ หมายถึง สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด หรือ ชื่อย่อ สจ. เป็นหน่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบการสอนปฏิบัติกรรมฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรของคณะสงฆ์ไทย ภายใต้การกำกับของมหาเถรสมาคม “ก่อตั้งครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ โดยใช้สำนักปฏิบัติธรรมที่มีอยู่แล้วได้รับการยกขึ้นเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด หรือจัดตั้งขึ้นใหม่ โดยคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด”^๑ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด หมายถึง สำนักปฏิบัติธรรมที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามมติมหาเถรสมาคมว่าด้วยจัดสำนักปฏิบัติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ และเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่คณะสงฆ์ไทย โดยมหาเถรสมาคมให้การส่งเสริมสนับสนุนเพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกปฏิบัติพระกัมมัฏฐานเจริญสมณวิปัสสนากัมมัฏฐานโดยมีเป้าหมายให้คณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์มีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับตามเจตนารมณ์แห่งระเบียบมหาเถรสมาคมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ ที่อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ได้ก่อกำเนิดจากแนวนโยบายตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนั้น ต้องดำเนินการตามความในข้อ ๕ ซึ่งระบุไว้ว่า การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัดเป็นประธานประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัดเป็นประธานประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด โดยคัดเลือกวัดที่เหมาะสม ให้เจ้าอาวาสวัดที่จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ยื่นหนังสือขอจัดตั้งตามแบบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพิจารณาแล้วให้ประธานคณะกรรมการรายงานเสนอเจ้าคณะภาคและเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติ เพื่อมีพระบัญชาการตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด^๒

^๑ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://th.wikipedia.org/wiki/๑๕_กรกฎาคม_๒๕๖๐].

^๒ กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สำนักปฏิบัติธรรมตีพิมพ์ ๔๕ สำนัก พุทธศักราช ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๕.

เพื่อให้การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงกำหนดขั้นตอนเสนอเรื่องขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ เจ้าคณะจังหวัดจัดประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด คัดเลือกวัดที่เหมาะสมแล้วแจ้งเจ้าอาวาสวัดที่ได้รับการคัดเลือกทราบ

ขั้นตอนที่ ๒ เจ้าอาวาสวัดที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดยื่นหนังสือขอจัดตั้งต่อคณะกรรมการจัดตั้งตามแบบที่กำหนด (แบบสจ. ๑)

ขั้นตอนที่ ๓ เจ้าคณะจังหวัดประธานคณะกรรมการจัดตั้งรายงานเสนอเจ้าคณะภาคตามแบบที่กำหนด (แบบสจ. ๒)

ขั้นตอนที่ ๔ เจ้าคณะภาคพิจารณาลงนามเสนอความเห็นและรายงานเสนอเจ้าคณะใหญ่

ขั้นตอนที่ ๕ เจ้าคณะใหญ่พิจารณาลงนามเสนอความเห็นนำเข้าสู่ที่ประชุมมหาเถรสมาคมด้วยตนเองในฐานะกรรมการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่งหรือส่งเรื่องโดยตรงให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือส่งเรื่องคืนให้เจ้าคณะจังหวัดดำเนินการจัดส่งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติดำเนินการจัดทำวาระเพื่อนำเสนอที่ประชุมมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติ

ขั้นตอนที่ ๖ เลขาธิการมหาเถรสมาคมนำเสนอที่ประชุมมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ขั้นตอนที่ ๗ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดทำมติมหาเถรสมาคมแจ้งให้เจ้าคณะจังหวัดทราบและขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ขั้นตอนที่ ๘ เจ้าคณะจังหวัดแจ้งเจ้าอาวาสวัดที่เป็นสถานที่จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทราบเพื่อดำเนินกิจกรรมจัดการศึกษาปฏิบัติธรรมให้แก่พุทธบริษัทต่อไป

ขั้นตอนที่ ๙ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยกองพุทธศาสนศึกษาจัดสรรงบประมาณอุดหนุนประจำปีตามโครงการเงินอุดหนุนการดำเนินงานสำนักปฏิบัติธรรมมหาเถรสมาคมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญนี้ จึงได้ให้การส่งเสริมสนับสนุนให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทำการสำรวจวัดทั่วประเทศที่มีความพร้อมจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้น เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ต่อการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมโดยการมุ่งให้แต่ละจังหวัดควรมีสถานักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในด้านการฝึกอบรมปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน อย่างน้อยจังหวัดละ ๑ แห่ง และพัฒนาให้มีคุณภาพมาตรฐานและมี

ดังนั้น คณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์จึงได้เสนอขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้น การเสนอขออนุมัติจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ดังกล่าว ได้ปฏิบัติตามข้อ ๕ แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ โดยได้รายงานเสนอเจ้าคณะภาค ๑๑ จนถึงเจ้าคณะใหญ่หนตะวันออกพิจารณาให้ความเห็นชอบแล้ว พร้อมกับมีบัญชาให้นำเสนอมหาเถรสมาคมเพื่อโปรดพิจารณาที่ประชุมพิจารณาแล้วลงมติอนุมัติให้จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ขึ้น โดยในปัจจุบันจังหวัดสุรินทร์ มีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดจำนวน ๒๖ สำนัก แบ่งออกเป็นสำนักปฏิบัติธรรมสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย จำนวน ๒๒ สำนัก สำนักปฏิบัติธรรมสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต จำนวน ๔ สำนัก ดังต่อไปนี้

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย จำนวน ๒๒ สำนักดังนี้

- ๑.สำนักปฏิบัติธรรมวัดศาลาลอยสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๑ ตั้งอยู่ที่วัดศาลาลอย(พระอารามหลวง) ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- ๒.สำนักปฏิบัติธรรมวัดวังปลัดสามัคคีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๒ ตั้งอยู่ที่วัดวังปลัดสามัคคี ตำบลทับทัน อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
- ๓.สำนักปฏิบัติธรรมวัดสำโรงน้อยสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๓ ตั้งอยู่ที่ วัดสำโรงน้อย ตำบลหนองสนิท อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์
- ๔.สำนักปฏิบัติธรรมวัดจอมพระสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๔ตั้งอยู่ที่วัดจอมพระ ตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์
- ๕.สำนักปฏิบัติธรรมวัดโสธราจารย์สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๕ ตั้งอยู่ที่วัดโสธราจารย์ ตำบลคูตัน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์
- ๖.สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุขุมาลัยสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๖ตั้งอยู่ที่วัดสุขุมาลัย ตำบลบ้านไทร อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
- ๗.สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๗ ตั้งอยู่ที่วัดป่าเทพประทาน ตำบลระแงงอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
- ๘.สำนักปฏิบัติธรรมวัดศรีวิหารเจริญสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๘ ตั้งอยู่ที่วัดศรีวิหารเจริญ ตำบลระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
- ๙.สำนักปฏิบัติธรรมวัดแสงสว่างราษฎร์บำรุงสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๙ ตั้งอยู่ที่วัดแสงสว่างราษฎร์บำรุง ตำบลบัวเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์
- ๑๐.สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวงสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๑๐ ตั้งอยู่ที่วัดป่าบ้านตรวง ตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์
- ๑๑.สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๑๑ ตั้งอยู่ที่วัดสุทิวา ตำบลหัวงัว อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์
- ๑๒.สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ทองสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๑๒ ตั้งอยู่ที่วัดโพธิ์ทอง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
- ๑๓.สำนักปฏิบัติธรรมวัดบ้านพระจันทร์สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๑๓ ตั้งอยู่ที่วัดบ้านพระจันทร์ ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์
- ๑๔.สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าพุทธนิมิตสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๑๔ ตั้งอยู่ที่วัดป่าพุทธนิมิต ตำบลหนองสนิท อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์
- ๑๕.สำนักปฏิบัติธรรมวัดศรีพรหมอุดมธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๑๕ ตั้งอยู่ที่วัดศรีพรหมอุดมธรรม ตำบลกระหาด อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์
- ๑๖.สำนักปฏิบัติธรรมวัดสว่างหนองคู สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๑๖ ตั้งอยู่ที่วัดสว่างหนองคู ตำบลณรงค์ อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์
- ๑๗.สำนักปฏิบัติธรรมวัดไทรงามสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๑๗ ตั้งอยู่ที่วัดไทรงาม ตำบลเมืองบัว อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

๑๘. สำนักปฏิบัติธรรมวัดโนนสวรรค์สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๑๘ ตั้งอยู่ที่วัดโนนสวรรค์ ตำบลพระแก้ว อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

๑๙. สำนักปฏิบัติธรรมวัดบ้านโพธิ์สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๑๙ ตั้งอยู่ที่วัดบ้านโพธิ์ ตำบลหนองบัว อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

๒๐. สำนักปฏิบัติธรรมวัดโนนสมบูรณ์สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๒๐ ตั้งอยู่ที่วัดโนนสมบูรณ์ ตำบลโคกกลาง อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

๒๑. สำนักปฏิบัติธรรมวัดบูรณสะโนสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๒๑ ตั้งอยู่ที่วัดบูรณสะโน ตำบลสะโน อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

๒๒. สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณารามสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๒๒ ตั้งอยู่ที่วัดโพธิ์ศรีวรรณาราม ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต จำนวน ๔ สำนัก ดังนี้

๑. สำนักปฏิบัติธรรมวัดบูรพาราม(ธ) สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๑ ตั้งอยู่ที่วัดบูรพาราม(พระอารามหลวงเฉลิมพระเกียรติ) ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๒. สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ) สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๒ ตั้งอยู่ที่วัดป่าโยธาประสิทธิ์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๓. สำนักปฏิบัติธรรมวัดเขาศาลาตุลฐานะจาโร (ธ) สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๓ ตั้งอยู่ที่วัดเขาศาลาตุลฐานะจาโร ตำบลจรัส อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์

๔. สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าอตุโลปุญญลักษม์ (ธ) สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๔ ตั้งอยู่ที่วัดป่าอตุโลปุญญลักษม์ ตำบลสนม อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

ในการศึกษาเรียนรู้ได้ศึกษาข้อมูลตัวอย่างของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ที่อยู่ในเขตพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ ตามขอบเขตพื้นที่การวิจัยจำนวน ๕ สำนัก ดังต่อไปนี้

๑. สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ)สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๒ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๒. สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวย สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๑๐ ตำบลตรวย อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

๓. สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๗ ตำบลระแงงอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

๔. สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวงศาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๑๑ ตำบลหัวง อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๕. สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณารามสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๒๒ ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์เพื่อให้เกิดการสะดวกต่อการศึกษา ผู้ศึกษาจะได้แสดงรายชื่อสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ทั้งหมดจำนวน ๒๖ สำนัก ที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดตามมติที่ประชุมมหาเถรสมาคมและระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ ไว้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ แสดงรายชื่อสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

แห่งที่	ชื่อสำนักปฏิบัติธรรม	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	วัน/เดือน/ปี ที่จัดตั้ง
๑	วัดศาลาลอย	ในเมือง	เมืองสุรินทร์	สุรินทร์	๒๑ เม.ย. ๒๕๕๑
๒	วัดวังปลัดสามัคคี	ทับทัน	สังขะ	สุรินทร์	๒๑ เม.ย. ๒๕๕๑
๓	วัดสำโรงน้อย	หนองสนธิ	จอมพระ	สุรินทร์	๒๑ เม.ย. ๒๕๕๑
๔	วัดจอมพระ	จอมพระ	จอมพระ	สุรินทร์	๒๑ เม.ย. ๒๕๕๑
๕	วัดโสธระประชารักษ์	คูตัน	กาบเชิง	สุรินทร์	๒๑ เม.ย. ๒๕๕๑
๖	วัดสุขุมาลัย	บ้านไทร	ปราสาท	สุรินทร์	๒๑ เม.ย. ๒๕๕๑
๗	วัดป่าเทพประทาน	ระแงง	ศีขรภูมิ	สุรินทร์	๒๑ เม.ย. ๒๕๕๑
๘	วัดศรีวิหารเจริญ	ระแงง	ศีขรภูมิ	สุรินทร์	๒๑ เม.ย. ๒๕๕๑
๙	วัดแสงสว่างราษฎร์บำรุง	บัวเชด	บัวเชด	สุรินทร์	๑๙ พ.ย. ๒๕๕๓
๑๐	วัดป่าบ้านตรวจ	ตรวจ	ศรีณรงค์	สุรินทร์	๑๙ พ.ย. ๒๕๕๓
๑๑	วัดสุทิวังศา	ห้วยงัว	สนม	สุรินทร์	๑๙ พ.ย. ๒๕๕๓
๑๒	วัดโพธิ์ทอง	กระโพธิ์	ท่าตูม	สุรินทร์	๑๙ พ.ย. ๒๕๕๓
๑๓	วัดบ้านพระจันทร์	ศรีสุข	ศรีณรงค์	สุรินทร์	๑๙ พ.ย. ๒๕๕๓
๑๔	วัดป่าพุทธนิมิต	หนองสนธิ	จอมพระ	สุรินทร์	๑๙ พ.ย. ๒๕๕๓
๑๕	วัดศรีพรหมอุดมธรรม	กระหาด	จอมพระ	สุรินทร์	๑๙ พ.ย. ๒๕๕๓
๑๖	วัดสว่างหนองคู	ณรงค์	ศรีณรงค์	สุรินทร์	๑๙ พ.ย. ๒๕๕๓
๑๗	วัดไทรงาม	เมืองบัว	ชุมพลบุรี	สุรินทร์	๑๙ พ.ย. ๒๕๕๓
๑๘	วัดโนนสวรรค์	พระแก้ว	สังขะ	สุรินทร์	๑๙ พ.ย. ๒๕๕๓
๑๙	วัดบ้านโพธิ์	หนองบัว	ศีขรภูมิ	สุรินทร์	๑๙ พ.ย. ๒๕๕๓
๒๐	วัดโนนสมบูรณ์	โคกกลาง	พนมดงรัก	สุรินทร์	๑๙ พ.ย. ๒๕๕๓
๒๑	วัดบูรณสะโน	สะโน	สำโรงทาบ	สุรินทร์	๓๐ เม.ย. ๒๕๕๕
๒๒	วัดโพธิ์ศรีวรรณาราม	หนองไผ่ล้อม	สำโรงทาบ	สุรินทร์	๓๐ เม.ย. ๒๕๕๕

ตารางที่ ๓.๒ แสดงรายชื่อสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติ

แห่งที่	ชื่อสำนักปฏิบัติธรรม	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	วัน/เดือน/ปี ที่จัดตั้ง
๑	วัดบูรพาราม	ในเมือง	เมืองสุรินทร์	สุรินทร์	๒๙ ก.ย. ๒๕๔๙
๒	วัดป่าโยธาประสิทธิ์	นอกเมือง	เมืองสุรินทร์	สุรินทร์	๒๙ ก.ย. ๒๕๔๙
๓	วัดเขาสาลาอตุลฐานะจาโร	จรัส	บัวเชด	สุรินทร์	๒๙ ก.ย. ๒๕๔๙
๔	วัดป่าอตุลปัญญาลักษม์	สนม	สนม	สุรินทร์	๑๙ ม.ค. ๒๕๕๐

๓.๑.๑ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ)

ผู้ศึกษาได้ศึกษาประวัติความเป็นมา และสภาพปัจจุบันของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ) หมู่ที่ ๑๕ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ จากการรวบรวมข้อมูลจาก

เอกสาร ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจภาคสนาม และสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) ประวัติวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (๖)

เมื่อปีพ.ศ. ๒๔๘๓ พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร อาจารย์วิปัสสนากัมมัฏฐานได้เดินทางมาจาก จังหวัดสกลนคร มาปักกลดบริเวณใกล้สะพานห้วยเสนง ซึ่งเป็นป่าดงดิบในสมัยนั้นเหมาะแก่ การปฏิบัติธรรม เมื่อได้สถานที่อันเหมาะสมแล้ว จึงปรับให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม มีกุฏิสงฆ์ สร้างด้วยไม้้งด้วยหญ้าคามีศาลาฉันภัตตาหาร นั่งได้ประมาณ ๑๐ รูป และมีศรัทธาญาติโยม ที่มาทำบุญประมาณ ๑๐-๒๐ คน เป็นประจำ มีพระภิกษุจากวัดบูรพาราม ซึ่งมีหลวงปู่ดุลย์ อตุโลเจ้าอาวาสวัดบูรพารามและมีพระภิกษุมาร่วมปฏิบัติธรรมหลายรูป ต่อมาเมื่อหลวงปู่ฝั้น อาจาโรได้ออกเดินธุดงค์ต่อไป หลวงปู่ดุลย์ อตุโล ได้ให้หลวงปู่โชติ คุณสมปณฺโณ (พระเทพ สุทธาจารย์)เป็นเจ้าอาวาสแทนสืบมา จนถึง พ.ศ.๒๕๐๑ หลวงปู่โชติได้ย้ายไปประจำวัดชิรา ลงกรณ์ อำเภอบางซ่ง จังหวัดนครราชสีมา มีพระอาจารย์สำราญ มารักษาการเจ้าอาวาส ชั่วคราวจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้มีพระภิกษุสามเณรมาร่วมปฏิบัติธรรมมากขึ้น หลวงปู่ดุลย์ อตุโล ซึ่งเป็นเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ในขณะนั้นได้ให้หลวงปู่เปลี่ยน โอภาโส (พระราชวิสุทธิธรรม รังสี)มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแทนจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๓๐ จึงได้แต่งตั้งเจ้าอาวาสรูปใหม่คือ พระครูโสภณธรรมรังสี (พระมหาสุพรรณ สุวณฺโณ) เป็นเจ้าอาวาสมาจนถึงปัจจุบัน^๓

(๒) สภาพปัจจุบันของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (๖)

สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ ตั้งอยู่ที่เลขที่ ๑๔๘ หมู่ที่ ๑๕ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง สุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ มีสภาพแวดล้อมพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นป่าธรรมชาติ มีต้นไม้ขนาดใหญ่ มีลานธรรม ที่ประกอบด้วยป่าไม้ที่เกิดเองตามธรรมชาติแต่เดิม มีแนวป่าและลำห้วยไหลผ่านอยู่ด้านทิศใต้ของ สำนัก ทำให้ดูร่มรื่นไปทั่วบริเวณ มีเสนาสนะ และอาคารสิ่งปลูกสร้างโดยภาพรวมดังนี้

มีเสนาสนะ อาคารสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ได้แก่ อุโบสถ ๑ หลัง หอสวดมนต์ ๑ หลัง ใช้ สำหรับสวดมนต์เช้า – เย็นทำสมาธิเจริญภาวนา และใช้ในกิจการงานคณะสงฆ์ในเรื่องต่าง ๆ มีอาคารสำนักงานสำนักปฏิบัติธรรม ๑ หลัง มีศาลาปฏิบัติธรรม ห้องปฏิบัติธรรมขนาดใหญ่ ๑

หลังใช้ในการปฏิบัติธรรม และจัดกิจกรรมต่าง ๆ สามารถบรรจุผู้ปฏิบัติธรรมได้ประมาณเกือบ ๑,๐๐๐ คน เป็นศาลาหลังยาว ภายในตกแต่งด้วยผ้ามา่น ติดตั้งพัดลม ๕๐ เครื่อง ลานธรรม เป็นสถานที่ที่อยู่ภายในสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ ในพื้นที่ประกอบด้วยป่าไม้ที่ เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีพุ่มสมครรอบนอกบริเวณมีพระพุทธรูป ๗ ปาง อยู่ด้านข้างอุโบสถ ด้านหน้าลานธรรม มีพระพุทธรูปโยธาประสิทธิ์ พระประจำวัดป่าโยธาประสิทธิ์ สร้างด้วย ทองเหลืองทั้งองค์เป็นลานธรรมที่ใช้สำหรับทำกิจกรรมตักบาตรทุกวันพระ ประชาชนจะได้อยู่ ได้ต้นไม้ ได้อากาศที่บริสุทธิ์ เป็นสถานที่ที่ใช้อบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก เยาวชน และ ประชาชนทั่วไปที่เข้ามาปฏิบัติธรรมมีกุฏิสงฆ์ ๒๒ หลัง ห้องสมุด ๑ หลังอาคารที่พักผู้ปฏิบัติ

^๓ ปร ะ วั ตี วั ต ป ่า โ ย ธ า ป ระ สิ ท ธิ -s.chaiyapo-GoogleSites[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/site/scsaiyapo/wad-pa-yotha-prasiththi/prawati-wad>[๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

ธรรม๑ หลัง ห้องน้ำ ห้องสุขา ห้องอาบน้ำ ได้สร้างกระจายกันไว้ตามพื้นที่ต่าง ๆ เป็นสัดส่วน แบ่งออกเป็นเพศชาย เพศหญิง อย่างชัดเจน การสร้างนี้ได้แบ่งเป็นเขตพื้นที่ออกเป็นสัดส่วนให้กระจายอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของบริเวณพื้นที่ โดยได้แยกการสร้างห้องน้ำด้านทิศตะวันตกจำนวน ๕๐ ห้อง ทิศตะวันออก อยู่ด้านหลังห้องพักผู้ปฏิบัติธรรมจำนวน ๒๐ ห้อง ทางทิศใต้หลังศาลา ปฏิบัติธรรม จำนวน ๑๒ ห้อง ทางทิศใต้ หลังเมรุอีก มี ๒ ฝั่งคือ ทิศตะวันตก จำนวน ๔ ห้อง ทิศใต้ อีกจำนวน ๖ ห้อง สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ ถือได้ว่าเป็นสำนักที่มีห้องน้ำมากพอที่จะรองรับผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมได้พอสมควรมีความสะอาด สะดวกสบาย สงบร่มรื่น นอกจากนี้ยังมีมีเตาอบสมุนไพรที่แบ่งออกเป็นห้องอบเพศชาย เพศหญิงและในแต่ละวันจะมีผู้มาใช้บริการอยู่เป็นประจำ^๔

สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ยังมีปูชนียวัตถุที่สำคัญ คือ หลวงปู่ดูล อตุโล(องค์ใหญ่ที่สุดในจังหวัดสุรินทร์)องค์หลวงปู่ดูล อตุโล ที่สร้างขึ้นอยู่ด้านหน้าสำนัก ถือได้ว่าเป็นองค์ที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดสุรินทร์ สร้างขึ้นเพื่อให้ไว้สำหรับเป็นที่สักการะบูชาบูรพาจารย์ ในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันมาฆบูชาวันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชาวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้นจะมีข้าราชการ ทหาร ตำรวจ นักเรียน นักศึกษา และพุทธศาสนิกชนทั่วไป ได้นำเครื่องสักการะมากราบไหว้บูชา เช่น ดอกไม้ ธูป เทียน มาเวียนเทียนรอบองค์หลวงปู่ดูล อตุโล ในแต่ละปีจะมีจำนวนมากกว่า ๑,๐๐๐ คน และมีมหาเจดีย์บูรพาจารย์ (สถานบรรจุพระบรมธาตุ)เป็นสถานที่ที่กำลังทำการก่อสร้างมีมูลค่างบประมาณการสร้างประมาณ ๑๐๐ ล้านบาทเพื่อเป็นที่ไว้สำหรับเก็บบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระอรหันตธาตุ พระอัฐิธาตุของครูบาอาจารย์สายกรรมฐาน ภายในใช้เป็นที่สำหรับไว้ภายในบริเวณพื้นที่สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ยังมีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยห้องเรียนวัดป่าโยธาประสิทธิ์ เป็นสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นสถานที่ศึกษาของพระสงฆ์และคฤหัสถ์เป็นอาคารทรงไทย ๓ หลัง สร้างติดกันเป็นแนวยาวในแต่ละปีจะมีนิสิตทั้งพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์มาเรียนประมาณ ๓๐-๓๕ รูป/คน^๕

(๓) เขตพื้นที่วัดป่าโยธาประสิทธิ์ (๓)

วัดป่าโยธาประสิทธิ์ “มีขอบเขตพื้นที่รวมทั้งหมด ๓๓ ไร่ ๔๕.๗ ตารางวา”^๖มีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณพื้นที่โดยรอบดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับถนนทางเข้ามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ เป็นด้านหน้าทางเข้าวัด

ทิศใต้ ติดต่อกับห้วยเสนงและป่าธรรมชาติ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

^๔สัมภาษณ์ ดร.ยโสธรา ศิริภาพระภากร, รองผู้อำนวยการสำนักงานสำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ ๒ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์(๓), ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^๕สัมภาษณ์ พระปัญญา ฐานวโร, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (๓), ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^๖สัมภาษณ์ พระมหาสุพจน์ วัฒนจิตโต, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (๓), ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตลาดน้ำราชมงคล ห้างภาพเมืองสุรินทร์ ถนนสายสุรินทร์-ปราสาท กิโลเมตรที่ ๓

(๔) ประวัติเจ้าอาวาสวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (๕)

การปกครองและการบริหารภายในวัดป่าโยธาประสิทธิ์ “มีเจ้าอาวาสตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันดังนี้”^๗

๑. พระครูคุณสารสัมบัน (โชติ คุณสมปนโน ป.ธ.๕)
๒. พระอาจารย์สำราญ (ไม่ปรากฏฉายา)
๓. พระครูโสภาสธรรมญาณ(เปลี่ยน โสภาโส ป.ธ.๓)
๔. พระครูโสภณธรรมรังสี (สุพรรณ สุวณฺโณ ป.ธ.๔)– ปัจจุบัน

พระครูโสภณธรรมรังสี (สุพรรณ สุวณฺโณ) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์สถานะเดิม ชื่อ สุพรรณ นามสกุล ช่อมทองเกิดเมื่อวันที่ ๑๗ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ บิดาชื่อนายรัน ช่อมทอง มารดาชื่อ นางเปาว์ ช่อมทองบ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ที่ ๑๒ บ้านไพรเวง ตำบลตระแสง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ อุปสมบทเมื่อวันที่ ๒๑ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๐ ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ สอบได้นักธรรมชั้นเอก(น.ธ.เอก) สำนักเรียนศึกษาวัดป่าโยธาประสิทธิ์ คณะเรียนจังหวัดสุรินทร์ ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ สอบได้เปรียญธรรม ๔ ประโยค (ป.ธ.๔) สำนักเรียนศึกษาวัดป่าโยธาประสิทธิ์ คณะเรียนจังหวัดสุรินทร์ปีพ.ศ. ๒๕๕๘ สำเร็จการศึกษาศาสนศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ ๑(ศน.บ.เกียรตินิยมอันดับ ๑) คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ การปกครอง จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (๕) ปีพ.ศ. ๒๕๓๐ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าโยธาประสิทธิ์(๕) ปีพ.ศ. ๒๕๓๔ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอเมืองสุรินทร์ (๕) ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะอำเภอชั้นโท(จอ.ชท.) ในราชทินนามที่พระครูโสภณธรรมรังสีปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะอำเภอชั้นเอก(จอ.ขอ.) ในราชทินนามเดิม พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะอำเภอชั้นพิเศษ (จอ.ชพ.) ในราชทินนามเดิม^๘

(๕) การจัดตั้งวัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรม

วัดป่าโยธาประสิทธิ์ ได้รับการจัดตั้งให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ “เมื่อวันที่ ๒๙ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๙ ตามมติที่ประชุมมหาเถรสมาคมครั้งที่ ๒๐/๒๕๔๙ ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๒ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติ”^๙

^๗สัมภาษณ์ ดร.ยโสธรา ศิริภาพระภากร, รองผู้อำนวยการสำนักงานสำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ ๒ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (๕), ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^๘สัมภาษณ์ พระครูโสภณธรรมรังสี (สุพรรณ สุวณฺโณ), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (๕), ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^๙สัมภาษณ์ พระสำเร็จ โกวิท, เลขานุการสำนักงานสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์(๕), ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

๓.๑.๒ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวด

ผู้ศึกษา ได้ศึกษาประวัติความเป็นมา และสภาพปัจจุบันของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวด หมู่ที่ ๑๕ ตำบลตรวด อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ จากการลงพื้นที่สำรวจรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) ประวัติวัดป่าบ้านตรวด

วัดป่าบ้านตรวดตั้งอยู่เลขที่ ๒๙๙ ตำบลตรวด อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย “มีพื้นที่ ๙ ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าช้าเก่า เป็นที่ป่าสาธารณประโยชน์ของชุมชนตำบลตรวดตั้งขึ้นโดยเจตนาธรรมของพระครูจันทปัญญาภรณ์ (ขาวจันทาโก) เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจแก่ประชาชนและเยาวชนของชาติ”^{๑๐} “เป็นสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่รองรับผู้ปฏิบัติธรรมทุกเพศทุกวัยจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีผลงานได้ปรากฏเป็นที่รู้จัก และได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายจากพุทธศาสนิกชนในวงกว้าง”^{๑๑}

บ้านตรวดเป็นหมู่บ้านดั้งเดิมที่มีการอพยพเข้ามาอยู่ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ โดยมีชนกลุ่มหนึ่งนำโดยพ่อตาแสงและพ่อตาขัน อพยพครอบครัว ๓-๔ ครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานใหม่ในบริเวณบ้านตรวด ชาวบ้านที่อพยพเข้ามาอยู่ในสมัยก่อนคือชนกลุ่มหนึ่งของบ้านพะเนาซึ่งเป็นชาวไทยส่วยหรือตามภาษาชาวบ้านคือชาวกูย เดิมที่บ้านตรวดชื่อบ้านดุม หรือเรียกตามภาษาพื้นบ้านว่าโค๊ะระดม ความหมายมาจากช่างทำเกวียนได้นำดุมเกวียนไปแช่ในหนองน้ำแห่งหนึ่งอยู่ด้านทิศเหนือของหมู่บ้านจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่าบ้านดุมต่อมาจึงเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็นบ้านกรวด ซึ่งมาจากชื่อหนองน้ำขนาดใหญ่ด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน เป็นหนองน้ำที่สำคัญชาวบ้านได้อาศัยอุปโภคบริโภค ซึ่งมีหินกรวดขนาดใหญ่มากมายอยู่ในหนองน้ำแห่งนี้ต่อมากำว่ากรวดก็เพี้ยนมาเป็นตรวด จึงได้ชื่อว่าบ้านตรวดมาจนถึงปัจจุบันนี้^{๑๒}

บ้านตรวด หมู่ที่ ๑๕ ตำบลตรวด อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นหมู่บ้านที่แยกการปกครองออกมาจากบ้านตรวดหมู่ที่ ๑ ตำบลตรวด อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ความหมายและที่มาของชื่อหมู่บ้านมีที่มาและความหมายอย่างเดียวกันกับบ้านตรวดหมู่ที่ ๑ ที่แยกการปกครองออกมา เพื่อเป็นการรักษาชื่อดั้งเดิมเอาไว้ จึงให้ชื่อว่าบ้านตรวดหมู่ที่ ๑๕ ตำบลตรวด อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์^{๑๓}

เมื่อวันที่ ๙ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ทางราชการได้ประกาศแยกการปกครองบ้านตรวดหมู่ที่ ๑ ตำบลตรวด อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นสองหมู่บ้าน เนื่องจากจำนวนครัวเรือนมีมากยากต่อการปกครอง โดยแยกการปกครองออกเป็นบ้านตรวดหมู่ที่ ๑๕ และบ้านตรวด หมู่ที่ ๑๕ นี้ ถือเป็นสังกัดเขตบริการของวัดป่าบ้านตรวด ชาวบ้านจะให้ความ

^{๑๐} สัมภาษณ์พระสมุทร ทิโป, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตรวด, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายสอน บุญปลอด, มรรคนายกวัดป่าบ้านตรวด, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} หน่วยที่ ๑ ประวัติหมู่บ้านตรวด, ข้าวต้มมัด บ้านตรวด สร้างเว็บ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://maylady.myreadyweb.com/page-24939.html> [๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

^{๑๓} สัมภาษณ์นายสุ ละเอียดทอง, ชาวบ้านตรวด, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

อุปลัมภวัด รวมถึงการดูแลถวายปัจจัยสี่แก่พระภิกษุสามเณรอยู่อย่างสม่ำเสมอ^{๑๔}

(๒) สภาพปัจจุบันของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวด

สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวด ตั้งอยู่ที่เลขที่ ๒๙๙ หมู่ที่ ๑๕ ตำบลตรวด อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ มีสภาพแวดล้อมพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าธรรมชาติที่เกิดขึ้นแต่เดิม เป็นพื้นที่ป่าช้าเก่า เป็นป่าสาธารณะประโยชน์ของชาวมุขชนตำบลตรวด ทำให้ดูร่มรื่นไปทั่วบริเวณ มีเสนาสนะและอาคารสิ่งปลูกสร้างตั้งนี้ภายในบริเวณสำนัก มีเสนาสนะอาคารสิ่งปลูกสร้าง ได้แก่ กุฏิสงฆ์ ๑๑ หลัง ศาลาการเปรียญ ๑ หลัง หอระฆัง ๑ หลัง มีลานธรรมปฏิบัติธรรมขนาดใหญ่ โรงครัว ๑ หลัง โรงเก็บวัสดุ ๑ หลัง แท้งก์เก็บน้ำดื่มขนาดใหญ่ ๒ แท้งก์ ห้องน้ำ ห้องสุขา แยกสร้างอยู่ตามที่แตกต่างกัน ภายในบริเวณสำนัก ๓ หลัง รวมจำนวน ๓๔ ห้อง และมีห้องสุขาที่อยู่ภายในตัวศาลาปฏิบัติธรรม ๔ ห้อง ปัจจุบันสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวดได้มีโครงการจัดงานปฐกฐกกรรม และบวชชีพราหมณ์ปฏิบัติธรรมประจำปี รวม ๑๐ วัน โดยมีกำหนดการในวันที่ ๙ ถึงวันที่ ๑๙ เดือนมกราคม ของทุกปี^{๑๕}

(๓) เขตพื้นที่วัดป่าบ้านตรวด

วัดป่าบ้านตรวด “มีขอบเขตพื้นที่รวมทั้งหมด ๙ ไร่”^{๑๖} มีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณพื้นที่โดยรอบดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับทุ่งนาชาวบ้าน
ทิศใต้	ติดต่อกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตรวด
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับทุ่งนาชาวบ้าน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับทุ่งนาชาวบ้าน

(๔) ประวัติเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตรวด

การปกครองและการบริหารภายในวัดป่าบ้านตรวด มีเจ้าอาวาสตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

วัดป่าบ้านตรวด เดิมเป็นที่ป่าช้าเก่าของชาวมุขชนตำบลตรวด ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ คณะสงฆ์วัดโมฬีวงศ์ ซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้านตรวด ได้เข้ามาใช้สถานที่ป่าแห่งนี้ โดยจัดเป็นที่ปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์และชาวบ้านตรวดบางส่วน ต่อมาพระครูจันทปัญญาภรณ์ (ขาว จันทาโก) ได้ออกจากวัดโมฬีวงศ์ มาจัดตั้งเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง และได้พัฒนามาเรื่อย ๆ จนได้รับการตั้งให้เป็นวัดป่าบ้านตรวด และในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ท่านจึงได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตรวดมาจนถึงปัจจุบัน^{๑๗}

พระครูจันทปัญญาภรณ์ (ขาว จันทาโก) วิ.เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวด สถานะเดิมชื่อ ขาว นามสกุล บุญศรี เกิดเมื่อวันที่ ๕ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ บิดาชื่อ นายชู บุญศรี มารดาชื่อ นางคุณ บุญศรี อุปสมบทเมื่อวันที่ ๑๗ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ ณ พัทธสีมา

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระอุทัย อคคปญโญ, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอศรีนครินทร์, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระสมุทร ทิพย์โก, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตรวด, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระสยาม ปญญาวชิโร, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวด, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายสอน บุญปลอด, มรรคนายกวัดป่าบ้านตรวด, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

วัดบ้านปรัก ตำบลภู่อำเภอปรางค์ภู จังหวัดศรีสะเกษ ปี พ.ศ. ๒๔๙๓ สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนบ้านหนองมะแซว ตำบลตรวง อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ สอบได้นักธรรมชั้นเอก(น.ธ.เอก)ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ สำเร็จการศึกษาศาสนศาสตรบัณฑิต (พธ.ม.กิตติ) สาขาวิปัสสนาภาวนา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดโมฬีวงศาปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลตรวง ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอสังขะ ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรักษาการแทนเจ้าคณะอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ปีพ.ศ. ๒๕๕๒ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตรวง หมู่ที่ ๑๕ ตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้รับเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูเจ้าคณะอำเภอชั้นเอก(จอ.ชอ.) ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ในราชทินนามที่ พระครูจันทปัญญาภรณ์ วิ.ปัจจุบันเป็นพระวิปัสสนาจารย์ประจำโครงการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่นิสิตพุทธศาสนบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์^{๑๘}

(๕) การจัดตั้งวัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรม

วัดป่าบ้านตรวง ได้รับการจัดตั้งให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ “เมื่อวันที่ ๑๙ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๓ ตามมติที่ประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๖/๒๕๕๓ ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์แห่งที่ ๑๐ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย”^{๑๙}

๓.๑.๓ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน

ผู้ศึกษา ได้ศึกษาประวัติความเป็นมา และสภาพปัจจุบันของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน หมู่ที่ ๘ ตำบลระแงงอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จากการลงพื้นที่สำรวจรวบรวมข้อมูลภาคสนามและสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) ประวัติวัดป่าเทพประทาน

วัดป่าเทพประทานเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ชาวบ้านยางเตี้ย บ้านหนองไผ่ บ้านยางเตี้ยใต้ ได้ไปนิมนต์หลวงปู่ทองคำ คมภิโร (พระครูคัมภีรธรรมวิสุทธิ วิ.)ในขณะนั้น จากวัดป่าเทพนิมิต ตำบลตะเปียงเตี้ย อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ มาเป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านยางเตี้ยแทนรูปก่อนที่ได้มรณภาพไป ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ หลวงปู่ทองคำ ท่านได้ย้ายออกมาจากวัดบ้านยางเตี้ยไปสร้างวัดขึ้นใหม่ ซึ่งพื้นที่เป็นป่าช้าเก่าของชุมชน ๕ หมู่บ้าน คือ บ้านยางเตี้ย บ้านหนองไผ่ บ้านยางเตี้ยใต้ บ้านทางของ และบ้านหนองหว่าเป็นผู้ใช้ประโยชน์ซึ่งอยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันออกของวัดบ้านยางเตี้ยประมาณ

^{๑๘}สัมภาษณ์ พระครูจันทปัญญาภรณ์ (ขาว จันทาโก), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวง, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙}สัมภาษณ์ พระสมุทฺธิปิโก, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตรวง, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

๓๐๐ เมตร ต่อมาท่านก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าเทพประทานมาจนถึงปัจจุบัน^{๒๐}

(๒) สภาพปัจจุบันของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน

สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน หมู่ที่ ๘ ตำบลระแงง อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ มีสภาพแวดล้อมพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ที่ปลูกเสริมขึ้นมาใหม่ในภายหลัง ทำให้ดูร่มรื่นไปทั่วบริเวณมีสภาพแวดล้อม เสนาสนะและอาคารสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ โดยภาพรวมดังนี้

พระครูคัมภีรธรรมวิสุทธิ์ (ทองคำ คมภิโร) ได้นำพาพระภิกษุสามเณร และชาวบ้านปลูกต้นไม้เสริมขึ้นในพื้นที่หลายชนิด เช่น ยางนา ไม้กฤษณา ลาน ปาล์ม อินทผาลัม ลำตวน ลาน กันเกราว่าสนา ต้นแต้ว (ตัว - ระแงง) นอกจากนี้ยังปลูกพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับเสริมด้วย เช่น ปลูกต้นลิ้นมังกรประดับป่า ปลูกต้นนางช้างประดับป่า ปลูกต้นกล้วยน้ำไทย และปลูกต้นกล้วยไม้ตามต้นไม้ใหญ่เป็นต้นนอกจากนี้ยังมีสระขนาดใหญ่ น้ำอีก ๑ แห่ง^{๒๑} อาคารสิ่งปลูกสร้างประกอบไปด้วยอุโบสถหินทราย ๑ หลัง (สร้างยังไม่เสร็จ) ศาลาการเปรียญ ขนาด กว้าง ๒๒ ยาว ๒๕ เมตร ๑ หลัง ศาลาปฏิบัติธรรม ๑ หลัง ที่ใช้สำหรับการปฏิบัติธรรม สวดมนต์ นั่งสมาธิเจริญภาวนาและใช้สำหรับการทำกิจกรรมอื่น ๆ พระพุทธรูปด้วยหินทรายแดงแกะสลักพร้อมด้วยพระโมคคัลลานะ พระสารีบุตร และรอยพระพุทธรูปทองคำลง ภูมิพระสีวลี ๑ หลัง ภูมิสงฆ์ ๑๕ หลัง อาคารที่พักผู้ปฏิบัติธรรมหลังใหญ่ ๑ หลัง สามารถรองรับผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมได้ประมาณครั้งละ ๕๐๐ คน ภูมิเก็บวัสดุ ๓ หลัง ศาลพระภูมิ ๑ หลัง หอสมุด ๑ หลัง โรงครัว ๑ หลังที่ล้างจาน ๓ แห่ง ถังเก็บน้ำฝน ๓ ถังใหญ่ ถังน้ำประปา ๑ถังใหญ่ ห้องสุขา สร้างแยกกันอยู่ตามจุดต่าง ๆ ๔ แห่ง รวม ๔๒ ห้อง และสร้างห้องน้ำอยู่ในตัวภูมิสงฆ์อีกจำนวนหนึ่ง(บางภูมิที่ไม่มีห้องน้ำในตัว) ห้องอาบน้ำ ๑๒ ห้อง ที่ใช้รองรับผู้มาเข้ามาปฏิบัติธรรมในแต่ละครั้ง มีจำนวนพอที่จะสามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้ปฏิบัติธรรมได้พอสมควร ปัจจุบันสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทานได้มีโครงการจัดงานปฐมาภิเษกรรมและบวชชีพรามณปฏิบัติธรรมประจำปี รวม ๑๐ วัน โดยมีกำหนดการในวันที่ ๑ ถึงวันที่ ๑๐ เดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี^{๒๒}

(๓) เขตพื้นที่วัดป่าเทพประทาน

วัดป่าเทพประทาน “มีขอบเขตพื้นที่รวมทั้งหมด ๔๖ ไร่”^{๒๓} มีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณพื้นที่โดยรอบดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับทุ่งนาชาวบ้าน
ทิศใต้	ติดต่อกับป่าธรรมชาติและทุ่งนาชาวบ้าน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับถนนลูกรังและทุ่งนาชาวบ้าน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับทุ่งนาชาวบ้าน

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายปคุณภัทร แวนดี, ผู้ใหญ่บ้านยางเตี้ย หมู่ที่ ๗, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางเพียน ไหมทอง, ชาวบ้านหนองไผ่, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูคัมภีรธรรมวิสุทธิ์ (ทองคำ คมภิโร), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระณรงค์ ปิยธมโม, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

(๔) ประวัติเจ้าอาวาสวัดป่าเทพประทาน

การปกครองและการบริหารภายในวัดป่าเทพประทานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีดังนี้

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ หลวงปู่ทองคำ คมภิโร (พระครูคัมภีรธรรมวิสุทธิ) ได้ย้ายออกมาจากวัดบ้านยางเตี้ย ได้ไปสร้างวัดแห่งใหม่ขึ้นเพื่อใช้เป็นที่พักปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง และได้พัฒนาเรื่อยมาจนได้จัดตั้งเป็นวัดอย่างถูกต้อง โดยได้ตั้งชื่อวัดแห่งใหม่นี้ว่าวัดป่าเทพประทาน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ท่านก็ได้รับแต่งตั้งจากคณะสงฆ์ให้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าเทพประทาน ตำบลระแงงอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มาจนถึงปัจจุบัน^{๒๔}

พระครูคัมภีรธรรมวิสุทธิ (ทองคำ คมภิโร) วิ. เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทานสถานะเดิม ชื่อ ทองคำ นามสกุล ดาศรี เกิดเมื่อวันที่ ๑๕ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ที่บ้านหนองใหญ่ ตำบลบุแกรง อำเภोजอมพระจังหวัดสุรินทร์บิดาชื่อ นายเพชร ดาศรี มารดาชื่อ นางกาน ดาศรีบรรพชาเมื่อวันที่ ๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ณ วัดพรหมศิลาแดล ตำบลแดล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์อุปสมบทเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๕ เดือน พฤษภาคม ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ณ พัทธสีมาวัดสว่าง ตำบลบ้านवान ตำบลบุแกรง อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนบ้านอาคต ตำบลบุแกรงอำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ปีพ.ศ. ๒๕๑๕ สอบได้นักธรรมชั้นเอก(น.ธ.เอก) สำนักเรียนวัดเหนือคณะเรียนจังหวัดร้อยเอ็ด ได้รับปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์(พธ.บ.) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้ผ่านการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน จากวัดวิเวกอาศรมตำบลบ้านสวน อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี ปีพ.ศ.๒๕๓๘ ผ่านการอบรมพระวิปัสสนาจารย์ จากวัดศิรีวงค์จังหวัดนครสวรรค์ ปี พ.ศ.๒๕๔๐ ผ่านการอบรมพระวิปัสสนาจารย์ ณ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ปี พ.ศ.๒๕๓๕ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าเทพประทานปี พ.ศ.๒๕๓๘ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลระแงง พ.ศ.๒๕๓๘ เป็นเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๗ ปี พ.ศ.๒๕๔๓ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะตำบลชั้นโท(จต.ชท.) ฝ่ายวิปัสสนาธุระในราชทินนามที่พระครูคัมภีรธรรมวิสุทธิวิ. ปีพ.ศ. ๒๕๔๙ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะตำบลชั้นเอก(จต.ขอ.)ฝ่ายวิปัสสนาธุระในราชทินนามเดิมปัจจุบันเป็นพระวิปัสสนาจารย์ประจำโครงการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่นิสิตพุทธศาสนิกบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์^{๒๕}

(๕) การจัดตั้งวัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรม

วัดป่าเทพประทาน ได้รับการจัดตั้งให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์“เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑ ตามมติที่ประชุมมหาเถรสมาคมครั้งที่ ๑๐/๒๕๕๑ ตามระเบียบมหาเถร

^{๒๔}สัมภาษณ์ นายวิสัย ก้านเพชร, มรรคนายกวัดป่าเทพประทาน, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕}สัมภาษณ์ พระครูคัมภีรธรรมวิสุทธิ (ทองคำ คมภิโร), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สมาคมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๗ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย”^{๒๖}

๓.๑.๔ สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวังศา

ผู้ศึกษา ได้ศึกษาประวัติความเป็นมา และสภาพปัจจุบันของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวังศา หมู่ที่ ๑ ตำบลหัวงัว อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จากการลงพื้นที่สำรวจรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) ประวัติวัดสุทิวังศา

วัดสุทิวังศาตั้งอยู่ที่ เลขที่ ๑ บ้านหัวงัว ตำบลหัวงัว อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์เป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เป็นวัดเก่าแก่มากแต่โบราณกาลมีอายุประมาณ ๑๙๕ ปี โดยมีหลวงพ่พระครูมณี(สมัยนั้นเข้าใจว่า ชาวบ้านรดน้ำ หรือสร่งน้ำแล้วเป็นครู หรือญาครู) เป็นผู้ริเริ่มสร้างวัดท่านได้ติดตามชาวบ้านที่อพยพมาจากบ้านเปิด อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ มาเริ่มตั้งหมู่บ้านใหม่ชื่อว่าบ้านศรีชะโค (ภาษาส่วยเรียก โคะตะแกง) ภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็นบ้านหัวงัวจนถึงปัจจุบันหลังจากอพยพมาตั้งหมู่บ้านได้ประมาณ ๑ ปีในปี พ.ศ. ๒๓๔๗ ท่านจึงได้สร้างวัดขึ้นครั้งแรกทางด้านทิศเหนือของหมู่บ้าน (ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหนองหัวงัว) หลังจากนั้น ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๕๗ หลวงพ่พระครูมณีท่านจึงได้ย้ายวัดจากที่เดิมมาทางด้านทิศใต้ของหนองหัวงัว(ที่ปัจจุบัน) เมื่อบ้านเมืองอุดมสมบูรณ์ขึ้นตามลำดับ ได้มีราษฎรจากเมืองคูขันธได้นำช้างตาบอดข้างหนึ่งมาถวายหลวงพ่หนึ่งเชือก แต่ไม่ทราบว่าเป็นช้างเชือกดังกล่าวมันตายหรือให้ผู้อื่นไปไม่มีใครเล่าให้ฟังได้ เมื่อหลวงพ่พระครูมณีมรณภาพแล้ว ได้มีหลวงพ่พระครูโคตรมารับตำแหน่งหน้าที่สืบต่อมา และในปี พ.ศ. ๒๔๑๘ จึงได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๒๓ ท่านได้รื้อกุฏิจากที่เดิมมาสร้างขึ้นใหม่ โดยเลื่อนมาทางทิศใต้ประมาณ ๑๐ วา หลังจากนั้นไม่เคยย้ายอีกเลยจนตราบเท่าทุกวันนี้ในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ หลวงพ่อูปัชฌาย์ศรี ท่านได้สร้างโบสถ์ด้วยดินเผาราดด้วยตมหรือดินโคลนผสมมะขามเปียกหรือปูนขาวไม่ใช่ปูนซีเมนต์ (ปี พ.ศ. ๒๔๗๘) ท่านได้สร้างกุฏิหลังหนึ่งและต่อมาหลวงพ่พระครูรัตนพงศ์พิสุทธิ์ได้รื้อสร้างหลังใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ และอุโบสถหลังนี้ได้ทำสังฆกรรมทางสงฆ์ตลอดมา จนกระทั่งถึงปี พ.ศ.๒๕๒๐ พระครูรัตนพงศ์พิสุทธิ์ได้รื้อสร้างหลังใหม่ให้เป็นอุโบสถถาวรจนกระทั่งทุกวันนี้^{๒๗}

(๒) สภาพปัจจุบันของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวังศา

สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวังศา มีพื้นที่มีป่าไม้ไม่มากนัก โดยมีประมาณ ๒๐%ของพื้นที่ทั้งหมด โดยมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและเสนาสนะอาคารสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ประกอบไปด้วย

ภายในสำนักมีป่าไม้ธรรมชาติเดิมเหลือน้อยมากไม่ถึง ๒ ไร่ มีต้นไม้จามจุรีขนาดใหญ่ ๑ ต้น ให้ร่มเงาตรงกลางส่วนของพื้นที่วัด มีการปลูกต้นไม้เสริมในบางพื้นที่ มีสวนการเรียนรู้เกษตร

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระสมจิตร รตนปญโญ, เลขานุการเจ้าคณะตำบลระแงง, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวิสุทธิวงศ์ (คำเพียร ผาสุก), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวังศา, ๒๓กรกฎาคม ๒๕๖๐.

พอเพียงตามปรัชญาของในหลวงรัชกาลที่ ๙ แปลงใหญ่ ๑ แปลง จัดระเบียบสถานที่ไว้อย่างเป็นสัดส่วนส่วนด้านอาคารสิ่งปลูกสร้าง ประกอบไปด้วย อุโบสถ ขนาดกว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๕ เมตร โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ใช้ในการประกอบสังฆกรรมทางสงฆ์ ๑ หลัง ศาลาการเปรียญ ๒ ชั้น(หลังเก่า) ขนาดกว้าง ๙ เมตร ยาว ๒๑ เมตร ๑ หลัง ศาลาการเปรียญ(หลังใหม่) ๑ หลัง ลักษณะทรงไทยประยุกต์ ขนาดกว้าง ๑๓ เมตร ยาว ๒๗ เมตร โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก โครงหลังคาเหล็กหลังคามุงด้วยแผ่นเหล็กสกรไท ฝานั่งก่อด้วยอิฐถือปูน หน้าต่างกระจกกระจกเป็นลูกกรงแสดนเลต พื้นหินขัด มีห้องทำงานภายใน บันไดฉาบด้วยกรวดล้าง ติดตั้งระบบไฟฟ้ามาตรฐาน ๑ หลัง ใช้ในการประกอบพิธีทางสงฆ์และเป็นที่ปฏิบัติธรรม และทำกิจกรรมอื่น ๆ มีกุฏิสงฆ์ ๖ หลัง กุฏิรับรองสงฆ์ ๒ ชั้น ขนาดกว้าง ๖ เมตร ยาว ๙ เมตร ลักษณะทรงไทยประยุกต์ ๑ หลัง กุฏิแม่ชี ๑ หลัง อาคารที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ๑ หลัง หอระฆัง ขนาดกว้าง ๒.๕๐ เมตร ยาว ๒.๕๐ เมตร ๑ หลัง อาคารโรงเรือนผลิตน้ำดื่มของวัด ๑ แห่ง มีฌาปนสถานประกอบด้วย เมรุลักษณะทรงไทยประยุกต์ ขนาด กว้าง ๕ เมตร ยาว ๑๐ เมตร ๑ หลัง ศาลาพักผ่อน ขนาดกว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๗ เมตร ๑ หลัง เจดีย์บรรจุอัฐิ ๑ หลัง หีองน้ำ หีองสุขา แยกอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ภายในบริเวณสำนัก ทั้งในตัวศาลา ตัวอาคาร นอกตัวอาคาร จำนวน ๓ แห่ง รวมหีองสุขามากกว่า ๔๐ หีอง หีองอาบน้ำ ๘ หีอง^{๒๘}

สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวงศา เป็นสำนักที่มีคนในชุมชนและพุทธศาสนิกชนทั่วไปรู้จักอย่างแพร่หลาย การบริหารกิจการต่าง ๆ ภายในสำนักมีระเบียบและรูปแบบในการปฏิบัติคือ เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่พัฒนาไปเรื่อย ๆ เป็นสำนักปฏิบัติธรรมอีกแห่งหนึ่งที่เยาวชน ชุมชน สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ และองค์กรต่าง ๆ เข้ามาขอใช้พื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ เป็นสถานที่ที่มีความพร้อมในการทำกิจกรรม ในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมหาบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันอัฐมีบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา การบำเพ็ญบุญกุศล และเมื่อทางวัดมีพิธีบรรพชาอุปสมบท จะมีผู้คนมาร่วมงานมาก งานบุญกุศล และวันสำคัญเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ทางสำนักจะมีการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกที่ดีให้กับเด็ก เยาวชน หน่วยงานราชการ องค์กรต่าง ๆ ของรัฐ และประชาชนทั่วไป ที่เข้าร่วมกิจกรรม เช่น โครงการการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม หรือตามแต่หลักสูตรการอบรมในแต่ละครั้งที่ไดกำหนดขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ ภายในพื้นที่ของสำนักยังมีอาคารโรงผลิตน้ำดื่ม มีอาคารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ที่อยู่ในสังกัดสำนัก โดยทางสำนักเป็นผู้บริหารดูแลรับผิดชอบทั้งหมด ไม่ได้สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล(อ.บ.ต.)เหมือนในที่อื่น ๆ^{๒๙} สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวงศา ยังได้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ขึ้นในสำนักโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งดังนี้ ศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ เป็น องค์กร ศาสนา ที่ ตั้ง ขึ้น โดย ความ ร่วม มี ภาระ ทั่ว ทั่ว

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์ประเสริฐ เสนฐปุตโต, เลขานุการศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวิสุทิวงศ์ (คำเพียร ผาสุโก), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวงศา, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

คณะสงฆ์ และราชการจังหวัดสุรินทร์ ภายใต้โครงการกองทัพนธรรม กองทัพไทย ร่วมต้านภัยยาเสพติด ของกองบัญชาการทหารสูงสุด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) และกระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มดำเนินงานตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยได้ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เปิดการการอบรมคุณธรรมจริยธรรมและปลูกฝังค่านิยมไทยแก่เยาวชน และประชาชนทั่วไปหลายโครงการ เช่น ค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิตค่ายพัฒนาผู้นำเยาวชน ค่ายพัฒนาคุณธรรมค่ายพุทธบุตร โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้นได้มีพิธีเปิดป้ายอย่างเป็นทางการเมื่อ วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๔๕ ณ วัดสุทิวังศา โดยมีพระธรรมโมลี เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ (ตำแหน่งในขณะนั้น) และนายเกษมศักดิ์ แสนโกษ อธิบดีผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ ให้ความเห็นชอบในการจัดตั้งและดำเนินการอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน นักเรียน นักศึกษา หน่วยงานราชการและพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยมีพระครูปริยัติสุทิวังศ์(พระมหาคำเพียร ผาสุโก) เป็นผู้อำนวยการศูนย์ฯ มีการจัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่พุทธศาสนิกชนทั่วทั้งในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียง เช่น บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ เป็นต้น โดยได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องและมีการวางแผนงานในอนาคตที่จะขยายพื้นที่การอบรมให้ครอบคลุมไปทั่วประเทศ^{๓๐}

(๓) เขตพื้นที่วัดสุทิวังศา

วัดสุทิวังศา “มีขอบเขตพื้นที่รวมทั้งหมด ๑๒ ไร่”^{๓๑} มีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณพื้นที่โดยรอบดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับสระน้ำสาธารณะ
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านเรือนชาวบ้าน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับทุ่งนาชาวบ้าน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้านเรือนชาวบ้าน

(๔) ประวัติเจ้าอาวาสวัดสุทิวังศา

การปกครองภายในวัดสุทิวังศา “มีเจ้าอาวาสตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันที่ทราบนามดังนี้”^{๓๒}

๑. พระครูมณี มรณภาพ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๔
๒. พระครูโคตร มรณภาพ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๘
๓. พระสำเร็จคง (ไม่ทราบฉายา) ได้ย้ายออกจากวัดไปในปี พ.ศ. ๒๔๖๐
๔. พระศรี ทองเบาะ ลาลึกขา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๕
๕. พระอุปัชฌาย์ศรี มรณภาพ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐
๖. พระครูรัตนพงศ์พิสุทธิ มรณภาพ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕
๗. พระครูปริยัติสุทิวังศ์ (พระมหาคำเพียร ผาสุโก) พ.ศ. ๒๕๕๕ – ปัจจุบัน

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์ประเสริฐ เสฎฐบุตโต, เลขานุการศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวิสุทิวังศ์ (คำเพียร ผาสุโก), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวังศา, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ สุธี สุขาโน, เลขานุการเจ้าคณะตำบลหัวงัว, ๒๓กรกฎาคม ๒๕๖๐.

พระครูปริยัติวิสุทธิวงษ์ (คำเพียร ผาสุก) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธวงศาस्थานะเดิม ชื่อ คำเพียร นามสกุล ผาสุก เกิดเมื่อวันพุธที่ ๗ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ที่บ้านเลขที่ ๑๑๑ บ้านหัวจัว หมู่ที่ ๑ ตำบลหัวจัว อำเภอสมนจังหวัดสุรินทร์ บิดาชื่อ นายวงศ์ ผาสุก มารดาชื่อ นางเอมอร ผาสุก บรรพชาเมื่อวันอังคาร ที่ ๗ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ ณ วัดสุทธวงศา ตำบลหัวจัว อำเภอสมน จังหวัดสุรินทร์ อุปสมบทเมื่อวันอาทิตย์ ที่ ๒๗ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ณ พัทธสีมาวัดสุทธวงศา ตำบลหัวจัว อำเภอสมน จังหวัดสุรินทร์ ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ สอบได้นักธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก) สำนักศาสนศึกษาวัดหนองโพธิ์ สำนักเรียนคณะจังหวัดนครนายก ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ สอบได้เปรียญธรรม ๔ ประโยค (ป.ธ.๔) สำนักศาสนศึกษาศึกษาวัดหนองโพธิ์ คณะเรียนจังหวัดนครนายกปี พ.ศ. ๒๕๔๘ สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ สำเร็จการศึกษา ศาสตรศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด ด้านการปกครองปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองเจ้าอาวาสวัดสุทธวงศา ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลหัวจัว ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลหัวจัว ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้รับการแต่งตั้งเป็นรักษาการแทน เจ้าอาวาสวัดสุทธวงศาปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสุทธวงศา ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะตำบลชั้นเอก (จต.ชอ.) ในราชทินนามที่ พระครูปริยัติสุทธิวงษ์^{๓๓}

(๕) การจัดตั้งวัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรม

วัดสุทธวงศา ได้รับการจัดตั้งให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ “เมื่อวันที่ ๑๙ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๓ ตามมติที่ประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๖/๒๕๕๓ ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๑๑ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย”^{๓๔}

๓.๑.๕ สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม

ผู้ศึกษา ได้ศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม หมู่ที่ ๗ ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอสำโรงตาบ จังหวัดสุรินทร์ จากการลงพื้นที่สำรวจรวบรวมข้อมูลภาคสนามและสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) ประวัติวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม

วัดโพธิ์ศรีวรรณารามเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เป็นวัดที่เก่าแก่ได้รับอนุญาต ตั้งวัดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๔ (ตามทะเบียนของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ) ตั้งอยู่เลขที่ ๑๒๑ หมู่ที่ ๗ บ้านกระโพธิ์ ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอสำโรงตาบ จังหวัดสุรินทร์ มีพื้นที่รวม ๔๐ ไร่ ๓ งาน ๕๑ ตารางวาเป็นวัดขาดการบูรณปฏิสังขรณ์มาเป็นเวลานาน เพราะเหตุไม่มี

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวิสุทธิวงษ์ (คำเพียร ผาสุก), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธวงศา, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ สุธี สุชาโน, เลขานุการเจ้าคณะตำบลหัวจัว, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

พระภิกษุที่จะมาจำพรรษาอยู่ได้นาน ได้รับคำบอกเล่าจากผู้นำและผู้สูงอายุว่า ที่วัดแห่งนี้มีเจ้าที่
แรง เพราะมีอุโบสถเก่าที่ไม่มีใครทราบว่าสร้างมาก็ปีแล้ว ทำให้พระบางรูปก็อยู่ได้พรรษาเดียว
บ้าง สองพรรษาบ้าง อย่างมากสามพรรษาก็ต้องมีเหตุให้ต้องย้ายไปอยู่ที่อื่น ต่อมาในปี พ.ศ.
๒๕๓๔ชาวบ้านกระโพธิ์ได้ไปกราบอาราธนาพระสุภาพ เทชธมโมจากวัดสว่างอารมณ์ บ้านจ้ง
เกา ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอสำโรงตาบ จังหวัดสุรินทร์ ให้มาเป็นรักษาการแทนเจ้าอาวาส
และต่อมาท่านก็ได้รับการแต่งตั้งจากคณะสงฆ์ให้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม
ท่านจึงได้เริ่มบูรณปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัดมาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน^{๓๕}

(๒) สภาพปัจจุบันของสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม

สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณารามมีพื้นที่มีป่าไม้ ต้นไม้ไม่น้อยใหญ่ให้ร่มเงา ร่มรื่น มีลานโพธิ์ ลาน
ธรรมมีสระน้ำขนาดใหญ่ ทำให้พื้นที่มีความร่มเย็น มีความสงบ โดยทางสำนักจัดแบ่งพื้นที่ออกเป็นเขต
พุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตอุบาสก อุบาสิกา สวนป่าปฏิบัติธรรม สวนหย่อม เขตเจดีย์สถาน เขตฌา
ปนสถาน มีเสนาสนะ และอาคารสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ประกอบไปด้วย

มีอุโบสถ ๑ หลัง มีความกว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๖ เมตร เป็นอุโบสถที่เก่าแก่ ตามความเชื่อของ
ชาวบ้านนั้น เชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์มาก ต่อมาได้รับการบูรณะและสร้างใหม่ครอบหลังเดิมเมื่อปี พ.ศ.
๒๕๓๗ อาคารศาลาการเปรียญ ๑ หลัง มีความกว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๒ เมตร สร้างเมื่อปี พ.ศ.
๒๕๓๔ กุฏิ ๔ หลัง เป็นอาคารไม้ ๑ หลัง และครึ่งตึกครึ่งไม้ ๓ หลัง ศาลาอเนกประสงค์กว้าง ๗
เมตร ยาว ๑๒ เมตร สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔ วิหารพระพุทธชินราช กว้าง ๑๖ เมตร ยาว
๓๗.๕๐ เมตร สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ หอระฆัง ๑ หลัง อาคารที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ๑ หลัง
ห้องสมุดประจำวัด เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ๑ หลัง โรงครัว ๑ หลัง โรงเก็บวัสดุอุปกรณ์ ๑
หลัง มีอาคารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ๑ หลัง ในสังกัดกรมการศาสนา รับเด็กอายุ ๓-๕ ปี
เข้ารับการอบรมโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายจากผู้ปกครองมีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้าเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้เป็นบุคลากรที่ดีในสังคม
ต่อไป เปิดให้บริการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ห้องน้ำ ห้องสุขา โดยได้แยกสร้างอยู่ตามพื้นที่
บริเวณต่าง ๆ ตามที่เหมาะสม แบ่งเป็นเพศชาย เพศหญิง รวมมีจำนวนกว่า ๕๐ ห้อง และเมื่อ
ชาวบ้านมีกิจกรรมที่จะขอใช้สถานที่ภายในสำนัก ทางสำนักได้บริการสถานที่พร้อมกับเครื่อง
ขยายเสียงแก่ชาวบ้าน^{๓๖} เป็นสำนักที่เน้นด้านการรักษาความสะอาดอยู่เป็นประจำ จะรักษา
สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไว้ไม่มีเหตุจำเป็นจะไม่ตัดต้นไม้ แต่จะปลูกเพิ่มเติม และตกแต่งให้ร่มรื่น
กลมกลืนกับธรรมชาติทางด้านทิศเหนือของสำนักได้ขุดดินเป็นร่องน้ำรอบแปลงนาข้าว ได้ปลูกพืชพันธุ์
ไม้ต่าง ๆ ไว้ เพื่อให้สถานที่นี้เกิดคุณค่ามากที่สุด เป็นสถานที่ที่ให้คนประโยชน์เป็นแหล่งศึกษา
เรียนรู้ชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริในหลวงรัชกาลที่ ๙
มีสวนสมุนไพรและสวนป่าที่ร่มรื่น^{๓๗}

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูโพธิ์จริยานวัตร (สุภาพ เทชธมโม), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม,
๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระประเสริฐ ปณฺธิโต, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระสันติ เทชปญโญ, สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ในทุก ๆ ปีจะมีผู้มาขอใช้สถานที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ เช่น การจัดประชุม คณะสงฆ์ การอบรมพระภิกษุ โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน นักศึกษา พิธีทำบุญ บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและเนื่องในวาระโอกาสที่สำคัญอื่น ๆ เป็นต้น^{๓๘}

(๓) เขตพื้นที่วัดโพธิ์ศรีวรณาราม

วัดโพธิ์ศรีวรณาราม “มีขอบเขตพื้นที่รวมทั้งหมด ๔๐ ไร่ ๓ งาน ๕๑ ตารางวา”^{๓๙} มีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณพื้นที่โดยรอบดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับทุ่งนาชาวบ้าน
ทิศใต้	ติดต่อกับถนนสาธารณะ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับถนนและทุ่งนาชาวบ้าน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับทุ่งนาชาวบ้าน

(๔) ประวัติเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีวรณาราม

การปกครองและการบริหารภายในวัดโพธิ์ศรีวรณาราม “ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีเจ้าอาวาสที่ทราบนามดังนี้”^{๔๐}

๑. พระอินตา อินฺปญฺโญ ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๒
๒. พระครูโพธิจริยานุวัตร (สุภาพ เตชธมฺโม) ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ - ปัจจุบัน

พระครูโพธิจริยานุวัตร (สุภาพ เตชธมฺโม) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรณาราม สถานะเดิมชื่อ สุภาพ นามสกุล สิมารจารย์เกิดเมื่อวันที่ ๙ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๓ ที่บ้านเลขที่ ๔๙/๑ หมู่ที่ ๑๐ บ้านจังกะ ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอสำโรงท่าบ จังหวัดสุรินทร์บิดาชื่อนายไทย สิมารจารย์มารดาชื่อนางเปลี่ยน สิมารจารย์บรรพชาเมื่อวันที่ ๕ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ วัดเกตวราราม ตำบลสำโรงท่าบ อำเภอสำโรงท่าบ จังหวัดสุรินทร์ อุปสมบทเมื่อวันที่ ๒๕ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๓ ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ สอบได้นักธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก) สำนักเรียนวัดเกตวราราม คณะเรียนจังหวัดสุรินทร์ ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิต (พร.บ.) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ห้องเรียนวัดสระกำแพงใหญ่) วิทยาเขตอุบลราชธานีปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ประกาศนียบัตรวิชาชีพครูจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ห้องเรียนวัดสระกำแพงใหญ่) วิทยาเขตอุบลราชธานีปี พ.ศ. ๒๕๕๕ สำเร็จการศึกษาศาสนาศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ศูนย์การศึกษาศรีสะเกษ) วิทยาเขตร้อยเอ็ดปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีวรณาราม ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอสำโรงท่าบ จังหวัดสุรินทร์ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลหนองไผ่ล้อมปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรง

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระพรชัย เขมโก, สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระครูโพธิจริยานุวัตร (สุภาพ เตชธมฺโม), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายแสนเมือง สันทาลุนัย, มรรคนายกวัดโพธิ์ศรีวรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ตำแหน่งเจ้าคณะตำบลหนองไผ่ล้อมเขต ๒ ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ชั้นโท(จร.ชท.) ในราชทินนามที่ พระครูโพธิจริยานุวัตร^{๔๑}

(๕) การจัดตั้งวัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรม

วัดโพธิ์ศรีวรรณาราม ได้รับการจัดตั้งให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ “เมื่อวันที่ ๓๐ เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ตามมติที่ประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๐/๒๕๕๕ ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ แห่งที่ ๒๒ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย”^{๔๒}

สรุปได้ว่า สำนักปฏิบัติธรรมแต่ละสำนักมีประวัติความเป็นมาที่แตกต่างกันตามสภาพของสถานที่และระยะเวลาที่สร้างวัด เช่น บางสำนักเป็นวัดที่อยู่ในเขตติดกับหมู่บ้าน หรือที่เรียกกันว่าวัดบ้าน บางสำนักตั้งอยู่ในเขตป่าช้าเก่า หรือที่เรียกกันว่าเป็นวัดป่า แต่ในทุกสำนักก็มีโครงสร้างที่สำคัญ คือ มีสภาพแวดล้อมเป็นป่าไม้ธรรมชาติเดิม และป่าไม้ที่ปลูกเสริมขึ้นในภายหลัง ทำให้พื้นที่มีความร่มรื่น มีถนนหนทางในการคมนาคมสะดวก และมีองค์ประกอบที่สำคัญต่อสำนักปฏิบัติธรรม ได้แก่ มีเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตอุบาสก อุบาสิกา มีศาลาปฏิบัติธรรม หรือหอสวดมนต์ มีลาน

ที่	ชื่อสำนักปฏิบัติธรรม	จำนวนผู้ปฏิบัติธรรม		ย้อนหลัง ๓ ปี/จำนวนคน			รวม/คน
		ชาย	หญิง	พ.ศ. ๒๕๕๘	พ.ศ. ๒๕๕๙	พ.ศ. ๒๕๖๐	
๑	วัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ)	๔,๒๕๗	๕,๖๗๑	๔,๑๐๓	๓,๘๗๐	๑,๙๕๓	๙,๙๒๘
๒	วัดป่าบ้านตรวง	๒,๐๑๓	๓,๔๓๖	๑,๘๖๒	๑,๙๖๐	๑,๖๒๗	๕,๔๔๙
๓	วัดป่าเทพประทาน	๒,๓๖๔	๔,๑๒๘	๒,๓๑๖	๒,๑๑๘	๒,๐๕๘	๖,๔๙๒
๔	วัดสุทิวังศา	๓,๔๓๖	๕,๖๒๑	๓,๑๖๒	๒,๘๗๘	๓,๐๑๗	๙,๐๕๗
๕	วัดโพธิ์ศรีวรรณาราม	๒,๔๑๘	๓,๖๘๔	๒,๑๖๑	๑,๘๙๔	๒,๐๔๗	๖,๑๐๒

ตารางที่ ๓.๓ แสดงจำนวนผู้ปฏิบัติธรรม สำนักปฏิบัติธรรมจำนวน ๕ สำนัก แยกตามตารางได้ดังนี้

ปฏิบัติธรรม มีอาคารที่พัก มีห้องน้ำ ห้องสุขา มีความสะอาดอยู่สม่ำเสมอ เป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรม ดังที่มีสถิติของผู้เข้าอบรมปฏิบัติธรรมในแต่ละสำนักปฏิบัติธรรมทั้ง ๕ สำนัก จะได้ยกตัวอย่างย้อนหลัง ๓ ปี มาแสดงไว้ในตารางที่ ๓.๓ ดังต่อไปนี้

^{๔๑}สัมภาษณ์ พระครูโพธิจริยานุวัตร (สุภาพ เตชขมโม), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๔๒}สัมภาษณ์ พระประเสริฐ ปณฺธิโต, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

๓.๒ ความสำคัญของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์

คณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ได้ดำเนินการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้นตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีหน้าที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนทั่วไป จึงมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ ชุมชนและสังคมเป็นอย่างมาก สรุปภาพรวมได้ดังนี้

๑. ความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาสำนักปฏิบัติธรรมเป็นสถานที่ในการศึกษาและปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานช่วยรักษาและเผยแผ่พระสัทธรรมคำสอน โดยการอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมอันดีงามแก่พุทธศาสนิกชน เป็นภาระหนึ่งของพระสงฆ์ ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการทำคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา สามารถสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ได้สืบต่อไป

๒. ความสำคัญต่อคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์สำนักปฏิบัติธรรมทั้ง ๕ สำนักได้สนองงานคณะสงฆ์ตามกำลังความสามารถที่จะทำได้มีการจัดกิจกรรมอบรมธรรมและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับพุทธศาสนิกชนที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานอันเป็นการรักษาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชนชาวจังหวัดสุรินทร์และพุทธศาสนิกชนทั่วไป เป็นการพัฒนาชีวิตด้านศีลธรรมและจริยธรรมทำให้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข

๓. ความสำคัญต่อชุมชนสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ทั้ง ๕ สำนักมีการจัดกิจกรรมอบรมปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้พุทธศาสนิกชนในชุมชน นักเรียน นักศึกษา หน่วยงานราชการ และองค์กรต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนหรือในละแวกใกล้เคียงได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมและปฏิบัติธรรมได้อย่างสะดวกเพราะเป็นสำนักที่อยู่ใกล้บ้าน การเดินทางไปมาไม่มีความสะดวกไม่ลำบากทำให้ชุมชนมีที่พึ่งทางใจ มีสถานที่บำเพ็ญกุศลได้ตามความเหมาะสมต่อสถานที่ ตลอดจนการให้ความอุปถัมภ์และสนับสนุนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายในสำนัก คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมกับพระสงฆ์พัฒนาสำนัก เกิดความสามัคคีระหว่างคนในชุมชนกับสำนักปฏิบัติธรรมทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสงบสุขได้

บทที่ ๔

วิเคราะห์หลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม ของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์

ในบทที่ ๔ นี้เป็นการวิเคราะห์หลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ ที่ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างของสำนักปฏิบัติธรรม จำนวน ๕ สำนัก โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการลงสำรวจพื้นที่ภาคสนาม และสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ทราบถึงหลักสัปปายะที่ปรากฏในพื้นที่ของสำนักปฏิบัติธรรมเหล่านี้ว่าเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมอย่างไรบ้าง โดยเป็นการวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

๔.๑ หลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม

วัดหรือสำนักปฏิบัติธรรมเป็นศาสนสถานที่ยังสร้างเสริมให้เยาวชนและประชาชนได้มีโอกาสได้ศึกษาหลักพุทธธรรม ได้ปฏิบัติธรรมเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้นการบริหารจัดการจึงใช้แนวทางตามหลักธรรมมาภิบาล การสร้างความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมทั้งบุคลากรในสำนักและประสานความร่วมมือจากชุมชนทางด้านชุมชนนั้นได้ให้การอุปถัมภ์ ให้การอำนวยความสะดวก รักษาความปลอดภัย จนได้รับความเชื่อมั่นจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ มีการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมให้แก่เยาวชน และประชาชนทั่วไป โดยมีแผนการดำเนินงานตลอดปี เช่น การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดงานบวชชีพราหมณ์ประจำปี การจัดงานปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ เป็นต้น บุคลากรภายในสำนักก็ได้รับการส่งเสริมให้ได้รับการพัฒนาให้เข้าใจบทบาทและภารกิจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถวางแผนงานและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถือเป็นการพัฒนาสำนัก พัฒนาชุมชน ทำให้เกิดความสงบสุขในสังคมได้

การปฏิบัติธรรมนั้นถ้าจะอธิบายก็คือ การฝึกอบรมจิตด้วยการเจริญกัมมัฏฐานเพื่อให้จิตสงบระงับจากกิเลสนิวรณ์ เป็นสมาธิ สามารถกำหนดรู้เท่าทันสภาวธรรมตามความเป็นจริงเป็นอุบายแก้ปัญหาลมหายใจ ให้ได้รับประโยชน์จากพระพุทธศาสนาที่ตนเคารพนับถืออย่างแท้จริงเป็นการฉีตวิเศษทางใจเสริมสร้างพลังจิตให้มีคุณภาพได้อย่างถูกต้อง เพราะมนุษย์เรามีส่วนประกอบสองส่วนคือกายกับจิต จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว จิตจึงมีความสำคัญ ดังนั้นการที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องพัฒนาที่จิตใจก่อนเป็นสำคัญจึงจะได้ผลดีที่สุด และการปฏิบัติธรรมก็มุ่งเน้นให้ผู้คนเข้ารับการฝึกอบรมมีการพัฒนาจิตใจด้วยการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐานสูตรในสำนักปฏิบัติธรรมที่มีมาตรฐาน ซึ่งมีสถานที่สงบร่มรื่นเป็นสถานที่สัปปายะที่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติธรรม โดยมีผู้ทำหน้าที่ฝึกอบรม คือพระภิกษุที่เป็น

พระวิปัสสนาจารย์ ที่ได้รับการฝึกอบรม มีความรู้ มีคุณวุฒิ ทั้งทางด้านปริยัติและปฏิบัติ มีความปฏิบัติปฏิบัติชอบ มีความสามารถในการแนะนำเรื่องการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน^๑

สัปปายะ หมายถึง ธรรมอันเป็นที่สบายที่เหมาะสมแก่การเจริญกัมมัฏฐาน อันเป็นส่วนหนึ่งซึ่งเป็นอุปการะให้มีความสงบระงับ ทำให้เกิดสมาธิได้ง่าย สัปปายะ จำแนกเป็น ๔ อย่างบ้าง เป็น ๕ อย่างบ้าง ในงานวิจัยนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา สัปปายะ ๗ ประการ คือ

๑. อาวาสสัปปายะ หมายถึง ที่อยู่ ที่พักอาศัย และสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม ที่อยู่อันเป็นที่สบาย ไม่ไกลทางสัญจรไปมา อันจะเกิดความรำคาญจากผู้คนไปมา ไม่ไกลบ่อน้ำ เป็นสถานที่ที่วิเวก สงัดจากสิ่งทีรบกวนความสงบ และมีรั้วรอบขอบชิด มีรั้วรอบขอบชิด ปลอดภัยต่อความเป็นอยู่มีที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม การเดินทางกรรมเปลี่ยนอิริยาบถ

๒. โคจรสัปปายะ หมายถึง หมู่บ้านหรือที่หาอาหาร เพื่อเข้าไปบิณฑบาตที่เหมาะสม การบิณฑบาตไม่ลำบากนัก ถนนหนทางไปมาได้สะดวก ไม่ไกลไม่ไกลนัก อีกทั้งภายในสถานมีทางเดินจงกรมที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม

๓. ภัสสสัปปายะ หมายถึง การพูดคุย หรือถ้อยคำที่เหมาะสมในระหว่างการปฏิบัติ การสนทนาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ ควรฟังหรือควรพูดในเรื่องที่จะโน้มน้าวจิตใจให้เกิด สัทธา วิริยะ และความสงบระงับ อันจะเป็นคุณแก่การเจริญกัมมัฏฐาน ให้เว้นจากการฟังการพูดที่ไม่เป็นสัปปายะนั้นเสีย โยคาวจรฟังปฏิบัติตนเพื่อสัจธรรมอันประเสริฐ พูดน้อยในระหว่างการปฏิบัติธรรม

๔. บุคคลสัปปายะ หมายถึง บุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะกำลังปฏิบัติ บุคคลที่จะติดต่อคบหา ควรเป็นผู้ที่มั่นในศีลธรรมชักจูงแนะนำไปในทางที่ให้เกิดความมกน้อย การปรารภความเพียร ความสงบระงับ เป็นกัลยาณมิตร ยิ่งเป็นผู้ที่เคยเจริญกัมมัฏฐานมาแล้ว ก็ยิ่งจะเป็นคุณมาก ให้เว้นจากบุคคลที่ฟุ้งซ่านและมากไปในทางกามารมณ์ในทางโลกียสุข โยคาวจรฟังเลือกคบบุคคลสัปปายะเพื่อความตั้งมั่นแห่งจิตของตนในขณะกำลังปฏิบัติ

ลักษณะแห่งกัลยาณมิตร๒ประการ คือ

๑) มีศรัทธา คือ เชื่อการตรัสรู้ของพระตถาคต เชื่อกรรมและผลของกรรม

๒) มีศีล คือ เป็นที่รักเป็นที่เคารพเป็นที่นับถือของสัตว์ทั้งหลาย

๓) มีสุตะ คือ พหูสูต กล่าวถ้อยคำที่ลึกซึ้งที่สัมปยุตด้วยสัจจะและปฏิจจนสมุปปาท

๔) มีจาคะ คือ แบ่งปันปรารถนาอภัยสนโดชชอบสงัดไม่คลุกคลีด้วยหมู่

๕) มีความเพียร คือ ปรารถนาความเพียรในการปฏิบัติเพื่อแก้กุลแก่ตนและผู้อื่น

๖) มีสติ คือ มีสติตั้งมั่น

๗) มีสมาธิ คือ มีจิตตั้งมั่นไม่ฟุ้งซ่าน

๘) มีปัญญา คือ รู้อย่างไม่วิปริต ใช้สติพิจารณาคติแห่งกุศลธรรมและอกุศลธรรม รู้สิ่งที่เกื้อกูลและสิ่งที่ไม่เกื้อกูลแห่งสัตว์ทั้งหลายด้วยปัญญาตามความเป็นจริงมีจิตเป็นหนึ่งในการมณนั้นด้วยสมาธิเว้นสิ่งที่ไม่เกื้อกูลประกอบสิ่งที่ไม่เกื้อกูลด้วยความเพียร

^๑ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๑๑.

^๒ อ.สตตก.ฎีกา. ๓/๓๗-๔๓/๒๐๓.

๕. โภชนสัปายะ หมายถึง อาหารและเครื่องบริโภคน้ำที่ถูกต้องถูกใจ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก เป็นที่สมควรแก่การบริโภค ควรบริโภคแต่อาหารที่จะเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ร่างกายเป็นประมาณโดยไม่ต้องคำนึงถึงรสของอาหาร แม้รสจะดีแต่ถ้าเสาะท้องหรือทำให้ท้องขึ้นท้องเฟ้อ ก็ควรดเสีย เฉพาะภิกษุควรพิจารณาด้วยว่าชุมชนนั้น อัดคัดขาดแคลนจนถึงกับบิณฑบาตได้ไม่พอขบฉันหรือไม่ด้วย ส่วนผู้ที่มีผู้ส่งเสียอาหาร ก็ให้ทำความเข้าใจว่าอาหาร ที่เป็นชิ้นใหญ่ก็ให้หันให้เล็กพอควร ที่เป็นผักก็ตัดหรือม้วนให้พอดีคำที่มีกระดูกหรือก้างก็ให้จัดการเอาออกเสียให้หมดด้วย

๖. อุตุสัปายะ หมายถึง สภาวะดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป ความร้อนความเย็นของอากาศตามฤดูกาล เช่น บางฤดูก็ร้อนมาก บางฤดูก็หนาวมาก หรือ กลางวันร้อนจัด แต่กลางคืนก็เย็นมากจนถึงกับหนาว อย่างนี้คงไม่สบายแน่ อาจเกิดเจ็บป่วยได้ง่าย จำต้องเลือกให้เหมาะสมแก่ความเคยชินของตนที่จะจะทนได้โดยควรพิจารณาเลือกอยู่ในธรรมชาติดินฟ้าอากาศที่ทำให้จิตใจของตนแจ่มใสมั่นคงเกื้อกูลแก่การปฏิบัติธรรมของตน

๗. อิริยาบถสัปายะ หมายถึง อาการหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติแล้วถูกใจจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี อิริยาบถใหญ่ ๔ การ ยืน เดิน นั่ง นอน อิริยาบถใดทำให้จิตคิดฟุ้งไป ไม่สงบ ก็แสดงว่าอิริยาบถนั้นไม่เป็นที่สบาย จึงไม่ควรใช้อิริยาบถนั้น แต่เมื่อจำเป็นก็ให้ใช้แต่น้อย มีข้อที่ควรระวังในอิริยาบถนอนอยู่ว่า นอนเพื่อกำหนด หรือเพราะร่างกายต้องการพักผ่อนอย่างแท้จริง ไม่ใช่ นอนด้วยอำนาจแห่งโกสัชชะ เพราะหน่ายจากความเพียร โดยควรพิจารณาเลือกอยู่ในอิริยาบถที่เกิดความสบายกายสบายใจนิรณจะจะได้ไม่เกิด

การบริหารจัดการด้านสถานที่ของสำนักปฏิบัติธรรม ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นสิ่งที่เกื้อกูลต่อปฏิบัติธรรม ดังนั้นเจ้าสำนักผู้บริหารควรจัดบริเวณสถานที่ให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้เป็นที่สงบ ร่มรื่นด้วยต้นไม้ เป็นที่สัปายะ เหมาะแก่มาบำเพ็ญกุศล คุณความดี คือจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้เป็นอารามเป็นที่รมณีสถาน รื่นรมย์ เจริญตาเจริญใจแก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านอบรมจิตใจ ที่ตั้งสำนักปฏิบัติไม่ใกล้ไม่ไกลจากชุมชนเกินไป มีการแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาสชัดเจน เป็นสัดส่วน ยิ่งในภาวะโลกร้อนด้วยแล้ว หากสำนักปฏิบัติธรรมได้มีการปลูกต้นไม้ให้ร่มเงาร่มรื่นเป็นธรรมชาติ นับว่าเหมาะกับภาวะโลกร้อน ส่วนบางสำนักปฏิบัติธรรมที่ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เช่น ภูเขา ลำธาร สวนป่า ควรเน้นเรื่องความสะอาดหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยสม่ำเสมอเท่าที่ทำได้ สร้างความสุขเพิ่มขึ้นแก่ผู้พบเห็นธรรมชาติ มีความเป็นวิเวกที่ทำให้จิตใจของผู้คนมีความสงบ เมื่อจิตสงบ จิตจึงเป็นกุศลได้ง่าย เป็นสถานที่ที่เอื้ออำนวยเกื้อกูลให้เกิดการศึกษาและปฏิบัติธรรมให้เข้าถึงแก่นของพระพุทธศาสนา^๓

๔.๒ ลักษณะสัปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์

ในการศึกษาวิจัยในเรื่อง “การศึกษาหลักสัปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์” ผู้ศึกษาได้ศึกษาหลักสัปายะที่ปรากฏในสำนักปฏิบัติธรรมที่

^๓พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ขยมงฺคโล), การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕๐.

ทำการศึกษาจำนวน ๕ สำนักเพื่อวิเคราะห์หลักสัปปายะทั้ง ๗ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านอาวาสสัปปายะ ๒) ด้านโคจรสัปปายะ ๓) ด้านภัสสสัปปายะ ๔) ด้านบุคคลสัปปายะ ๕) ด้านโภชนสัปปายะ ๖) ด้านอุตุสัปปายะ และ ๗) ด้านอิริยาปถสัปปายะ ว่ามีความเป็นสัปปายะที่เชื่อมโยงและเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมอย่างไรบ้างดังนี้

๔.๒.๑ ลักษณะสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ)

จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจภาคสนาม และสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จะได้วิเคราะห์ลักษณะหลักสัปปายะทั้ง ๗ ด้าน ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ว่ามีความเชื่อมโยงและเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมอย่างไรบ้าง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ด้านอาวาสสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ มีสภาพบริบทเป็นพื้นที่เป็นป่าธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองแต่เดิม มีต้นไม้ขนาดใหญ่ มีลานธรรมประกอบไปด้วยป่าไม้ปกคลุมทั่วบริเวณ มีแนวป่าและลำห้วยเสนงไหลผ่านอยู่ด้านทิศใต้ของสำนัก มีสภาพภูมิอากาศที่ร่มรื่น สงบวิเวก ทางเดินไปมาภายในบริเวณสำนักมีความสะดวก มีสระน้ำ ๑ แห่ง มีการสร้างอาคารเสนาสนะอยู่ตามบริเวณที่สมควรได้อย่างเหมาะสมกับสถานที่ทางสำนักได้แบ่งพื้นที่ออกเป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตอุบาสก อุบาสิกา ในด้านเสนาสนะอาคารสถานที่และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ก็มีการจัดแบ่งพื้นที่ออกเป็นสัดส่วน มีอุโบสถ กุฏิสงฆ์ มีหอสวดมนต์ ใช้สำหรับสวดมนต์เช้า – เย็นทำสมาธิ เจริญภาวนา และใช้ในการทำสังฆกรรมและกิจการงานคณะสงฆ์ในเรื่องต่าง ๆ มีศาลาปฏิบัติธรรม ลานปฏิบัติธรรม มีห้องปฏิบัติธรรมที่ใช้ในการปฏิบัติธรรมและจัดกิจกรรมต่าง ๆ มีอาคารสำนักงานสำนักปฏิบัติธรรม มีอาคารที่พัก มีห้องน้ำ ห้องสุขา ที่สร้างอยู่ตามจุดต่าง ๆ จำนวนหลายห้อง แยกออกเป็นเพศชาย-เพศหญิง อย่างชัดเจน และได้รับการทำความสะอาดอยู่เป็นประจำ ดูเป็นระเบียบเรียบร้อยทางโคจรไปมาก็สะดวก สำนักตั้งอยู่ไม่ไกลจากชุมชน^๔

ในด้านอาวาสสัปปายะที่ได้ศึกษาและสำรวจมานี้ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ มีสภาพแวดล้อมบริบทของพื้นที่ที่มีความเป็นสัปปายะ เป็นสถานที่ที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ส่งเสริมให้การปฏิบัติพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสม สำนักมีสภาพแวดล้อมที่ปกคลุมไปด้วยป่าไม้ รวมสภาพพื้นที่ที่เป็นป่าไม้ประมาณ ๓๐% ของพื้นที่ทั้งหมด ทำให้มีความร่มรื่นจากระ่มเงาของต้นไม้ขนาดใหญ่ และมีความสะอาดเรียบร้อย มีเสียงรบกวนน้อย จึงถือได้ว่ามีความเป็นสัปปายะในด้านอาวาสสัปปายะอยู่พอสมควร เมื่อผู้ปฏิบัติได้อยู่ในอาวาสที่เป็นสัปปายะ คือ ที่อยู่ ที่พัก ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ เกื้อกูลต่อการปฏิบัติ ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจแจ่มใส มีความสงบ การปฏิบัติธรรมก็จะได้ผลดี มีความเจริญก้าวหน้าตามสมควรแก่การปฏิบัตินั้นได้

๒. ด้านโคจรสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ อยู่ห่างจากตัวเมืองสุรินทร์ระยะทางประมาณ ๓ กิโลเมตร และอยู่ห่างจากถนนสายสุรินทร์-ปราสาท เข้าไปถึงสำนักประมาณ ๑๕๐ เมตร การคมนาคมมีความสะดวกต่อการไปการมา เข้าถึงสำนักได้ง่าย “ประชาชน

^๔สัมภาษณ์ ดร.ยโสธรา ศิริภาพระภากร, รองผู้อำนวยการสำนักงานสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ), ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

โดยทั่วไปในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์จะรู้จักกันเป็นอย่างดี ถ้ามีคนถามหาวัดป่าโยธาประสิทธิ์ ชาวบ้านในแถวเมืองสุรินทร์เขาจะตอบว่า วัดเทคโนโลยี”^๕ การบิณฑบาตของพระภิกษุสามเณรก็พอเหมาะกะประมาณและแหล่งอาหาร คือ หมูบ้านตาเดียว อยู่ทางทิศตะวันออกของสำนัก มีพื้นที่ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ คั่นอยู่ระหว่างพื้นที่ของสำนักกับพื้นที่ของหมูบ้านตาเดียว ในแต่ละวันพระภิกษุสามเณรก็จะอาศัยเส้นทางสายนี้ “ชุมชนหมูบ้านตาเดียว หมู่ที่ ๑๕ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์เป็นสังกัดเขตบริการของสำนัก ชาวบ้านตาเดียวรวมถึงพุทธศาสนิกชนทั่วไปในพื้นที่จะให้ความอุปถัมภ์ทำบุญใส่บาตรและถวายปัจจัยอย่างสม่ำเสมอ”^๖ นอกจากนี้ทางสำนักจะจัดแบ่งพระสงฆ์ออกมารับบิณฑบาตอีกสายหนึ่ง คือ “ริมถนนสายสุรินทร์-ปราสาท ถือว่าเป็นสายที่เดินใกล้กว่าเส้นทางที่ไปบ้านตาเดียว ซึ่งถือว่าเป็นถนนสายหลัก เป็นเส้นทางเข้ามาสู่สำนัก ซึ่งมีชุมชนร้านค้าขายทั่วไปอยู่จำนวนหนึ่ง และพุทธศาสนิกชนในพื้นที่นี้จะทำบุญใส่บาตรอย่างสม่ำเสมอ”^๗

เพราะมีถนนหนทางไปมาที่สะดวก และอยู่ไม่ไกลจากชุมชนใหญ่มากนัก ทำให้ประชาชนทั่วไปมีความคุ้นเคยและรู้จักสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์อย่างกว้างขวาง ทำให้สำนักมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันมากในแถบอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ประชาชนจะให้ความสำคัญมากในวันพระ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีนักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไปเข้ามาปฏิบัติธรรม เข้ามาทำบุญทำทานเพื่อกุศลต่าง ๆ และทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะตลอด เป็นต้น และที่สำคัญทางสำนักมีสำนักงานสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นศูนย์ขับเคลื่อนในการอบรมปฏิบัติธรรม โครงการคุณธรรมจริยธรรม จึงมีผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก^๘

ในด้านโครงสร้างสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ดังที่ได้ศึกษา สรรวจ และสังเกตมานี้เมื่อพระภิกษุสามเณร และผู้ปฏิบัติธรรมมีสถานที่โคจรที่เป็นสัปปายะ คือ หมูบ้านหรือแหล่งหาอาหารอยู่ไม่ไกลจากชุมชนมากนักการคมนาคมสะดวกไม่ลำบากต่อการไปการมา เหมาะสมที่จะเข้าไปบิณฑบาตรรวมถึงการได้อยู่อาศัยในสำนักที่มีทางเดินไปมาสะดวกต่อการเป็นอยู่ต่อการประพฤติปฏิบัติ เช่น การเดินจงกรม เป็นต้น และสะดวกต่อการเดินทางเข้ามาปฏิบัติธรรมของผู้ปฏิบัติธรรมจากที่ต่าง ๆ จะทำให้การปฏิบัติธรรมมีความเจริญก้าวหน้าได้ยิ่งขึ้นไป

๓. ด้านภัสสสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ มีพระวิปัสสนาจารย์ และวิทยากรที่มีความรู้ทั้งในด้านปริยัติและการปฏิบัติมีบุคลากรที่พอต่อการให้ความรู้และในการนำพาปฏิบัติ “พระวิปัสสนาจารย์ และวิทยากรมีความสามารถในการแนะนำ การอธิบายหรือบรรยายได้อย่างชัดเจน พอเหมาะกับสถานที่ เหมาะกับบุคคล ฟังง่าย เข้าใจง่าย ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดศรัทธา มีความ

^๕สัมภาษณ์ นางจิตติมนต์ จงยาว,ผู้ดูแลเตาอบสมุนไพรวัดป่าโยธาประสิทธิ์(ธ), ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^๖สัมภาษณ์ นายประโยชน์ ศิริสงวน, ผู้ใหญ่บ้านตาเดียว, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^๗สัมภาษณ์ พระปัญญา ฐานาโร, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์(ธ), ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^๘สัมภาษณ์ ดร.ยโสธรา ศิริภาพระภากร, รองผู้อำนวยการสำนักงานสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ), ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

เพียรในการปฏิบัติ”^{๙๙}“ผู้ปฏิบัติธรรมด้วยกันพูดคุยแต่ถ้อยคำที่เหมาะสมส่งเสริมในทางปฏิบัติ ในระหว่างการปฏิบัติมีความสามัคคีอันยิ่งยวดน้อย เป็นกัลยาณมิตร”^{๑๐๐}สภาพอากาศที่ร่มรื่น ร่มเย็น จากร่มเงาของต้นไม้ใหญ่ที่ปกคลุมอยู่เกือบทั่วบริเวณสำนัก ทำให้การปฏิบัติได้รับความสะดวก เป็นอย่างมาก”^{๑๐๑}“ทางสำนักได้นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ประกอบในการอบรมปฏิบัติธรรมด้วย เช่น เครื่องขยายเสียง คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก เครื่องโปรเจ็คเตอร์ เครื่องบันทึกภาพและเสียง เป็นต้น”^{๑๐๒}

ดังนั้น ในด้านภัสสสปปายะนี้สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ จึงมีสปปายะในด้าน ภัสสสปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม คือ มีเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ รวมถึง วิทยากรที่เป็นกัลยาณมิตร มีความรู้ความสามารถในการบรรยาย การอธิบาย การแนะนำในการปฏิบัติ พูดคำสุภาพ พูดแต่พอดี มีรูปแบบแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดศรัทธา มีความเพียร ในการปฏิบัติ และผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมก็พูดคุยในเรื่องที่ส่งเสริมการปฏิบัติ พูดคุยเหมาะสมเป็นไป ในทางธรรมะ ส่งเสริมให้การปฏิบัติเป็นไปในทางที่ดี ทำให้มีความเจริญในการปฏิบัติทั้งด้านทางกาย และทางใจได้

๔. ด้านบุคคลสปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ มีบุคลากรที่มีความรู้ทั้งในด้าน พระปริยัติธรรมและทางด้านการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน “พระวิปัสสนาจารย์ วิทยากรประจำ และวิทยากรจากข้างนอก มีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มีพระภิกษุสามเณร แม่ชี ที่กำลังศึกษาและปฏิบัติอยู่ ประจำภายในสำนัก รวมถึงผู้ที่อาศัยอยู่ในสำนักและผู้ที่เข้ามาศึกษาปฏิบัติธรรม เหล่านี้ล้วนแต่เป็น กัลยาณมิตรต่อกัน”^{๑๐๓} เมื่อมีการจัดกิจกรรมอบรมธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีผู้เข้ามาอบรมเป็นกลุ่มใหญ่ ทางสำนักก็จะมีวิธีและรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปบ้างตามความเหมาะสมของบุคคลคล หรือความ เหมาะสมของกลุ่มคณะในแต่ละกลุ่มที่เข้ามา “พระอาจารย์ หรือวิทยากรที่เป็นผู้อบรมนำพาปฏิบัติ ก็ มีความเป็นมิตร พูดไพเราะ และผู้ที่เข้าอบรมปฏิบัติธรรมก็มีความเป็นมิตรต่อกัน”

ดังนั้น ในด้านบุคคลสปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมมี บุคคลที่เป็นสปปายะ คือ มีพระวิปัสสนาจารย์หรือวิทยากรที่มีความรู้ มีความสามารถในการแนะนำ เป็นกัลยาณมิตร กล่าววจาไพเราะ มีความปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นที่ศรัทธาของพุทธศาสนิกชน รวมถึง บุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะกำลังปฏิบัติ จะช่วยส่งเสริมในการ ปฏิบัติซึ่งกันและกันได้ ทั้งในด้านความเป็นอยู่และการปฏิบัติ ทำให้เกิดความตั้งมั่นแห่งจิต การปฏิบัติ ธรรมมีความเจริญก้าวหน้าได้ จึงถือได้ว่าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ มีสปปายะในด้าน บุคคลสปปายะดังกล่าวมาแล้วนี้

^{๙๙}สัมภาษณ์ นางคิด เรืองสุข, ชาวบ้านตาเตียว, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๐}สัมภาษณ์ นายประยัด คำมา, นักศึกษา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๑}สัมภาษณ์ เด็กชายปณณทัต ครอบอาจ, นักเรียน, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๒}สัมภาษณ์ พระสำเร็จ โกวิท, เลขานุการสำนักงานสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ), ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๓}สัมภาษณ์ แม่ชีสุพิน ชนวงศา, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์(ธ), ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

๕. ด้านโภชนะสัปายะการบริโภคาหารนับเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อผู้ปฏิบัติ เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต ถ้าได้รับอาหารที่ไม่ถูกกับร่างกายก็อาจจะส่งผลให้เป็นโทษได้ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ มีหมู่บ้านในสังกัดเป็นเขตบริการ คือชุมชนหมู่บ้านตาเตียว หมู่ที่ ๑๕ “อาหารหลักจะเป็นอาหารแบบพื้นเมืองชาวบ้านจะทำบุญตักบาตรกับพระภิกษุสามเณรที่ไปบิณฑบาตในตอนเช้า ในแต่ละวันพระภิกษุสามเณรจะได้รับอาหารอย่างเพียงพอ”^{๑๔}

ในกรณีที่มีผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวนมาก แบบเป็นกลุ่มเป็นคณะ ทางสำนักก็จะมียกประมาณในการจัดหาอาหาร หรือมียกประมาณค่าใช้จ่ายจากกลุ่มคณะผู้ที่มาปฏิบัติจัดหามาเองและจะมีชาวบ้านตาเตียวให้ความอุปถัมภ์อยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงพุทธศาสนิกชนทั่วไปที่ได้มาร่วมทำบุญให้ความอุปถัมภ์ด้วย ในการปฏิบัติธรรมในแต่ละครั้ง อาหารจะพอเพียงต่อความต้องการ^{๑๕}

มีผู้ปฏิบัติเป็นบางท่าน หรือเป็นบางกลุ่มบางคณะ จะรับประทานเฉพาะอาหารที่ไม่ได้ทำจากเนื้อสัตว์ คือ จะรับประทานเฉพาะอาหารมังสวิรัต คือ อาหารประเภทที่ทำจากพืชผักต่าง ๆ หรือที่เรียกกันว่าอาหารเจ ทางสำนักก็สามารถมีบริการจัดทำให้ได้ และผู้ปฏิบัติธรรมที่รับประทานเฉพาะอาหารมังสวิรัตนี้ จะมีเป็นส่วนน้อยจึงไม่ทำให้เกิดปัญหาในด้านนี้^{๑๖}

ดังนั้น ในด้านโภชนะสัปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ มีโภชนะสัปายะ คือ อาหารที่ถูกใจพอใจ ถูกกับร่างกายเกื้อกูลต่อสุขภาพ เป็นประโยชน์ต่อร่างกายในระหว่างปฏิบัติเมื่อผู้ปฏิบัติได้รับอาหารหรือเครื่องบริโภคาโภชนะที่เป็นสัปายะแล้ว ก็ย่อมจะทำให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังกายและกำลังใจที่ดี การปฏิบัติธรรมก็จะได้ผลดีตามสมควรแก่การปฏิบัติด้วย

๖. ด้านอุตุสัปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ มีสถานที่ตั้งอยู่ในแถบสภาพภูมิอากาศของลมมรสุมเขตร้อน ลักษณะของลมฟ้าอากาศเป็นแบบมรสุม มี ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว “ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดสุรินทร์ตั้งอยู่บนที่ราบสูง ทำให้มีอากาศร้อนอบอ้าวในช่วงฤดูร้อน ส่วนในช่วงฤดูหนาวจะมีอากาศค่อนข้างหนาวเย็น โดยอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปี ๒๗.๑ องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย ๒๒.๗ องศาเซลเซียส และอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย ๓๒.๗ องศาเซลเซียส”^{๑๗} สภาพภูมิอากาศทั่วภายในเขตบริเวณสำนัก “ในฤดูร้อน จะไม่ร้อนมากนัก ในฤดูหนาว ก็ไม่หนาวจนเกินไป ไม่มีมลพิษทางอากาศ แต่ในบางเวลาอาจจะมีเสียงดังรบกวนบ้าง เนื่องจากสำนักตั้งอยู่ใกล้ชุมชนใหญ่ ใกล้กับถนนสายหลัก จะมีเสียงดังจากเครื่องยนต์ของรถรบกวนบ้าง แต่ไม่ถึงกับเป็นมลพิษทางเสียง และไม่พบว่าประสบภัยพิบัติจาก

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายประคอง สุขใส, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตาเตียว, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๕} สัมภาษณ์ ดร.ยโสธรา ศิริภาพระภากร, รองผู้อำนวยการสำนักงานสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์(ธ), ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายสุทน สมถวิล, มรรคทายกวัดป่าโยธาประสิทธิ์(ธ), ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗} ภูมิอากาศจังหวัดสุรินทร์ - ศูนย์ภูมิอากาศ - กรมอุตุนิยมวิทยา, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://climate.tmd.go.th/data/province/ตะวันออกเฉียงเหนือ/ภูมิอากาศสุรินทร์.pdf>. [๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๐].

ธรรมชาติ”^{๑๘} อากาศภายในบริเวณสำนักมีความร่มรื่นจากร่มเงาจากต้นไม้ไม่น้อยใหญ่ที่ปกคลุมอยู่เกือบทั่วบริเวณ ทำให้มีความร่มเย็น และมีความสงบ “ในตัวอาคารปฏิบัติธรรมได้ติดตั้งพัดลมไว้ตามจุดต่างๆ จำนวนหลายเครื่อง เพื่อปรับสภาพอากาศในกรณีที่อากาศร้อนด้วย”^{๑๙}

ดังนั้น ในด้านอุตุสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ มีอุตุสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม คือ เมื่อผู้ปฏิบัติได้อยู่ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติอากาศที่เหมาะสม ไม่ร้อนเกินไป ไม่หนาวเกินไป ไม่มีมลพิษทางอากาศ ไม่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ ภายในบริเวณสำนักมีพื้นที่ที่เป็นป่าไม้ จึงทำให้มีความร่มรื่น จากร่มเงาของต้นไม้ไม่น้อยใหญ่ เมื่อผู้ปฏิบัติได้อยู่ในสภาวะธรรมชาติ มีอุณหภูมิอากาศที่เหมาะสม ก็จะทำให้มีจิตใจแจ่มใสมั่นคง ส่งผลให้การปฏิบัติธรรมมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางกายและทางใจตามสมควรแก่การปฏิบัติได้

๗. ด้านอิริยาบถสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ มีรูปแบบแนวทางการปฏิบัติตามมหาสติปัฏฐานสูตรในพระไตรปิฎกเป็นหลักมีหลักปฏิบัติในการกำหนดอิริยาบถต่าง ๆ ดังนี้ ใช้คำบริกรรมว่า พุท-โธ ตามแนวทางปฏิบัติของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร บุรพาจารย์ของสำนักกำหนดตามอาการของลมหายใจเข้า ลมหายใจออก คือ เมื่อหายใจเข้า ให้ใช้สติกำหนดรู้ตามอาการที่ลมหายใจเข้านั้นพร้อมกับคำบริกรรมว่า พุท เมื่อหายใจออก ให้ใช้สติกำหนดรู้ตามอาการนั้นพร้อมกับคำบริกรรมว่า โธ และให้ตามกำหนดรู้ตามอาการที่ลมหายใจเข้า ลมหายใจออกนั้น โดยกำหนดว่า พุท-โธ ๆ ไปเรื่อย ๆ ในอิริยาบถใหญ่ ๔ คือ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน มีการกำหนดเวลาในการปรับเปลี่ยนอิริยาบถไปตามความเหมาะสม หรือพระวิปัสสนาจารย์ วิทยากร จะเห็นสมควร เมื่อปรับเปลี่ยนเป็นอิริยาบถย่อยต่าง ๆ เช่น การกิน การดื่ม การลุก การคู้ การเหยียด การก้ม การเงย เป็นต้น ก็ต้องใช้สติกำหนดตามรู้ทันในอิริยาบถต่าง ๆ นี้ตลอดทุกอิริยาบถในขณะที่ปฏิบัติ ในด้านอิริยาบถนี้ ผู้ปฏิบัติอาจจะปฏิบัติไปตามจริตของตัวเอง หรือปฏิบัติในอิริยาบถที่ถูกต้องกับจริตของตัวเอง แต่ทั้งนี้ก็อยู่ในการกับดูแลของพระวิปัสสนาจารย์ หรือวิทยากรที่เห็นว่ามีความสมควรมีความเหมาะสมมากน้อยอย่างไร เป็นต้น^{๒๐} ทางสำนักยังมีสถานที่รองรับในการปรับเปลี่ยนอิริยาบถน้อยใหญ่ต่าง ๆ คือ ศาลาปฏิบัติธรรมหลังใหญ่ พื้นที่ลานธรรมที่มีป่าไม้ธรรมชาติกว้างขวาง รวมถึงทางเดินจงกรมหรือทางโคจรไปมาบริเวณภายในสำนักก็สะดวก แสดงให้เห็นได้ว่าเป็นสถานที่ที่มีความเป็นสัปปายะเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมตามหลักการทางพระพุทธศาสนา และตามเจตนารมณ์ของมหาเถรสมาคม จึงทำให้สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ) ได้รับคัดเลือกให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๕^{๒๑}

^{๑๘} สัมภาษณ์ แม่ชีสุพิน ชนะวงศา, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายประยัต คำมา, นักศึกษา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐} สัมภาษณ์ ดร.ยโสธรา ศิริภาพระการ, รองผู้อำนวยการสำนักงานสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์(ธ), ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์พระมหาสุพจน์ สุวณฺณจิตโต, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์(ธ), ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ดังนั้น ในด้านอิริยาบถสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ใช้รูปแบบฝึกปฏิบัติตามแนวมหาสติปัฏฐานสูตรในพระไตรปิฎก กำหนดอิริยาบถใหญ่ อิริยาบถย่อยไปตามความเหมาะสมเน้นให้เข้ากับบุคคล และเหมาะสมกับสถานที่ เมื่อพระภิกษุสามเณรและผู้ปฏิบัติธรรมทั่วไปมีรูปแบบแนวทางการปฏิบัติในอิริยาบถที่เป็นสัปปายะ คือ ถูกใจพอใจ เข้ากับจริตของตนแล้ว การปฏิบัติธรรมก็จะมีความเจริญก้าวหน้าได้ผลดีตามสมควรแก่การปฏิบัติด้วย

สรุปได้ว่าหลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ทั้ง ๗ ด้านทำให้ทราบว่า บริบทสภาพแวดล้อมทั่วไปเป็นพื้นที่ที่มีป่าไม้เป็นตัวประกอบหลักที่สำคัญเมื่อเข้ามาแล้วได้รับอากาศที่ร่มรื่น มีความสงบวิเวกไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอกมากนัก ตั้งอยู่ไม่ไกลจากชุมชน การคมนาคมไปมาสะดวก รูปแบบแนวทางการศึกษาและปฏิบัติสอดคล้องกับพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกบุคคลากรภายในสำนักมีความรู้ความสามารถในการแนะนำการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นกัลยาณมิตรต่อกันมีอาหารเพียงพอสภาพอากาศไม่ร้อนไม่หนาวมากนัก ไม่มีมลพิษทางอากาศ ไม่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ จึงนับได้ว่าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์มีสัปปายะที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมซึ่งเป็นเหตุเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติธรรมอย่างมาก

๔.๒.๒ ลักษณะสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวด

จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจภาคสนามและสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จะได้วิเคราะห์ลักษณะหลักสัปปายะทั้ง ๗ ด้านของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวดว่ามีความเชื่อมโยงและเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมอย่างไรบ้าง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ด้านอवासสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวดอยู่ใกล้กับชุมชนบ้านตรวดระยะทางจากถนนสายหลักในหมู่บ้านเข้าไปถึงสำนักประมาณ ๒๕๐ เมตร “มีพื้นที่รวม ๙ ไร่”^{๒๒} มีสภาพพื้นที่เป็นป่าช้าเก่า มีป่าไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ รวมมีพื้นที่ที่เป็นป่าไม้ประมาณ ๔๐% ของพื้นที่ทั้งหมด สภาพแวดล้อมที่ปกคลุมไปด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ทำให้เกิดความร่มรื่นสงบ “เสนาสนะและอาคารสิ่งปลูกสร้าง มีกุฏิสงฆ์ ๑๑ หลัง ศาลาปฏิบัติธรรมหลังใหญ่ ๑ หลัง เป็นศาลา ๒ ชั้น มีความกว้างขวางที่สามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมได้ประมาณครั้งละ ๕๐๐ คน”^{๒๓} มีห้องน้ำ ห้องสุขา อยู่ในตัวอาคารศาลาปฏิบัติธรรมชั้นล่าง แบ่งออกเป็นสัดส่วนเป็น เพศชาย เพศหญิง “มีห้องน้ำห้องสุขา สร้างไว้ตามจุดต่างๆ กระจายกันอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ที่เหมาะสมสะดวกต่อการใช้ กุฏิบางหลังก็ได้สร้างห้องน้ำห้องสุขาไว้ในตัวกุฏิ”^{๒๔} ด้านหน้าศาลาปฏิบัติธรรมเป็นลานกว้าง เทพื้นด้วยซีเมนต์คอนกรีต จัดเป็นลานปฏิบัติธรรม มีร่มเงาจากต้นไม้ให้ความร่มรื่น “ให้พระภิกษุเข้าปฐวีกรรมประพาศวิญญูฐานวิธีตามพระธรรมวินัย และเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติธรรมทั่วไปได้เข้าร่วมปฏิบัติด้วยในรูปแบบการบวชชี

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระอุทัย อคฺคปญฺโญ, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอศรีณรงค์, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระสมุทฺธ ธิปโก, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตรวด, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระบุญญิตฺต กตฺตปญฺโญ, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวด, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

พราหมณ์ถือศีล ๘ โดยมีกำหนดการจัดงานในวันที่ ๙ ถึง วันที่ ๑๙ เดือนมกราคม ของทุกปี ถือเป็นงานจัดปฏิบัติธรรมประจำปีของสำนัก”^{๒๕}

ดังนั้น ในด้านอวาสสัปปายะที่ได้ศึกษาและสำรวจมานี้สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวยมีสภาพแวดล้อมบริบทของพื้นที่ที่มีความเป็นสัปปายะ เมื่อพระภิกษุสามเณรรวมถึงผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมในสำนักได้อยู่ในอวาสที่เป็นสัปปายะ คือ ที่อยู่ ที่พัก ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ ย่อมส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจสงบมั่นคง การปฏิบัติธรรมก็จะได้ผลดีตามสมควรแก่เหตุปัจจัยในการปฏิบัติ นั้น จึงนับได้ว่าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวย มีอวาสเป็นสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมดังกล่าวมานี้

๒. ด้านโคจรสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวย อยู่ห่างจากหมู่บ้านตรวยหมู่ที่ ๑ และบ้านตรวยหมู่ที่ ๑๕ ระยะทางประมาณ ๒๕๐ เมตร จากทางเข้าด้านหน้าของสำนัก การไปบิณฑบาตของพระภิกษุสามเณรไม่ลำบากนัก พอเหมาะกับระยะทางและแหล่งอาหาร “สะดวกต่อชาวบ้านที่จะเข้าไปในสำนักเพื่อทำบุญตักบาตรและอุปถัมภ์ปัจจัยสี่ รวมถึงผู้ที่เข้าไปปฏิบัติธรรมก็มีถนนหนทางที่สะดวกต่อการไปการมาเช่นเดียวกัน”^{๒๖}

ดังนั้น ในด้านโคจรสัปปายะเมื่อพระภิกษุสามเณรและผู้ปฏิบัติธรรมมีสถานที่โคจรที่เป็นสัปปายะ คือ หมู่บ้านหรือแหล่งที่หาอาหารที่เหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาตได้สะดวกการคมนาคมสะดวก ไม่ลำบากต่อการไปการมา รวมถึงการได้อยู่ในสำนักที่มีทางโคจรไปมาสะดวกต่อการเป็นอยู่ต่อการประพฤติปฏิบัติ จึงถือได้ว่าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวย มีโคจรสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม และการที่มีโคจรสัปปายะ คือ หมู่บ้านหรือแหล่งที่หาอาหารที่เหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาตได้สะดวก มีผลและช่วยส่งเสริมให้การเป็นอยู่ การประพฤติก็สะดวก มีความเจริญก้าวหน้าได้ดียิ่งขึ้นไปได้

๓. ด้านภัสสสัปปายะในการปฏิบัติธรรมแต่ละครั้ง เริ่มจากการปฐมนิเทศเกี่ยวกับกฎระเบียบตารางกิจกรรมและสถานที่ พิธีเปิดโครงการปฏิบัติเพื่อให้ทราบระเบียบการปฏิบัติตัว และจุดประสงค์ของการเข้าร่วมการปฏิบัติธรรม ทำพิธีขอกรรมฐานได้แก่คำบูชาพระรัตนตรัย คำกล่าวมอบทว์เพื่อขอกรรมฐาน บรรยายเรื่องศีลสมาธิ ปัญญา และวิธีปฏิบัติกรรมฐานเบื้องต้นเพื่อเตรียมกาย วาจา และใจในการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน บรรยายเรื่องสติปัฏฐาน ๔ สัมมปธาน๔ และเรื่องขันธ ๕ ปฏิบัติวิปัสสนาสติปัฏฐาน ๔ โดยการนั่งสมาธิและการเดินจงกรมเพื่อให้สติรู้เท่าทันในอารมณ์ของตนและตรวจสอบอารมณ์ของตน เพื่อให้ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้เพื่อสามารถตัดสินใจและบริหารอารมณ์ตนเองได้ บรรยายเรื่องอิทธิบาท๔ อินทรีย์๕ พละ๕ และพระไตรลักษณ์๓ ปฏิบัติวิปัสสนาสติปัฏฐาน๔ โดยเพิ่มเวลาในการปฏิบัติให้นานขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ เพื่อให้สามารถสร้างความหวังและพลังใจในการทำงานให้บรรลุตามจุดประสงค์ ทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น แผ่ส่วนกุศลให้สรรพสัตว์ทั้งหลาย ปัจจุบันจะวิธีโดยรับบิณฑบาตพิจารณาก่อนทำการฉัน เพื่อให้มีหลักยึดเหนี่ยวต่อภาวะทางจิตใจ

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูจันทปัญญารักษ์ (ขาว จันทาโก), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวย, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์ เด็กชายปุ่นกันต์ ปรางทอง, นักเรียน, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

เสร็จแล้วให้พร บรรยายเรื่องมรรคมงคล๘ และอริยสัจ๔ เพื่อให้มีความรับผิดชอบสังคมส่วนตัวและผู้อื่น เห็นผู้อื่นมีคุณค่าปรารถนาให้ผู้อื่นได้ดี ปฏิบัติธรรมตามฐานโดยแยกพระนักปฏิบัติจากกลุ่มให้ปฏิบัติด้วยตนเองตามความสะดวกของตน กำหนดเวลาที่พระวิปัสสนาจารย์กำหนดไว้ สอบอารมณ์กรรมฐานโดยพระวิปัสสนาจารย์จะสอบถามถึงอารมณ์ว่าเป็นเช่นไรควรแก้ไขอย่างไร ทบทวนหลักธรรมและการปฏิบัติต่างๆ ที่ปฏิบัติมาและเข้าร่วมพิธีปัจฉิมนิเทศเพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคมในยุคปัจจุบันได้ เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เพื่อให้มองโลกในด้านดี

ดังนั้น ในด้านภัสสสปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวย จึงมีสปปายะในด้านภัสสสปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม คือ มีเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ รวมถึงวิทยากรที่เป็นกัลยาณมิตร มีความรู้ความสามารถในการบรรยาย การอธิบาย การแนะนำในการปฏิบัติ พุทธคำสุภาพ พุทธแต่พอดี มีรูปแบบแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดศรัทธา มีความเพียรในการปฏิบัติ ผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมก็พูดคุยในเรื่องที่ส่งเสริมการปฏิบัติ พุทธคุณเหมาะสมเป็นไปในทางธรรมะ ส่งเสริมให้การปฏิบัติเป็นไปในทางที่ดี ทำให้มีความเจริญในการปฏิบัติทั้งด้านทางกายและทางใจได้

๔. ด้านบุคคลสปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวย มีบุคลากรที่มีความรู้ทั้งในด้านปริยัติและการปฏิบัติ มีพระครูจันทปัญญาภรณ์ (ขาวจันทาโก) เป็นเจ้าสำนัก เป็นพระวิปัสสนาจารย์ผู้นำพาปฏิบัติธรรม และยังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอศรีนคร เมื่อมีการจัดอบรมธรรมปฏิบัติธรรมจะมีพระวิปัสสนาจารย์ และวิทยากรที่มีความรู้และเป็นกัลยาณมิตร มาช่วยเสริมอบรมธรรมปฏิบัติธรรมเพิ่มในวาระโอกาสต่าง ๆ เช่น ในกรณีที่ผู้ปฏิบัติธรรมมีจำนวนมาก เช่น โครงการจักรีวสากรรมปฏิบัติธรรมประจำปี โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมโครงการปฏิบัติธรรมบวชชีพราหมณ์ เป็นต้น^{๒๗}

พระครูจันทปัญญาภรณ์ (ขาวจันทาโก) ได้สร้างสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวยขึ้นเพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจแก่ประชาชนและเยาวชนของชาติเป็นสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่มีฐานที่รองรับผู้ปฏิบัติธรรมทุกเพศ ทุกวัย จากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ซึ่งผลงานได้ปรากฏเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย เพราะมีแนวทางปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร มีพระวิปัสสนาจารย์คอยนำพาปฏิบัติธรรมอยู่ประจำ^{๒๘}

ดังนั้น ในด้านบุคคลสปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวยมีบุคคลสปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม คือ มีพระวิปัสสนาจารย์ วิทยากร บุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะกำลังปฏิบัติ เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน จะช่วยส่งเสริมในการปฏิบัติซึ่งกันและกันได้ ทั้งในด้านความเป็นอยู่และในแนวทางการปฏิบัติ ทำให้เกิดความตั้งมั่นแห่งจิต การปฏิบัติธรรมมีความเจริญก้าวหน้าได้

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระสยาม ปญญาชิโร, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวย, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายสอน บุญปลอด, มรรคนายกวัดป่าบ้านตรวย, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

๕. ด้านโภชนาการสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวย มีชุมชนบ้านตรวย หมู่ที่ ๑๕ ที่เป็นเขตบริการ เป็นสังกัดให้ความอุปถัมภ์บำรุงปัจจัยสี่“ในแต่ละวันพระสงฆ์ที่ท่านมาเดินรับบิณฑบาตในหมู่บ้านตรวยช่วงตอนเช้าชาวบ้านจะทำบุญใส่บาตรเป็นประจำ โดยส่วนมากก็จะเป็นอาหารแบบพื้นบ้านทั่วไปที่ชาวบ้านบริโภค และจะได้รับอาหารอย่างเพียงพอ ไม่ขาดแคลน”^{๒๙}

เมื่อมีกิจกรรมงานปฏิบัติธรรมประจำปี หรือมีการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือกิจกรรมตามโอกาสต่าง ๆ ที่มาเป็นกลุ่ม เป็นคณะ จะมีงบประมาณมาบริหารจัดการได้ แหล่งที่มาของงบประมาณสนับสนุน ได้แก่ งบประมาณอุดหนุนจากคณะสงฆ์ หน่วยงานส่วนราชการ องค์กรต่าง ๆ และได้รับการอุปถัมภ์หลักจากคนในชุมชนบ้านตรวยเป็นประจำรวมถึงพุทธศาสนิกชนทั่วไปด้วย^{๓๐}

ดังนั้น ในด้านโภชนาการสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวยจึงมีโภชนาการสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม เมื่อพระภิกษุสามเณรหรือผู้ปฏิบัติธรรมได้รับอาหารหรือโภชนาการที่เป็นสัปปายะ คืออาหารที่บริโภคที่ถูกต้องใจพอใจ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย และไม่เป็นโทษเป็นอาหารที่สมควรแก่การบริโภคของผู้ปฏิบัติ ก็จะทำให้การปฏิบัติธรรมสะดวก ได้ผลดี สามารถที่จะพัฒนาในด้านการปฏิบัติให้มีความเจริญก้าวหน้าได้ทั้งทางกายและทางใจตามสมควรแก่การปฏิบัติ^{๓๑}

๖. ด้านอุตุสัปปายะสภาพอากาศภายในบริเวณสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวย มีบรรยากาศที่ร่มรื่นจากร่มเงาของต้นไม้ใหญ่หนาแน่นที่สร้างขึ้นเองตามธรรมชาติที่เป็นพื้นที่ป่าช้าเก่า และทางสำนักได้ปลูกต้นไม้เสริมขึ้นมาในภายหลังเป็นบางส่วน จากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ได้ข้อมูลดังนี้ อากาศจะปรับเปลี่ยนไปตามฤดูกาลในฤดูร้อนสภาพอากาศจะไม่ร้อนมากนักเพราะภายในบริเวณสำนักปกคลุมไปด้วยร่มเงาต้นไม้ใหญ่ประมาณ ๗๕% ของพื้นที่ทั้งหมด ภายในอาคารศาลาปฏิบัติธรรมได้ติดตั้งพัดลมไว้หลายเครื่องช่วยปรับอากาศได้ในยามที่มีสภาพอากาศร้อนในฤดูฝนจะมีสภาพอากาศที่เย็นสบาย ไม่ร้อนไม่หนาวมากนัก ปริมาณน้ำฝนก็ไม่มากถึงกับมีน้ำท่วมขังมาก ในฤดูหนาวจะมีความหนาวเย็นเป็นช่วง ๆ แต่ไม่ถึงกับหนาวมากจนเกินไป พระภิกษุสามเณรปฏิบัติศาสนกิจและปฏิบัติธรรมได้ตามปกติ^{๓๒}

ดังนั้น ในด้านอุตุสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวย อากาศในเขตบริเวณสำนักโดยภาพรวมแล้ว ในฤดูร้อนก็จะมีสภาพอากาศที่ไม่ร้อนจนเกินไปนัก และในฤดูหนาวไม่หนาวจนเกินไป ไม่มีมลพิษทางอากาศ ไม่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ จึงถือว่ามีอุตุสัปปายะเหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรมได้ดี

๗. ด้านอิริยาปถสัปปายะรูปแบบและแนวทางการปฏิบัติในด้านการกำหนดอิริยาปถมีดังนี้

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ดวงใจ, ผู้ใหญ่บ้านตรวย หมู่ที่ ๑๕, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระอุทัย อคฺคปญฺโญ, เลขาธิการเจ้าคณะอำเภอศรีณรงค์, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายประจวบ บุญมาก, ชาวบ้านตรวย, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

พระครูจันทปัญญาภรณ์ (ขาว จันทาโก) เป็นพระเถระที่เผยแพร่หลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวมหาสติปัฏฐาน ๔ ที่มีการประยุกต์หลักการหายใจและอิริยาบถต่าง ๆ มาเป็นวิธีการปฏิบัติที่มีคาบบริกรรมว่า หนอ ตามเสมอ การกำหนด อิริยาบถ น้อยใหญ่ สังเกตดูจิต เพื่อรู้เท่าทันความคิดซึ่งจัดเป็นจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และมีหลักการปฏิบัติครอบคลุมสติปัฏฐานทั้ง ๔ การกำหนดปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบทางจิตและความสงบทางกายซึ่งการปฏิบัติธรรมการกำหนดรู้ตามอาการนั้นผู้ปฏิบัติใหม่จำเป็นต้องใช้คำภาวนาอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นสื่อให้เกิดความตั้งมั่น(ฌณิกสมาธิ)คำภาวนาต่างๆไม่ควรจะยาวหรือสั้นเกินไปจำนวนพยางค์ที่เหมาะสมสำหรับการกำหนดคือการใช้อักษรเพียง ๒ พยางค์ซึ่งช่วงระยะของการกำหนดพอดีกับที่อาการสิ้นสุดลงพร้อมที่อาการใหม่จะปรากฏขึ้นให้กำหนดครั้งใหม่อีกแบบการกำหนดมาจากภาษาบาลีว่าสลักขณาเป็นคำไวพจน์ของคำว่าวิปัสสนาและยังหมายถึง “ปริณฺเญยยะ” เช่นคำว่า“พองหนอยุบหนอ” ถือว่าเป็นการกำหนดทุกขอริยสัจเพราะภาวะที่พองยุบเป็นความทุกข์โดยสภาวะแม้จะไม่ได้ได้รับความเจ็บปวดแต่ก็เป็นก่อนหลักการปฏิบัติคือ ให้เฝ้าสังเกต จับตา ดู หรือให้มีสติอยู่กับปรากฏการณ์ใดๆ ก็ตามไม่ว่าทางรูป หรือ นาม ที่มันเกิดขึ้นตามความเป็นจริง การปฏิบัตินี้มีใช้เพียงวิธีที่เรียบง่ายเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่งยวดอีกด้วย ในการปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตรงตามเป้าหมาย คือพระนิพพาน ฉะนั้นความเพียรเพื่อให้เกิดสตินี้เป็นสิ่งที่สำคัญมากในการนำเราสู่ที่สุดแห่งทุกข์ได้ ไม่ว่ารูปนามใด ๆ ที่ไม่ต้องกำหนดหรือไม่ต้องมีสติรู้ทันแต่ละปรากฏการณ์และ ทุกๆ ปรากฏการณ์ของรูป และนามล้วนแล้วแต่ต้องกำหนดทั้งนั้น ต้องเฝ้าจับตาสังเกตดูตามที่มันเป็นจริงในทุกอิริยาบถทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งสรุปรวมก็คือ การกำหนด รูป และ นามให้ได้ปัจจุบันอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ขณะของจิตที่กำลังรับอารมณ์อยู่ เพื่อเป็นปัจจัยให้ วิปัสสนาญาณเกิดขึ้นเรื่อยไปจนกระทั่งเข้าสู่พระนิพพาน^{๓๒}

ดังนั้น ในด้านอิริยาบถสัปปายะเมื่อพระภิกษุสามเณรรวมถึงผู้ปฏิบัติธรรม มีรูปแบบแนวทางการปฏิบัติในอิริยาบถน้อยใหญ่ที่เป็นสัปปายะ คือ ถูกใจ พอใจ เข้ากับจริตของตนแล้ว รวมทั้งยังมีสถานที่ที่พอเพียงในการขยับขยายปรับเปลี่ยนอิริยาบถ ก็จะทำให้มีสภาพทางกายและใจที่ดี การปฏิบัติธรรมก็จะมีความเจริญก้าวหน้าได้ผลดีด้วย

สรุปได้ว่าหลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวยทั้ง ๗ ด้าน ทำให้ทราบว่าสภาพพื้นที่เป็นป่าไม้ธรรมชาติเดิมมีความร่มรื่น สงบการคมนาคมสะดวก ไม่ไกลชุมชนเกินไป เจ้าสำนักมีความรู้ความสามารถ มีศิลาจารวัตรเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป พระวิปัสสนาจารย์พระภิกษุสามเณรในสำนักและผู้ที่จะเข้ามาปฏิบัติธรรมเป็นกัลยาณมิตรต่อกันอาหารเพียงพอ สภาพอากาศร่มรื่นสงบ ไม่ร้อนไม่หนาวมากนัก รูปแบบการปฏิบัติตามหลักในพระไตรปิฎกมีสัปปายะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นเหตุเป็น

^{๓๒} พระสมมิตร ผาสุโก (รัตนพาณิขย์), “ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางของพระครูจันทปัญญาภรณ์ (ขาว จันทาโก)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๗.

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติธรรมอย่างยิ่ง สอดคล้องกับหลักสัปปายะในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาททั้ง ๗ ด้าน ดังที่ได้ศึกษามาแล้วข้างในข้างต้นนั้น

๔.๒.๓ ลักษณะสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน

จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจภาคสนามและสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จะได้วิเคราะห์ลักษณะหลักสัปปายะทั้ง ๗ ด้าน ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน ว่ามีความเชื่อมโยงและเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมอย่างไรบ้าง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ด้านอवासสัปปายะจากการลงสำรวจพื้นที่ภาคสนาม และสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างพบว่าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทานมีพื้นที่รวม ๔๖ ไร่ บริบทพื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมไปด้วยป่าไม้ที่ปลูกเสริมขึ้นมาใหม่ มีป่าไม้ไผ่ ต้นยางนา ต้นกฤษณา ต้นลำดวน และพืชพันธุ์ต่าง ๆ และป่าไม้ธรรมชาติหลายชนิดพันธุ์ที่เกิดขึ้นเองแต่เดิม นับเป็นพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๖๐%ของพื้นที่ทั้งหมด ทำให้สภาพแวดล้อมบริบทของสำนักมีความร่มรื่น ร่มเย็นและสงบ มีอาคารสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ มีอุโบสถที่กำลังสร้างใหม่ยังไม่แล้วเสร็จ(กำลังดำเนินการก่อสร้าง)ศาลาปฏิบัติธรรม กุฏิสงฆ์ กุฏิรับรอง อาคันตุกะ ลานปฏิบัติธรรม อาคารที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ห้องน้ำ ห้องสุขา ติดตั้งฟ้า น้ำประปา จำนวนมากกว่า ๕๐ ห้อง สร้างไว้หลายจุด แบ่งออกเป็นสัดส่วน แยกออกเป็นเพศชาย-เพศหญิง มีความสะอาดและสะดวกต่อผู้ปฏิบัติธรรมมีถนนทางเดินไปมาในสำนักเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้มีความสะดวกต่อการเป็นอยู่ต่อการปฏิบัติธรรม^{๓๓}

ในด้านอवासสัปปายะ ที่ได้ศึกษาและสำรวจมานี้สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน มีสภาพแวดล้อมบริบทของพื้นที่ที่มีความเป็นสัปปายะ เมื่อพระภิกษุสามเณรรวมถึงผู้ปฏิบัติธรรมได้อยู่ในอवासที่มีสัปปายะ คือ ที่อยู่ ที่พัก ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ เป็นสถานที่ร่มเย็นสถานที่ ย่อมส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจสงบ การปฏิบัติธรรมก็จะได้ผลดีตามสมควรแก่การปฏิบัติ นั้น จึงนับได้ว่าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทานมีอवासเป็นสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมดังกล่าวมานี้

๒. ด้านโคจรสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน “มีหมู่บ้านที่อยู่ใกล้กับสำนักซึ่งประกอบด้วยชุมชน๔หมู่บ้านได้แก่บ้านยางเตี้ยกลาง บ้านยางเตี้ยเหนือบ้านยางเตี้ยใต้และบ้านหนองไผ่เป็นสังกัดเขตบริการของสำนัก”^{๓๔}หมู่บ้านอยู่ไม่ไกลจากสำนักมากนัก การไปบิณฑบาตก็ไม่ลำบาก “ในแต่ละวันพระภิกษุสามเณรที่จำพรรษาอยู่ในสำนักจะแบ่งสายการออกไปบิณฑบาตตามหมู่บ้านดังกล่าวนี้สลับกันไป การเดินทางก็สะดวกต่อการไปการมา ได้อาหารที่พอเพียงต่อความต้องการ และชาวบ้านที่จะเดินทางเข้าไปทำบุญหรือมาปฏิบัติธรรมที่สำนัก ก็เดินทางมาได้สะดวกเช่นกัน”^{๓๕}

ดังนั้น ในด้านโคจรสัปปายะจึงถือได้ว่าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน มีความเป็นสัปปายะด้านโคจรสัปปายะคือหมู่บ้านหรือชุมชนที่เหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาต ที่หาอาหารอยู่ไม่ไกลมากนัก มีทางเดินไปมาสะดวก ไม่ลำบาก รวมถึงมีทางเดินจงกรมที่เหมาะสมอยู่ภายในบริเวณ

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระสมจิตร์ รตนปญโญ. เลขาฯการเจ้าคณะตำบลระแงง, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายปณณภัทร แวนต์, ผู้ใหญ่บ้านยางเตี้ย หมู่ที่ ๗, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระอ้อย จารุธมโม, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สำนัก เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมได้อยู่ในที่เช่นนี้แล้ว ย่อมผลและช่วยส่งเสริมให้การเป็นอยู่การประพฤติปฏิบัติธรรมก็สะดวกขึ้นสามารถที่จะพัฒนาตนอบรมตนให้มีความเจริญทั้งทางกายทางใจได้ต่อไป

๓. ด้านภัสสสปปายะพระครูคัมภีรธรรมวิสุทธิ(ทองคำ คมภิโร) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน “เป็นพระเถระที่มีศีลาจารวัตรงดงาม เปี่ยมไปด้วยเมตตาคุณ กล่าววาจาไพเราะ มีความสามารถในการบรรยายและอธิบายข้อธรรมข้อธรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี รวมถึงการแนะนำแนวทางการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความศรัทธา มีความเพียรในการปฏิบัติ”^{๓๖} ทำให้ผู้ปฏิบัติได้รับผลในทางการปฏิบัติตามสมควรแก่การปฏิบัตินั้น แนวทางในการปฏิบัติท่านได้อธิบายไว้ดังนี้

หลักการปฏิบัติที่สำคัญคือหลักสติปัฏฐานโดยเน้นไปที่หลักสติปัฏฐานโดยท่านได้ใช้อุบายประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทในด้านพื้นที่สภาพแวดล้อมกลุ่มคนเป็นต้น การกำหนดให้ผู้ปฏิบัติได้กำหนดลมหายใจ (อาณานุปัสสนา) เข้า-ออกการสังเกตอาการตั้งแต่เส้นผมจรดปลายเท้าการนั่งสมาธิในด้านการฝึกปฏิบัติที่ว่าจะฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานได้นั้นจำเป็นจะต้องขจัดเครื่องกีดกันหรือขัดขวางไม่ให้บรรลุความดีไม่เปิดโอกาสให้ทำความดีและเป็นเครื่องกีดกันความดีไว้ไม่ให้เข้าถึงจิตเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ผู้ปฏิบัติบรรลุธรรมไม่ได้หรือทำให้เลิกล้มความตั้งใจหรือนิर्वรณ^๕ซึ่งประกอบด้วยกามฉันทะคือความพอใจติดใจหลงใหลใฝ่ฝันในกามโลกีย์ทั้งปวงดูจนคนหลับอยู่ความพยายาบาทความไม่พอใจจากความไม่ได้สมดังปรารถนาในโลกียะสมบัติทั้งปวงดูจนคนถูกทณฑ์ทรมานอยู่ถีนมิทธะคือความซี้เกียจท้อแท้อ่อนแอหมดอาลัยไร้กำลังทั้งกายใจไม่ฮึกเหิมอุทัจจะถูกกุกจะคือความคิดซัดส่ายตลอดเวลาไม่สงบนิ่งอยู่ในความคิดใดๆวิจิจจฉาความไม่แน่ใจลังเลใจสงสัยกังวลกลัว ๆกลัว ๆไม่เต็มที่ไม่มั่นใจสิ่งเหล่านี้ท่านให้น่าเอาจิตไปจับอาการเพื่อหาสาเหตุของการเกิดและพิจารณาอายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ และปฏิจจนุปปาต ๑๒ พระครูคัมภีรธรรมวิสุทธิได้อาศัยรูปแบบการฝึกปฏิบัติตามแนวทางของพระธรรมธีรราชคุณี(โชดก) ทฤษฎีในการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวทางของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทานจึงเป็นการยึดหลักปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐานโดยประกอบด้วยกายานุปัสสนาเวทนานุปัสสนาจิตานุปัสสนาและธรรมมานุปัสสนา (ชั้น ๕) เป็นสำคัญ”^{๓๗} ความสำคัญของการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน คือเป็นการอบรมจิตให้สงบสงัดจากกิเลส ความวุ่นวายลดละความวุ่นวายทางกายและจิตใจพัฒนาจิตปัญญาให้ประเสริฐสูงส่งขึ้นจิตที่ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาดีแล้วย่อมมีความสงบสุขเข้มแข็งสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติงานทุกประเภทและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม และสามารถอบรมพัฒนาปัญญาให้ดับทุกข์ได้^{๓๘}

^{๓๖} สัมภาษณ์นางรณากันเพชร,ชาวบ้านหนองไผ่, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูคัมภีรธรรมวิสุทธิ (ทองคำ คมภิโร), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูคัมภีรธรรมวิสุทธิ (ทองคำ คมภิโร), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

โดยทั่วไปในทุกวันพระพุทธรูปที่สถิตอยู่ในชุมชนบ้านยางเตี้ยบ้านหนองไผ่ และประชาชนที่อยู่ในละแวกหมู่บ้านใกล้เคียง ได้มีโอกาสเข้าไปรับฟังธรรมะจากพระครูคัมภีร์ธรรมวิสุทธิ (ทองคำ คมภิโร) ในช่วงเช้าหลังจากถวายภัตตาหาร ประชาชนบางส่วนก็ได้เข้าฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานวันตั้งแต่เวลาประมาณ ๐๙.๓๐-๑๖.๐๐ น.^{๓๙}

ดังนั้น ในด้านภัสสสปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทานจึงมีสปปายะในด้านภัสสสปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม คือ มีเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ ที่มีความรู้ความสามารถในการบรรยาย การอธิบาย การแนะนำในการปฏิบัติ พูดคำสุภาพ พูดไพเราะ มีรูปแบบแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดศรัทธา มีความเพียรในการปฏิบัติ ผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมก็พูดคุยในเรื่องที่ส่งเสริมการปฏิบัติ พูดคุยเหมาะสมเป็นไปในทางธรรมะ ส่งเสริมให้การปฏิบัติเป็นไปในทางที่ดี ทำให้มีความเจริญในการปฏิบัติทั้งด้านทางกายและทางใจตามสมควรแก่การปฏิบัติได้

๔. ด้านบุคคลสปปายะพระครูพระครูคัมภีร์ธรรมวิสุทธิ(ทองคำ คมภิโร) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน จากการศึกษาในด้านบุคคลสปปายะทำให้ทราบว่า “พระครูคัมภีร์ธรรมวิสุทธิ (ทองคำ คมภิโร) เป็นผู้ที่มีอุปนิสัยดีงาม มีความเป็นกัลยาณมิตรทางธรรม และท่านยังเป็นผู้ก่อตั้งสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทานที่ส่วนราชการ และประชาชนทั่วไปได้เข้าไปใช้เป็นสถานที่ในการปฏิบัติธรรมอย่างไม่ขาดสายในช่วงระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา”^{๔๐} นอกจากนี้พระครูคัมภีร์ธรรมวิสุทธิ (ทองคำ คมภิโร) “ยังดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าเทพประทาน และเจ้าคณะตำบลระแงง ท่านได้อบรมพระภิกษุสามเณรและประชาชนให้เป็นผู้ที่มีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลาย ให้ความอนุเคราะห์สงเคราะห์โดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน”^{๔๑}

ดังนั้น ในด้านบุคคลสปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน มีความเป็นสปปายะ คือ มีเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ บุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่ถูกคอกัน หรือบุคคลที่ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาสามารถเป็นที่ปรึกษาแก้ข้อขัดข้องต่าง ๆ ได้ มีการปฏิบัติเสมอกัน ทัศนคติเสมอกัน อยู่ด้วยกันอย่างมีเมตตาและเกื้อกูลกัน บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะกำลังปฏิบัติ จะช่วยส่งเสริมในการปฏิบัติซึ่งกันและกันได้ ทั้งในด้านความเป็นอยู่และในแนวทางการปฏิบัติ ทำให้เกิดความตั้งมั่นแห่งจิต ทำให้การปฏิบัติธรรมมีความเจริญก้าวหน้าได้

๕. ด้านโภชนาสนสปปายะชุมชนบ้านหนองไผ่ ซึ่งเป็นสังกัดเขตบริการของสำนักกรรมถึงชาวบ้านยางเตี้ยบางส่วน “จะมีอาหารพื้นเมืองใส่บาตรทำบุญในยามเช้า ในแต่ละวันพระภิกษุสามเณรจะได้รับอาหารอย่างเพียงพอ คือพอเหมาะ พอสมควร ฉันไม่ยาก ทำให้ปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างปกติตามสมควร”^{๔๒} เมื่อมีผู้มาปฏิบัติธรรมมาปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมากแบบเป็นกลุ่มเป็นคณะ เช่น นักเรียนนักศึกษา หรือจากกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน “ทางสำนักก็จะมีการบริหารจัดการหาอาหาร

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายสวร ภาสตา, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหนองไผ่, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นางคำเรียน วาจาดี, ชาวบ้านหนองไผ่, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นางสาว สิมคำมา, ชาวบ้านหนองไผ่, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๔๒} สัมภาษณ์นายวิทย์กานเพชร, มรรคนายกวัดป่าเทพประทาน, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

หรือมีงบประมาณจากกลุ่มผู้ที่มาปฏิบัติเอง เป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหาร”^{๔๓} ที่สำคัญ “ชาวบ้านหนองไผ่ และชาวบ้านยางเตี้ย จะให้ความอุปถัมภ์อยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงพุทธศาสนิกชนทั่วไปได้มาร่วมทำบุญให้ความอุปถัมภ์ด้วย ในการปฏิบัติธรรมในแต่ละครั้ง จะมีอาหารอย่างเพียงพอ”^{๔๔}

ดังนั้น ในด้านโภชนาการสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน ไม่ขาดแคลนอาหาร ได้รับอาหารอย่างเพียงพอ จึงถือได้ว่ามีสัปปายะด้านโภชนาการสัปปายะ เมื่อพระภิกษุสามเณรและผู้ปฏิบัติธรรมได้รับอาหารหรือโภชนาการที่เป็นสัปปายะ คือ อาหารที่บริโภคที่ถูกต้องใจพอใจ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ฉ้นไม่ยาก เป็นที่สมควรแก่การบริโภคของผู้ปฏิบัติ ทำให้การปฏิบัติธรรมได้ผลดี มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางกายและทางใจตามสมควรแก่การปฏิบัติ

๖. ด้านอุตุสัปปายะสภาพภูมิอากาศในเขตบริเวณสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน เป็นแบบมรสุม มี ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว อากาศจะปรับเปลี่ยนตามฤดูกาล สภาพอากาศบริเวณภายในสำนักมีความร่มรื่น ด้วยร่มเงาของต้นไม้ยืนต้นใหญ่ขนาดพันธุ์ ที่ทางสำนักได้ปลูกเสริมขึ้นมาใหม่ มีพื้นที่ที่เป็นป่าไม้ทั้งหมดประมาณ ๖๐% “ภายในในอาคารศาลาปฏิบัติธรรมได้ติดตั้งพัดลมไว้หลายเครื่อง ทำให้สามารถมีที่รองรับในสภาวะที่มีอากาศร้อนได้ แต่โดยปกติแล้วภายในสำนักนี้ จะไม่ร้อนมาก เนื่องจากมีต้นไม้ยืนต้นใหญ่ที่ปลูกเสริมขึ้นตามที่ต้องการ ๑ ปกคลุมอยู่เกือบทั่วบริเวณ”^{๔๕}

ดังนั้น ในด้านอุตุสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน จะมีสภาพภูมิอากาศทั่วไปใกล้เคียงกับสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ที่อยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ เพราะอยู่ในแถบมรสุมเดียวกัน โดยสภาพรวมแล้วจะไม่ร้อนมาก ไม่หนาวมากนัก มีความเหมาะสม มีอุณหภูมิอากาศที่เป็นสัปปายะสะดวกต่อการเป็นอยู่ ต่อการปฏิบัติ เมื่อผู้ปฏิบัติได้อยู่ในที่ที่มีอุตุสัปปายะแล้วก็จะทำให้มีจิตใจแจ่มใสมั่นคง ส่งผลให้การปฏิบัติธรรมมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางกายและทางใจตามสมควรแก่การปฏิบัติได้

๗. ด้านอิริยาบถสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน ใช้รูปแบบตามแนวทางหลักสติปัฏฐานสูตรในพระไตรปิฎกเป็นแนวทฤษฎีในการฝึกปฏิบัติเป็นหลักคือ(๑)การพิจารณากาย(กายานุปัสสนา)คืออานาปานบรรพ(การกำหนดลมหายใจ)อิริยาบถบรรพ(รู้อิริยาบถ)(๒) การพิจารณาเวทนา(เวทนานุปัสสนา)คือเวทนาบรรพ(การรู้สุขทุกข์)(๓)การพิจารณาสภาวะแห่งจิต (จิตตานุปัสสนา) คือจิตตบรรพ (รู้สภาพจิต) และ(๔)การพิจารณาธรรม(ธัมมานุปัสสนา) คือ นิรวรรพพ (การกำจัดตัวการที่ทำให้ขาดสติ)ใช้หลักปฏิบัติมีสติกำหนดดูสิ่งต่าง ๆตามความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายหรือรู้เท่าทันตามสภาวะความเป็นจริง มีแนวทางปฏิบัติตามหลักสาย พอง-ยุบเช่น ในการกำหนดลมหายใจเข้า-ออก ว่า พองหนอ-ยุบหนอ เป็นคำบริกรรมในการปฏิบัติ และในการกำหนดในอิริยาบถอื่น ๆ ก็จะมีคำบริกรรมว่า หนอ ต่อท้ายเสมอ เช่น เหยยหนอ เหลี้ยหนอ เห็นหนอ นั่งหนอ ลงหนอ ถูกหนอ เหล่านี้ เป็นต้น โดยประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและผู้ปฏิบัติ ในการฝึกปฏิบัติ เช่น ในการนั่งสมาธิ

^{๔๓}สัมภาษณ์พระสมจิตร์ รตนปญโญ, เลขานุการเจ้าคณะตำบลระแงง, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๔๔}สัมภาษณ์พระประสิทธิ์ ปภาโส, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๔๕}สัมภาษณ์พระณรงค์ ปิยธมโม, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ให้พิจารณาลมหายใจเข้าออกอย่างละเอียดถี่ถ้วนการเอาสติไปกำหนดลมหายใจเข้า-ออก เพื่อให้สามารถรู้ได้ว่าอาการของลมหายใจเป็นอย่างไรสามารถบอกตัวเองได้ว่าสติยังไม่ไปไหน ซึ่งถือเป็นบทตั้งแห่งการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานและเป็นผลที่ทำให้เกิดสมาธิควบคู่กันไป ในการปฏิบัติปรับเปลี่ยนอิริยาบถใหญ่ ๔ คือ การยืน การเดิน การนั่ง การนอนรวมถึงอิริยาบถย่อยต่าง ๆ เช่น การดื่ม การคู้ เหยียด ก้ม เงย เป็นต้น ก็ต้องมีสติกับสัมปชัญญะอยู่กับอิริยาบถที่เป็นอยู่นั้น ๆ อยู่เสมอในด้านการปฏิบัติไม่ว่าเราจะทำอะไรอยู่จะยืนเดินนั่งนอนก็ต้องมีสติสัมปชัญญะอยู่กับอิริยาบถที่เป็นอยู่นั้น^{๔๖}

ดังนั้น ในด้านอิริยาบถสปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทานการที่ผู้ปฏิบัติธรรม ได้ปฏิบัติในสำนักที่มีพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ทั้งทางด้านปริยัติและการปฏิบัติ มีศีลาจารวัตรงดงาม เป็นที่ศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในชุมชน มีความสามารถแนะนำการปฏิบัติได้อย่างชัดเจนทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดศรัทธา เกิดความเพียร ตั้งใจปฏิบัติตาม ได้กำหนดตามอารมณ์ปัจจุบัน ทำให้เกิดสติรู้เท่าทันอารมณ์ เป็นการพัฒนาทั้งทางกายและจิตใจ ทำให้เกิดปัญญา การปฏิบัติธรรมก็จะมีความก้าวหน้าได้ยิ่งขึ้นไป

สรุปได้ว่าการวิเคราะห์สปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทานทั้ง ๗ ด้าน ทำให้ทราบว่า มีสปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม มีส่วนช่วยเอื้อให้ความสะดวก สบาย มีความร่มรื่น สะอาด สปปายะดังกล่าวมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นเหตุเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมาก จึงมีความสอดคล้องกับหลักสปปายะในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทดังที่ได้ศึกษามาแล้วข้างในข้างต้นนั้น โดยเฉพาะด้านอवासสปปายะจะมีบริบทของสำนักที่โดดเด่นกว่าในด้านอื่น ๆ

๔.๒.๔ ลักษณะสปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวงศา

จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจภาคสนาม และสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จะได้วิเคราะห์ลักษณะหลักสปปายะทั้ง ๗ ด้านของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวงศาว่ามีความเชื่อมโยงและเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมอย่างไรบ้าง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ด้านอवासสปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวงศา มีพื้นที่ที่เป็นป่าไม้ประมาณ ๒๐% ของพื้นที่ทั้งหมดสถานที่ปฏิบัติธรรมจะใช้ศาลาการเปรียญหลังใหม่เป็นหลัก สามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมได้ครั้งละประมาณ ๕๐๐ คน/ครั้ง มีลานกว้างเป็นพื้นที่โล่ง และสวนป่าที่ร่มรื่นเป็นที่รองรับในการปรับเปลี่ยนอิริยาบถและทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำกิจกรรมกลางแจ้ง เป็นสถานที่เดินจงกรม นั่งสมาธิ เป็นต้น สถานที่พักแบ่งออกเป็นที่พักสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมหญิงมีจำนวน ๑ หลัง ติดมุ้งลวด ห้องน้ำ ห้องสุขา ติดมุ้งลวด ติดไฟฟ้า และรักษาความสะอาดอยู่อย่างสม่ำเสมอไว้รองรับผู้ปฏิบัติธรรมจำนวน ๑๕ ห้อง ในกรณีมีบางครั้งอาจจะไม่เพียงพอสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม แต่ก็มีความสะดวกพอสมควรไม่ถึงกับลำบากมากนัก สถานที่พักผู้ปฏิบัติชายเป็นที่พักรวมจำนวน ๑ หลัง ที่ติดมุ้งลวด ห้องน้ำ ห้องสุขา จำนวน ๑๕ ห้อง สามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมได้พอสมควร“ในส่วน

^{๔๖}สัมภาษณ์ พระครูคัมภีร์ธรรมวิสุทธิ (ทองคำ คมภิโร), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ของพระภิกษุสามเณรที่จะมาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน จะมีกุฏิรับรอง มีห้องน้ำ ห้องสุขา ในตัวกุฏิจำนวน ๗ หลัง ทางสำนักจะดูแลรักษาทำความสะอาดอยู่อย่างสม่ำเสมอ”^{๔๗} วัชรรองรับผู้ที่จะเข้าปฏิบัติธรรมได้ตลอดปีภายในสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธจินดา ประกอบไปด้วย ศาลาหลังใหญ่ที่ใช้ประกอบทำกิจกรรมได้ทุกอย่าง ตั้งแต่ทำบุญตักบาตร จนถึงทำกิจกรรมในวันสำคัญ และการอบรมเด็กเยาวชน ประชาชนทั่วไป มีอุโบสถที่ได้รับการซ่อมบำรุงรักษาไว้ให้สวยงาม มีกุฏิที่พักพระสงฆ์เป็นอาคาร ๒ ชั้น และศาลาหลังใหญ่ที่กำลังจัดสร้างเป็นอาคาร ๓ ชั้น ชั้นที่หนึ่ง (ด้านบน) ไว้สำหรับเป็นสถานที่ประชุม และทำกิจกรรม นั่งสมาธิ สวดมนต์ ไหว้พระของผู้ปฏิบัติธรรม ชั้นที่ ๒ (ชั้นกลาง) ใช้สำหรับเป็นห้องพักให้กับผู้ปฏิบัติธรรมซึ่งสามารถรับได้ครั้งละประมาณ ๕๐๐ คน และชั้นล่างเป็นสถานที่ห้องทำงานสำหรับติดต่อประสานงานด้านกิจการคณะสงฆ์ และในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง^{๔๘} ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับรองรับผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะในอาคารปฏิบัติธรรมจะมีห้องน้ำ ห้องสุขา ที่สะดวกในการใช้ทำภารกิจส่วนตัว มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับผู้เข้ามาปฏิบัติธรรม สถานที่ในการปฏิบัติเป็นการส่วนตัว และกิจกรรมกลุ่ม มุมธรรมะสำหรับอ่านหนังสือ หรือนั่งสนทนาธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้สื่อสารด้วยธรรมะทั้งทางด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ^{๔๙}

สำนักมีสถานที่ปฏิบัติธรรม คือ การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม และการฟังบรรยายธรรม มีสถานที่ที่สามารถจัดได้ทั้งกลุ่มใหญ่ และกลุ่มเล็ก ๆ สถานที่ฉันอาหาร รับประทานอาหาร และเครื่องดื่มที่สะอาด และเพียงพอ สถานที่พักผ่อนนอน ของอุบาสก อุบาสิกา ซึ่งจะแยกเพศชาย และเพศหญิงไว้ชัดเจน ห้องอาบน้ำ ห้องสุขา ก็แยก เพศชาย เพศหญิง ไว้ชัดเจน สถานที่จอดรถ ได้จัดไว้อย่างเป็นระเบียบและเพียงพอ มีสวนเกษตรอินทรีย์ ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ และไม้ยืนต้นไว้เป็นระเบียบเรียบร้อยร่มรื่นสวยงามเพื่อให้ผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ใช้เป็นที่พักผ่อนได้ตามสมควร^{๕๐}

ดังนั้น ในด้านอवासสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธจินดา มีสภาพแวดล้อมโดยภาพรวมแล้วในด้านอवासเป็นสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมไม่มากนัก เพราะเป็นสำนักที่อยู่ใกล้กับชุมชน คืออยู่ติดกับชุมชนบ้านหัวจัว ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เขตบริการของสำนัก บางเวลาทำให้มีเสียงรบกวนจากภายนอก และภายในบริเวณสำนักยังมีศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งเปิดทำการในวันและเวลาราชการ คือ วันจันทร์ถึงวันศุกร์และอาคารผลิตน้ำดื่มอยู่ด้วย ทำให้มีเสียงรบกวน มีความสงบน้อย ทำให้รบกวนในการปฏิบัติธรรมในบางช่วงเวลาได้

๒. ด้านโคจรสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธจินดา “มีหมู่บ้านที่เป็นสังกัดเขตบริการของสำนัก คือหมู่บ้านหัวจัว หมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๘ บริเวณพื้นที่ของสำนักอยู่ติดกับหมู่บ้าน หรือที่เรียกว่า

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระอัครินทร์ อุดม, สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธจินดา, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์สุธี สุชาโน, เลขานุการเจ้าคณะตำบลหัวจัว, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรประเสริฐ เสถียรปุณฺโฑ, เลขานุการศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นางนวลใย สมชื่น, ชาวบ้านหัวจัว, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

วัดบ้าน ภายในบริเวณสำนักก็มีทางเดินไปมาที่สะดวก ไม่ลำบาก”^{๕๑} การบิณฑบาตของพระภิกษุสามเณรไม่ลำบาก ถนนหนทางสะดวกต่อการไปการมา “ได้อาหารที่เพียงพอ และชาวบ้านที่จะเดินทางเข้าไปทำบุญถวายปัจจัยสี่หรือมาปฏิบัติธรรมที่สำนัก ก็เดินทางมาได้อย่างสะดวกเช่นกัน เมื่อทางสำนักมีการจัดกิจกรรมที่มีคนมากก็จะมีที่จอดรถไว้รองรับ มีความสะดวกและเพียงพอทุกครั้ง”^{๕๒}

ดังนั้น ในด้านโครงสร้างสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธาวาสมีโครงสร้างสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม คือที่หาอาหาร ที่เที่ยวบิณฑบาต ไม่ไกลจากสำนัก การคมนาคมสะดวกต่อการไปการมารวมทั้งภายในสำนักมีทางเดินจรมที่ เหมาะสมแก่การปฏิบัติ เมื่อพระภิกษุสามเณร และผู้ปฏิบัติธรรมได้อยู่ในที่ที่มีโครงสร้างสัปปายะ ย่อมจะส่งผลช่วยส่งเสริมให้การเป็นอยู่ การประพฤติปฏิบัติธรรม ก็จะสะดวกและได้ผลดีตามเหตุตามปัจจัยแก่การปฏิบัติด้วย จึงถือได้ว่าสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธาวาสมีความเป็นสัปปายะด้านโครงสร้างสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมดังกล่าวมานี้

๓. ด้านภัสสสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธาวาส มีรูปแบบการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน ในพระไตรปิฎก กำหนดอานาปานสติโดยใช้คาบบริกรรมตามแนวทางสาย พุท-โธ มีพระวิปัสสนาจารย์ และวิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถในการอบรมธรรม บรรยายธรรม และการแนะนำการปฏิบัติได้ดี มีรูปแบบในการปฏิบัติที่ชัดเจน ในการจัดกิจกรรมอบรมธรรม หรือปฏิบัติธรรมแต่ละครั้งสามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสมต่อบุคคล ต่อกลุ่มคณะ และเหมาะสมกับสถานที่ ทำให้สำนักเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายอย่างกว้างขวาง โดยจะขอนำ “รูปแบบกิจกรรมมาเสนอไว้พอเป็นตัวอย่าง ดังนี้”^{๕๓}

บุพกิจก่อนทำสมาธิ

ก่อนจะทำกัมมัฏฐานภาวนาพุท-โธ พึงทำบุพพกิจเบื้องต้นก่อนคือตั้งจิตให้เกิดศรัทธา เลื่อมใสให้เต็มที่ตั้งได้อธิบายมาข้างต้นแล้วพึงกราบ ๓ หนแล้วกล่าว

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเป็นพระอรหันต์ตรัสรู้ถูกถ้วนดีแล้ว

พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ ข้าพเจ้า อภิวาทกราบไหว้ซึ่งพระผู้เป็นเจ้านั้น

(พึงกราบลงหนึ่ง)

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม พระธรรม อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว

ธัมมัง นะมัสสามิ ข้าพเจ้านมัสการ กราบไหว้ซึ่งพระธรรมเจ้านั้น

(พึงกราบลงหนึ่ง)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าที่ ท่านปฏิบัติดีแล้ว

สังฆัง นะมามิ ข้าพเจ้านอบน้อมซึ่งพระสงฆ์

(พึงกราบลงหนึ่ง)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทโธสสะ (กล่าว ๓ จบ)

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายมี สารภี, มรรคนายกวัดสุทธาวาส, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายสิทธิชัย นามทอง, กำนันตำบลหัวจัว, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์ประเสริฐ เสถียรปุณฺโฑ, เลขานุการศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระศาสดาเอกของโลก ทรงพ้นจากทุกข์และกิเลสทั้งปวง
ทรงอยู่เกษมสำราญทุกเมื่อ

(พึงกราบลง ๓ ครั้ง)

บุพพกิจเบื้องต้นที่นำมาแสดงนี้ เป็นแต่ตัวอย่างเท่านั้น

ดังนั้น ในด้านภัสสสปปายะนี้สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวงศา จึงมีความเป็นสปปายะในด้านภัสสสปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม คือ มีเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ รวมถึงวิทยากรที่เป็นกัลยาณมิตร มีความรู้ความสามารถในการบรรยาย การอธิบาย การแนะนำในการปฏิบัติ พุทธคำสุภาพ พุทธแต่พอดี ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดศรัทธา มีความเพียรในการปฏิบัติ และผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมก็พุดคุยในเรื่องที่ส่งเสริมการปฏิบัติ พุดคุยเหมาะสมเป็นไปในทางธรรมะ ส่งเสริมให้การปฏิบัติเป็นไปในทางดี มีความเจริญทั้งด้านทางกายและทางใจได้

๔. ด้านบุคคลสปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวงศา ในด้านบุคคลนี้ มีเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่มีความรู้ทั้งทางด้านปริยัติและการปฏิบัติ มีศิลาจารย์วัตรเป็นที่ศรัทธาของพุทธศาสนิกชน มีความสามารถในการบรรยาย อธิบาย และแนะนำในการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน พระภิกษุสามเณรภายในสำนักมีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และระเบียบกฎกติกาของสำนักเป็นกัลยาณมิตร “รวมถึงผู้ที่เข้ามาทำกิจกรรม หรือเข้ามาปฏิบัติธรรมก็เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน นอกจากเป็นเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมแล้ว ท่านยังเป็นเจ้าอาวาสวัดสุทธิวงศา และดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะตำบลหัวจั่วด้วย”^{๕๔}

ดังนั้น ในด้านบุคคลสปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวงศา มีบุคคลสปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมคือ มีพระวิปัสสนาจารย์ และวิทยากร มีความรู้ความสามารถในการอบรม ในการบรรยาย อธิบายแนวทางการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย ปฏิบัติตามได้ง่าย เป็นกัลยาณมิตร บุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะกำลังปฏิบัติเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน จะช่วยส่งเสริมในการปฏิบัติซึ่งกันและกันได้ ทั้งในด้านความเป็นอยู่และในแนวทางการปฏิบัติ ทำให้เกิดความตั้งมั่นแห่งจิต การปฏิบัติธรรมมีความเจริญก้าวหน้าตามเหตุตามปัจจัย ตามสมควรแก่การปฏิบัติได้

๕. ด้านโภชนสปปายะจากการลงสำรวจพื้นที่ภาคสนาม และสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ทำให้ทราบว่าในแต่ละวันพระภิกษุสามเณรจะเดินเข้าไปบิณฑบาตภายในหมู่บ้านหัวจั่ว หมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๘ ซึ่งเป็นชุมชนหมู่บ้านในสังกัดเขตบริการของสำนัก มีถนนหนทางโคจรไปมาสะดวก คือหมู่บ้านหัวจั่วจะอยู่ติดกับสำนัก ที่เรียกว่าเป็นวัดบ้าน และได้รับอาหารอย่างเพียงพอ คือพอเหมาะ พอสมควรแก่การบริโภค ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารพื้นบ้านทั่วไปของชุมชน ฉ้นได้ไม่ยาก ทำให้ปฏิบัติศาสนกิจและปฏิบัติธรรมได้เป็นปกติตามสมควร^{๕๕} เมื่อมีผู้มาปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมากแบบเป็นหมู่คณะ เป็นกลุ่มใหญ่ ทางสำนักก็จะมิงบประมาณในการจัดหาอาหาร หรือมีงบประมาณจากกลุ่มผู้ปฏิบัติเอง เป็นค่าใช้จ่ายใน

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายสิทธิชัย นามทอง, กำนันตำบลหัวจั่ว, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นางพันธ์ สมบูรณ์, ชาวบ้านหัวจั่ว, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

เรื่องอาหาร ที่สำคัญชาวบ้านหวังจะให้ความอบอุ่นอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอรวมถึงพุทธศาสนิกชนทั่วไปได้มาร่วมทำบุญให้ความอบอุ่นด้วย ในการปฏิบัติธรรมในแต่ละครั้งอาหารจะพอเพียงต่อความต้องการ^{๕๖}

ดังนั้นในด้านโภชนาการสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวงศา มีโภชนาการสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมคือ อาหารที่บริโภคที่เพียงพอ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ เป็นที่สมควรแก่การบริโภค ไม่เป็นโทษต่อร่างกาย เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมได้รับอาหารหรือโภชนาการที่เป็นสัปปายะ ก็จะทำให้การปฏิบัติธรรมได้ผลดี มีความเจริญก้าวหน้าได้ดียิ่งขึ้นไปตามสมควรแก่การปฏิบัติ^{๕๗}

๖. ด้านอุตุสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวงศาตั้งอยู่ในแถบของลมมรสุมเขตร้อน ลักษณะของลมฟ้าอากาศเป็นแบบมรสุม มี ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว อากาศจะเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลเช่นเดียวกับสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ที่ได้ศึกษาในงานวิจัยนี้ทุกสำนัก โดยในแต่ละฤดูจะมีช่วงเวลาไม่คงที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และอิทธิพลของลมมรสุมเป็นหลัก สภาพแวดล้อมอากาศในเขตบริเวณสำนักโดยภาพรวมแล้ว “ในฤดูร้อนก็จะมีสภาพอากาศที่ไม่ร้อนจนเกินไปนัก ในฤดูฝนก็จะมีปริมาณน้ำฝนมากจนถึงกับท่วมพื้นที่บริเวณภายในสำนัก และในฤดูหนาวไม่หนาวจนเกินไป ไม่มีมลพิษทางอากาศ ไม่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ”^{๕๗}

ดังนั้น ในด้านอุตุสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวงศา มีอุตุสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมพอสมควร คือ ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติอากาศที่เหมาะสม ไม่ร้อนเกินไป ไม่หนาวเกินไป ไม่มีมลพิษทางอากาศ ไม่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ ภายในบริเวณสำนักมีพื้นที่ที่เป็นป่าไม้อยู่บ้างประมาณ ๒๐% ของพื้นที่ทั้งหมด จึงทำให้มีความร่มรื่น จากระดับของต้นไม้ไม่น้อยใหญ่ เมื่อผู้ปฏิบัติได้อยู่ในสภาวะธรรมชาติ มีอุณหภูมิอากาศที่เหมาะสม สะดวกต่อการปฏิบัติ ก็จะทำให้มีจิตใจแจ่มใสมั่นคง ส่งผลให้การปฏิบัติธรรมมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางกายและทางใจตามสมควรแก่การปฏิบัติได้

๗. ด้านอิริยาบถสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวงศา เป็นสำนักที่มีพระวิปัสสนาจารย์และพระวิทยากรที่มีความรู้พร้อมที่ให้การอบรมธรรมปฏิบัติธรรมแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปอยู่ตลอดทั้งปี โดยมีรูปแบบในการอบรม และจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบขั้นตอน และดำเนินการได้เป็นอย่างดี ดังจะได้ศึกษารูปแบบและแนวทางการปฏิบัติในด้านอิริยาบถดังนี้ สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวงศา แนวทางการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐานสูตรในพระไตรปิฎก โดยมีรูปแบบแนวทางการปฏิบัติแบบกำหนดอานาปานสติใช้คำบริกรรมว่า พุท-โธ ในการกำหนดลมหายใจเข้า-ออก โดยมีวิธีการ คือ การกำหนดตามอาการของลมหายใจเข้า ลมหายใจออก คือ เมื่อหายใจเข้า ให้ใช้สติกำหนดรู้ตามอาการที่ลมหายใจเข้านั้นพร้อมกับคำบริกรรมว่า พุท เมื่อหายใจออก ให้ใช้สติกำหนดรู้ตามอาการที่ลมหายใจออกนั้นพร้อมกับคำบริกรรมว่า โธ และให้ตามกำหนดรู้ตามอาการที่ลมหายใจเข้า ลมหายใจออกนั้น โดยกำหนดว่า พุท-โธ ๆ ไปเรื่อย ๆ ในอิริยาบถใหญ่ ๔ คือ การยืน การเดิน การนั่ง และการนอน รวมถึงการกำหนด

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระประกอบ ฐานวิโร, สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวงศา, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายมี สารภี, มรรคนายกวัดสุทธิวงศา, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

อิริยาบถย่อย เช่น การดื่ม การกิน การคู้ การเหยียด การก้ม การเงย เป็นต้น จะต้องมีสติตามระลึกรู้ตามอิริยาบถนั้น ๆ ผู้ปฏิบัติสามารถที่จะปรับเปลี่ยนอิริยาบถใหญ่ อิริยาบถย่อยให้เข้ากับจริตให้ถูกกับจริตของแต่ละบุคคลได้ตามแต่ที่บุคคลนั้น ๆ พึงจะปฏิบัติโดยให้อยู่ในรูปแบบและแนวทางปฏิบัติที่สำนักกำหนดไว้ โดยยึดหลักปฏิบัติตามพระไตรปิฎกเป็นหลัก นอกจากมีการกำหนดอิริยาบถใหญ่อิริยาบถย่อยแล้ว ทางสำนักยังได้กำหนดระยะเวลาในแต่ละระยะการปรับเปลี่ยนอิริยาบถนั้น ๆ ด้วย เช่น การนั่ง ครั้งละ ๑๐ นาที หรือ ๑๕ นาที การเดิน ครั้งละ ๑๐ นาทีหรือ ๑๕ นาที และจะกำหนดเพิ่มเวลาขึ้นไปเรื่อย ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมต่อผู้ปฏิบัติและตามความเห็นของพระวิปัสสนาจารย์หรือวิทยากรผู้อบรม คูณนำพาปฏิบัติ^{๕๘} บริเวณพื้นที่สำนักก็มีเพียงพอที่จะให้ผู้ปฏิบัติได้ปรับเปลี่ยนอิริยาบถน้อยใหญ่ เพื่อให้เข้ากับ ความชอบหรือจริตของผู้ปฏิบัติบางคนได้ โดยศาลาปฏิบัติธรรมขนาดใหญ่ มีลานดินเป็นพื้นที่โล่ง มีพื้นที่ที่เป็นป่าไม้ให้ร่มเงาให้ความร่มรื่นได้ และทางด้านทิศตะวันออกมีถนนกั้นระหว่างทุ่งนา กับสำนัก และด้านทิศเหนือ มีถนนกั้นระหว่างสำนักกับสระน้ำสาธารณะขนาดใหญ่ เป็นอีกเส้นทางหนึ่งที่ใช้ในการเดินจงกรม เป็นการได้ขยายปรับเปลี่ยนอิริยาบถของผู้ปฏิบัติธรรม เป็นต้น^{๕๙} เมื่อผู้ปฏิบัติได้ปฏิบัติถูกกับอิริยาบถคืออาการหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติ แล้วถูกใจ พอใจ มีความเคลื่อนไหวที่พอดีก็จะเกิดความสบายกายสบายใจ เป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติ การปฏิบัติธรรมก็จะเจริญก้าวหน้าตามสมควรแก่การปฏิบัติได้ ดังนั้นจึงถือได้ว่า สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวรศา มีความเป็นสัปปายะในด้านอิริยาบถ

สรุปได้ว่า หลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวรศา ทั้ง ๗ ด้าน ทำให้ทราบว่า บริบทพื้นที่ของสำนักมีป่าไม้เป็นตัวประกอบหลักที่สำคัญทำให้มีความร่มรื่น สงบ สะอาด ถึงแม้จะมีพื้นที่ที่เป็นป่าไม้อยู่ไม่มากนักก็ตาม อีกทั้งสำนักยังอยู่ใกล้กับหมู่บ้านในบางช่วง บางเวลาอาจจะมีเสียงรบกวนบ้างการคมนาคมไปมาสะดวก พระภิกษุสามเณรเดินทางเข้าไป บิณฑบาตได้ง่าย และชาวบ้านก็สะดวกในการเข้ามาในสำนัก พระวิปัสสนาจารย์มีความรู้ มีความสามารถในการแนะนำในการนำพาปฏิบัติ ในทุก ๆ วันพระ จะมีการแสดงพระธรรมเทศนาเป็นประจำ พระภิกษุสามเณรและผู้ที่อาศัยอยู่ในสำนักก็มีความสำรวมพุดน้อย และกล่าววาจาถ้อยคำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติ เป็นกัลยาณมิตร มีอาหารพอเพียงถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ สภาพดินฟ้าอากาศไม่ร้อนไม่หนาวเกินไป มีความร่มรื่นจากร่มเงาของต้นไม้ สถานที่มีเพียงพอในการปฏิบัติปรับเปลี่ยนอิริยาบถน้อยใหญ่ต่าง ๆ เป็นสำนักที่มีสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม เป็นเหตุปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติทำในการปฏิบัติธรรมได้ผลดีทั้งด้านทางกายและทางใจ

๔.๒.๕ ลักษณะสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรณาราม

จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจภาคสนาม และ สัมภาษณ์ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จะได้วิเคราะห์ลักษณะหลักสัปปายะทั้ง ๗ ด้านของสำนักปฏิบัติ

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสุทธิวรศา (คำเพียร ผาสุกโก), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธิวรศา, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๕๙} สัมภาษณ์นางบัวลี นามทอง, ชาวบ้านห้วยวัง, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณารามว่ามีความเชื่อมโยงและเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมอย่างไรบ้าง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.ด้านอवासสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม มีพื้นที่บางส่วนเป็นป่าไม้ มีต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงา มีความร่มรื่น สงบ ภายในบริเวณสำนักมีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ มีพื้นที่ที่เป็นป่าไม้ประมาณ ๓๐% ของพื้นที่ทั้งหมด มีเสนาสนะ อาคารสิ่งปลูกสร้างโดยภาพรวมคือ “สำนักมีพื้นที่รวม ๔๐ ไร่ ๓ งาน ๕๑ ตารางวา”^{๖๐} ได้จัดบริบทของสำนักให้เป็นสัดส่วนได้อย่างชัดเจน มีการจัดเป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตอุบาสก อุบาสิกา เป็นระเบียบอย่างชัดเจน “เพื่อให้ง่ายต่อเป็นอยู่อาศัยและการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสามเณร มีศาลาปฏิบัติธรรมขนาดใหญ่ สามารถรองรับผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมได้ครั้งละประมาณ ๕๐๐ คนรวมถึงใช้ในการทำบุญ การบำเพ็ญกุศล และทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง”^{๖๑} มีโรงครัว มีอาคารเก็บวัสดุอุปกรณ์ห้องน้ำ ห้องสุขากิจจัดแยกออกเป็นเพศชาย เพศหญิง สะดวกต่อการใช้ของผู้ที่เข้ามาอบรมปฏิบัติธรรมและทำกิจกรรมต่าง ๆ “มีสวนป่าปฏิบัติธรรมมีลานธรรม เพื่อให้ผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมได้มีพื้นที่ในการทำสมาธิ เดินจงกลมเปลี่ยนอิริยาบถมีสวนหย่อมเพื่อให้ผู้ที่เข้ามาได้มีพื้นที่ในการทำสมาธิเดินจงกลม และเป็นจุดนัดพบการแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป”^{๖๒} มีสระน้ำขนาดใหญ่มีเขตเจดีย์สถาน เขตฌาปนสถาน เขตอุทยานคุณหนู มีที่อ่านหนังสือของเด็กและเยาวชนหรือผู้ที่เข้ามาในพื้นที่ได้ศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นจุดนัดพบการ และทำกิจกรรมต่าง ๆ ของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

ดังนั้นในด้านอवासสัปปายะนี้ ถือได้ว่าสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม มีอवासที่เป็นสัปปายะเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมพอสมควร คือ ที่อยู่ ที่พัก ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติย่อมส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจสงบ การปฏิบัติธรรมก็จะได้ผลดีตามสมควรแก่เหตุปัจจัยแห่งการปฏิบัติ

๒.ด้านโคจรสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม เป็นสำนักที่อยู่ใกล้กับหมู่บ้าน คืออยู่ใกล้กับชุมชนบ้านกระโพธิ์ “การคมนาคมนั้นอยู่ใกล้กับชุมชน ทางด้านหน้าของสำนักด้านทิศตะวันออกจะมีถนนทางเดินเข้าหมู่บ้านกระโพธิ์ซึ่งเป็นสังกัดเขตบริการของสำนัก มีเพียงถนนตัดผ่านระหว่างบ้านกับสำนักหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าเป็นวัดบ้าน”^{๖๓} จึงมีความสะดวกต่อการที่พระภิกษุสามเณรจะเดินทางเข้าไปบิณฑบาตได้ง่าย และชาวบ้านก็สะดวกในการเดินทางเข้ามาวัด “เมื่อพระภิกษุสามเณรเดินทางเข้าไปบิณฑบาตจึงมีความสะดวก การบิณฑบาตในช่วงเช้าจะใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง รวมระยะทางในการไปและกลับประมาณ ๒ กิโลเมตร”^{๖๔}

ดังนั้น สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม จึงมีที่หาอาหาร ที่เที่ยวบิณฑบาตที่เหมาะสม คือ มีชุมชนหมู่บ้านกระโพธิ์ที่เป็นสังกัดเขตบริการของสำนัก อยู่ติดกับสำนักมีเพียงถนนคั่นกันระหว่าง

^{๖๐} สัมภาษณ์ พระประเสริฐ ปณฺธิโต, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระครูโพธิ์จริยานุวัตร (สุภาพ เตชธมโม), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นายอานนท์ทวี แสงทอง, นักศึกษา, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๖๓} สัมภาษณ์ นายทรงศักดิ์ สุขเลิศ, ผู้ใหญ่บ้านกระโพธิ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระสมชาย จันทาโก, สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

หมู่บ้านกับสำนัก หรือที่เรียกว่าเป็นวัดบ้าน มีอาหารบริบูรณ์ชาวบ้านก็ให้ความอุปถัมภ์บำรุงทำบุญใส่บาตรอยู่เป็นประจำ การคมนาคมมีความสะดวกต่อการไปการมา รวมทั้งภายในสำนักก็มีทางเดินจงกรมที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ เมื่อได้อยู่ในที่ที่มีโคจรสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมเช่นนี้แล้วย่อมจะส่งผลและช่วยส่งเสริมให้การเป็นอยู่การประพฤติปฏิบัติธรรมก็จะสะดวกและได้ผลดีตามเหตุตามปัจจัยแก่การปฏิบัติ

๓.ด้านภัสสสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณารามมีพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ ทั้งทางด้านปริยัติและด้านการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน “มีความสามารถแนะนำการปฏิบัติได้ดี พุทสุภาพ ไพเราะ พูดแต่พอประมาณ ฟังง่าย เข้าใจง่าย เป็นกัลยาณมิตร”^{๒๕} ผู้ที่เข้ามาศึกษาปฏิบัติธรรมในสำนักจะเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีความสามัคคีต่อสถานที่ พุดน้อย และพูดวาจาไพเราะ พุดในทางที่ส่งเสริมต่อการปฏิบัติ ทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุกตามสมควรแก่การปฏิบัติ^{๒๖} “ทางสำนักจะมีการแสดงพระธรรมเทศนาอบรมให้ความรู้แก่พุทธศาสนิกชน ในทุก ๆ วันพระ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชาวันอาสาฬหบูชา วันอัฐมีบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น” “ในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ทางสำนักได้จัดโครงการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน และปฏิบัติธรรมบวชชีพราหมณ์ โดยมีการแสดงพระธรรมเทศนา อบรมธรรมปฏิบัติธรรม เป็นเวลา ๙ วัน ๙ คืน ถือเป็นการจัดปฏิบัติธรรมประจำปีของสำนัก”^{๒๗} การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันทางสำนักยังได้ใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เข้ามาเสริมปรับประยุกต์ให้เข้ากับสภาวะสังคมในปัจจุบัน “ในการสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น และการจัดกิจกรรมอบรมธรรมเป็นหมู่เป็นคณะ หรือเป็นกลุ่มใหญ่ ทางสำนักได้นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ประกอบในการอบรมปฏิบัติธรรมด้วย เช่น เครื่องขยายเสียง คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก เครื่องโปรเจกเตอร์ เครื่องบันทึกภาพและเสียง เป็นต้น”^{๒๘} ในบริเวณพื้นที่ลานธรรม ลานโพธิ์ และตามป่าไม้ยังพบว่าการติดป้ายที่เขียนพุทธภาษิต สุภาษิต เป็นคติธรรมต่าง ๆ โดยทางสำนักได้เขียนคำสุภาษิตสอนใจ ปริศนาธรรม คติธรรม ติดเป็นป้ายนิเทศตามต้นไม้ภายในบริเวณสำนัก “มีการจัดพิมพ์พุทธภาษิต สุภาษิต คติธรรม คำกลอน ข้อคิดสะกิดใจแจกให้ชาวบ้านและเด็กนักเรียน มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อเป็นทุนการศึกษา การให้ความรู้ให้ความร่วมมือเพื่อให้เอื้อต่อการทำความดี ถึงพร้อมทั้งร่างกายจิตใจต่อไปได้”^{๒๙}

ดังนั้น สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม จึงมีความเป็นสัปปายะในด้านภัสสสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมคือ มีเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ รวมถึงวิทยากรที่เป็นกัลยาณมิตร มีความรู้ความสามารถในการบรรยาย การอธิบาย การแนะนำพูดคำสุภาพ พูดแต่พอดี ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดศรัทธา มีความเพียรในการปฏิบัติ และผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมก็พูดคุยในเรื่องที่ส่งเสริม

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายคม คงไพศาล, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านกระโพธิ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์ เด็กชายอนุชา พึ่งประดิษฐ์, นักเรียน, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูโพธิ์จริยานุวัตร (สุภาพ เตชธมโม), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระจิรศักดิ์ อุปสโม, สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระสมชาย จนทาโก, สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

การปฏิบัติ พุทธคุณเหมาะสมเป็นไปในทางธรรมะ ส่งเสริมให้การปฏิบัติเป็นไปในทางดี มีความเจริญทั้งด้านร่างกายและทางใจได้

๔. ด้านบุคคลสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรณาราม มีเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ทั้งทางด้านปริยัติและการปฏิบัติ มีศิลาจารวัตรเป็นที่ศรัทธาของพุทธศาสนิกชนมีความสามารถในการบรรยาย อธิบาย และแนะนำในการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน พระภิกษุสามเณรภายในสำนักมีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและระเบียบกฎกติกาของสำนัก เป็นกัลยาณมิตร ดังจะขอยกระเบียบและกติกาของสำนักมาพอเป็นตัวอย่างไว้ ดังนี้^{๗๐}

- พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดต้องศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยทุกรูป
- พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดต้องทำวัตรสวดมนต์เช้าและเย็นพร้อมกันตามวันเวลาและสถานที่ที่กำหนด เว้นแต่มีกิจจำเป็นต้องบอกลา และต้องลงอุโบสถสังฆกรรมทุกกึ่งเดือน
- พระภิกษุสามเณรที่มาอยู่ใหม่ ต้องท่องบทสวดมนต์เจ็ดตำนานสิบสองตำนานได้ และต้องมีผู้นำมาฝากรับรองเป็นหลักฐาน โดยนำมาฝากกับเจ้าอาวาสเท่านั้น
- พระภิกษุสามเณรจะไปกิจธุระค้างแรมที่อื่นต้องบอกลาเจ้าอาวาสทุกครั้ง
- พระภิกษุสามเณรต้องห่มจีวรเป็นระเบียบเดียวกัน
- พระภิกษุสามเณรต้องรักษาที่อยู่ของตน และศาสนสมบัติของวัด
- พระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดต้องมีความรับผิดชอบช่วยกันทำความสะอาด โดยจัดตั้งเวรให้ทำตามความเหมาะสม
- พระภิกษุสามเณรอยู่ร่วมกันต้องยึดหลักสามัคคีธรรม และให้ถือการให้อภัยซึ่งกันและกันเป็นสำคัญ
- ถ้าภารกิจของสงฆ์เกิดขึ้นในวัด ต้องช่วยกันทำตามกำลังแห่งความสามารถ เพื่อความพร้อมเพรียงและความเจริญของหมู่คณะ

นอกจากนี้แล้ว “ผู้ที่อยู่อาศัยในสำนัก และผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมก็มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกันในการเป็นอยู่และในการปฏิบัติทุกครั้งที่มีการปฏิบัติธรรมในสำนักแห่งนี้”^{๗๑} ในด้านบุคคลสัปปายะนี้สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรณาราม จึงมีบุคคลสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม คือ มีพระวิปัสสนาจารย์ วิทยากร บุคคลที่อยู่ร่วมกัน ผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยบุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะกำลังปฏิบัติ บุคคลที่อยู่ด้วยกันช่วยส่งเสริมกัน ทำให้สะดวกสบายในการปฏิบัติ ช่วยส่งเสริมในการปฏิบัติซึ่งกันและกันได้ ทั้งในด้านความเป็นอยู่และในแนวทางการปฏิบัติ ทำให้เกิดความตั้งมั่นแห่งจิต ช่วยให้อึดพองใส สงบ มั่นคง การปฏิบัติธรรมก็จะมีความเจริญก้าวหน้าได้

^{๗๐} พระครูโพธิจริยานุวัตร (สีมาจารย์), “การนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ในการในเขตอำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๕๕.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นายแสนเมือง สันทาลุนัย, มรรคนายกวัดโพธิ์ศรีวรณาราม, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

๕. ด้านโภชนา

เขตบริการของสำนัก คือบ้านกระโพธิ์ หมู่ที่ ๗ “ชาวบ้านจะมีอาหารพื้นเมืองใส่บาตรทำบุญในยามเช้า ในแต่ละวันพระภิกษุสามเณรจะได้รับอาหารอย่างเพียงพอ”^{๗๒} ทำให้ปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างปกติตามสมควรเมื่อมีผู้มาปฏิบัติธรรมเป็นมาปฏิบัติธรรมจำนวนมากแบบเป็นกลุ่ม เป็นคณะ ทางสำนักก็จะมีงบประมาณในการจัดหาอาหาร หรือมีงบประมาณจากกลุ่มผู้ที่มาปฏิบัติเองเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหารที่สำคัญชาวบ้านกระโพธิ์ให้ความอุปถัมภ์อยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงพุทธศาสนิกชนทั่วไปได้มาร่วมทำบุญให้ความอุปถัมภ์ด้วย ในการปฏิบัติธรรมในแต่ละครั้งอาหารจะมีเพียงพอต่อความต้องการ^{๗๓} ในบางกรณีที่มีผู้ปฏิบัติบางคน หรือบางกลุ่มบางคณะจะบริโภคเฉพาะอาหารมังสวิรัตคือเป็นอาหารที่ปราศจากเนื้อสัตว์ทุกประเภท หรือรับประทานอาหารที่ทำด้วยเนื้อสัตว์จะบริโภคแต่อาหารที่ทำจากประเภทพืช ผัก เป็นต้น ทางสำนักก็จะมีการจัดให้บริการได้ตามความต้องการอย่างพอเพียง ทำให้ผู้ปฏิบัติได้รับอาหารที่ถูกต้อง ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ และปฏิบัติได้อย่างไม่เป็นกังวลในเรื่องของอาหาร^{๗๔}

ดังนั้น สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณารามมีสัปปายะด้านโภชนะสัปปายะ ที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม ดังที่ได้ศึกษามานี้ และเมื่อผู้ปฏิบัติธรรมได้รับอาหารหรือโภชนะที่เป็นสัปปายะ คืออาหารที่บริโภคที่ถูกต้องพอใจ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ เป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติถือเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่การปฏิบัติ ทำให้การปฏิบัติธรรมได้ผลดีมีความเจริญก้าวหน้าทั้งกายและทางใจได้

๖. ด้านอุตุสัปปายะสภาพแวดล้อมภูมิอากาศในเขตบริเวณสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณารามอากาศจะปรับเปลี่ยนตามฤดูกาล “เป็นแบบมรสุม มี ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว โดยในฤดูร้อน จะเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม ฤดูฝน จะเริ่มตั้งแต่ มิถุนายนถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาว จะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม”^{๗๕} สภาพดินฟ้าอากาศบริเวณภายในสำนักมีความร่มรื่น ด้วยร่มเงาของต้นไม้ขนาดใหญ่ ไม่มีมลพิษทางอากาศ “มีแหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์แปลงใหญ่ มีสระน้ำขนาดใหญ่เนื้อที่ ๑๒ ไร่สภาพอากาศในฤดูร้อนก็จะไม่ร้อนมากนัก ในฤดูหนาว จะไม่หนาวมาก อาจจะมีบางช่วงที่อากาศหนาวเย็นมาก แต่ก็เพียงระยะสั้นเท่านั้น”^{๗๖}

ดังนั้น ในด้านอุตุสัปปายะนี้ สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม มีอุตุสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม โดยภาพรวมแล้วมีสภาพอากาศที่พอเหมาะต่อการเป็นอยู่ และการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสามเณร รวมถึงผู้ที่อยู่อาศัยภายในสำนัก และผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมเมื่อผู้ปฏิบัติ

^{๗๒} สัมภาษณ์ นางสุภา สังข์ทอง, ชาวบ้านกระโพธิ์, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๗๓} สัมภาษณ์ นายทรงศักดิ์ สุขเลิศ, ผู้ใหญ่บ้านกระโพธิ์, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๗๔} สัมภาษณ์ นางเปลี่ยน สิมจารย, ผู้จัดการศูนย์ดูแลโรงครัวสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๗๕} พระครูโพธิจริยานุวัตร (สิมจารย) “การนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ในการในเขตอำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๘๗.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นางเคลือวัลย์ สันทาลุนย์, ชาวบ้านกระโพธิ์, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ได้อยู่ในสภาวะธรรมชาติที่เหมาะสมอากาศไม่ร้อนไม่หนาวจนเกินไป ไม่มีมลพิษทางอากาศ อยู่ในเขตที่ไม่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ มีอุณหภูมิอากาศที่เหมาะสม สะดวกต่อการปฏิบัติ ก็จะทำให้จิตใจแจ่มใสมั่นคงส่งผลให้การปฏิบัติธรรมเจริญได้ผลดีทั้งทางกายทางใจตามสมควรแก่เหตุปัจจัยในการปฏิบัติด้วย

๗. ด้านอิริยาบถสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรณาราม มีรูปแบบและแนวทางในการปฏิบัติในด้านการกำหนดอิริยาบถเกื้อกูลแก่ดังนี้ทางสำนักจะใช้รูปแบบวิธีการปฏิบัติตามหลักมหาสติปัฏฐาน ๔ ตามแนวทางในพระไตรปิฎกเป็นหลัก ใช้คำบริกรรมแบบ พอง-ยุบ โดยการกำหนดลมหายใจเข้า-ออกมีหลักปฏิบัติ คือเมื่อหายใจเข้า ให้กำหนดรู้ตามอาการของลมเข้า แล้วใช้สติกำกับพร้อมกับคำบริกรรมว่า พองหนอเมื่อหายใจออก ให้กำหนดรู้ตามอาการของลมออก แล้วใช้สติกำกับพร้อมกับคำบริกรรมว่า ยุบหนอ การกำหนดอิริยาบถใหญ่ ๔ คือ การยืน เดิน นั่ง นอน จะปฏิบัติสลับกันไปทางสำนักยังได้กำหนดระยะเวลาในแต่ละระยะการปรับเปลี่ยนอิริยาบถนั้น ๆ ด้วย เช่น การนั่ง ครั้งละ ๑๕ นาที หรือ ๒๐ นาที การเดิน ครั้งละ ๑๕ หรือ นาที ๒๐ นาที และจะกำหนดเพิ่มเวลาขึ้นไปเรื่อย ๆ โดยจะปรับไปตามสภาวะของผู้ปฏิบัติตามสมควร เป็นต้น การกำหนดอิริยาบถย่อยต่าง ๆ จะมีคำบริกรรมว่า หนอ กำกับอาการในปัจจุบันนั้นเสมอ เช่น เหลียวหนอ เห็นหนอ ลูกหนอ นั่งหนอ ลงหนอ ถูกหนอ เป็นต้น และในอิริยาบถย่อยอื่น ๆ ก็มีแนวทางปฏิบัติเดียวกัน เช่น การคู้เหยียด ก้ม เงย ตี๋ม กิน ก็จะใช้สติกำกับกำหนดรู้พร้อมกับคำบริกรรมตามอาการของอารมณ์ปัจจุบันในอิริยาบถนั้น ๆ เป็นต้น^{๗๗} การปฏิบัติธรรมในแต่ละครั้ง ทางสำนักจะมีพื้นที่รองรับในการปรับเปลี่ยนอิริยาบถ คือ ศาลาปฏิบัติธรรม ลานธรรม ลานโพธิ์ สวนป่า พื้นที่ศูนย์เรียนรู้แปลงเกษตรอินทรีย์ตามแนวพระราชดำริฯ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ที่เข้ามาอบรมปฏิบัติธรรมได้ขยับขยายปรับเปลี่ยนอิริยาบถได้ถูกใจ พอใจ และเข้ากับจริตของผู้ปฏิบัติแต่ละคนได้^{๗๘}

ดังนั้น ในด้านอิริยาบถจากที่ได้ศึกษามานี้การที่ผู้ปฏิบัติธรรม ได้ปฏิบัติในสำนักที่มีพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ทั้งทางด้านปริยัติและการปฏิบัติ มีศีลาจารวัตรตรงตาม เป็นที่ศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในชุมชน มีความสามารถแนะนำการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน ในการกำหนดอิริยาบถน้อยใหญ่ ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดศรัทธา เกิดความเพียรตั้งใจปฏิบัติตาม ได้กำหนดตามอารมณ์ปัจจุบัน ทำให้เกิดสติรู้เท่าทันอารมณ์ เป็นการพัฒนาทั้งทางกายและจิตใจ ทำให้เกิดปัญญา การปฏิบัติธรรมก็จะมีความก้าวหน้า และสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างไรก็ตามในด้านการกำหนดอิริยาบถนี้ ตามแนวทางการปฏิบัติต้องให้ถูกกับจริตหรือเข้ากับจริตของผู้ปฏิบัติคนนั้น ๆ ด้วย เช่น บางคนชอบเดินจงกรม บางคนชอบนั่ง บางคนชอบยืน ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดีพอเหมาะแก่การปฏิบัติของตนแตกต่างกัน ทำให้รู้สึกสบาย ไม่เครียด เมื่อปฏิบัติได้ถูกจึงจะได้ผลดี

สรุปได้ว่าหลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรณารามทั้ง ๗ ด้าน ทำให้ทราบว่า มีสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม คือ ด้านอวาสัปปายะ

^{๗๗} สัมภาษณ์ พระครูโพธิจริยานุวัตร (สุภาพ เตชธมโม), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระประเสริฐ ปณฺธิโต, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีวรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

มีที่พักอาศัยสะดวก ที่อยู่เหมาะสม บรรยากาศดี มีอาณาบริเวณลานธรรม ลานโพธิ์ ที่ใช้สำหรับปรับเปลี่ยนอิริยาบถต่างๆ มีวิหารหลังใหญ่ ใช้สำหรับการสวดมนต์ และปฏิบัติธรรม ด้านหลังวิหารใหญ่ เป็นทุ่งนาแปลงกว้าง มีสวนสมุนไพร และสวนป่าที่ร่มรื่น สถานที่อยู่ใกล้ชุมชน การคมนาคมสะดวก พระภิกษุสามเณรจะเดินทางเข้าไปบิณฑบาตได้ง่าย และชาวบ้านก็สะดวกในการเดินทางเข้ามาวัด ในทุก ๆ วันพระ จะมีการแสดงพระธรรมเทศนาเป็นประจำ พระภิกษุสามเณรและผู้ที่อาศัยอยู่ในสำนักก็มีความสำรวมพูดน้อย และกล่าววาจาถ้อยคำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติ พระวิปัสสนาจารย์มีความรู้ เป็นกัลยาณมิตร มีอาหารพอเพียงถูกกับร่างกาย สภาพดินฟ้าอากาศไม่ร้อนไม่หนาวเกินไป มีความร่มรื่นจากร่มเงาของต้นไม้ สถานที่มีเพียงพอในการปฏิบัติธรรมในการปรับเปลี่ยนอิริยาบถต่าง ๆ และเมื่อเข้ามาภายในบริเวณสำนัก จะเห็นได้ถึงความเป็นสปปายะที่มีส่วนช่วยให้ความสะดวกสบายการปฏิบัติการทำเพียงจะสะดวกจะสบาย จะง่าย จะยาก จะลำบาก จะไปเข้าไปเร็ว ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยของสปปายะทั้ง ๗ นี้ ซึ่งเป็นเหตุเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมาก เมื่อมีสปปายะทั้ง ๗ ด้านเชื่อมโยงสัมพันธ์กันแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมให้มีความเจริญก้าวหน้าได้สอดคล้องกับหลักสปปายะทั้ง ๗ ด้านในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ดังที่ได้ศึกษามาแล้วข้างในข้างต้น

จากการศึกษาหลักสปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ตามกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๕ สำนักนี้ สรุปโดยภาพรวมได้ว่าสำนักปฏิบัติธรรมมีลักษณะสปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมทั้ง ๗ อย่างนี้ โดยมีความสำคัญมากที่สุดเรียงตามลำดับได้แก่ ๑) ภัตตสปปายะ (ธรรมะสปปายะ) ๒) บุคคลสปปายะ ๓) โภชนสปปายะ ๔) อาवासสปปายะ ๕) โคจรสปปายะ ๖) อุตุสปปายะ และ ๗) อิริยาบถสปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมมีลักษณะหลักสปปายะทั้ง ๗ อย่างนี้ไม่สอดคล้องกับหลักสปปายะในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาทั้งหมด บางอย่างก็สอดคล้องเข้ากัน บางอย่างก็ไม่ค่อยสอดคล้องกันนัก เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและยุคสมัยได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก แต่ถึงอย่างไรก็ตามสำนักปฏิบัติธรรมที่ได้ศึกษามานี้ก็ยังมีลักษณะหลักสปปายะ ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ส่งผลเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมทั้งสิ้น

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาหลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาหลักสัปปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ ๓) เพื่อวิเคราะห์หลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ โดยสรุปผลการวิจัยอภิปรายผล และข้อเสนอแนะได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๑. หลักสัปปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

สัปปายะ หมายถึง สิ่งที่สบายสภาพเอื้อสิ่งทีเกื้อกูลสิ่งที่เหมาะสมอันเกื้อในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดีช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย มี ๗ อย่างดังนี้

๑. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม
๒. โคจรสัปปายะ ทางเดินถนนหนทางไปมาได้สะดวก
๓. ภัตตสัปปายะ การสนทนาพูดคุยกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ
๔. บุคคลสัปปายะ บุคคลที่อยู่ร่วมกันเป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม เป็นกัลยาณมิตร
๕. โภชนสัปปายะ อาหารที่พอเพียงและเหมาะสมต่อร่างกาย
๖. อุตสัปปายะ สภาพดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม
๗. อิริยาปถสัปปายะ อิริยาปถถูกกับผู้ปฏิบัติธรรม

ทั้งหมดนี้เรียกว่า สัปปายะ เป็นสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลเอื้ออำนวยต่อการประพฤติปฏิบัติธรรมสัปปายะทั้ง ๗ อย่างนี้ ทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหลักธรรมชาติทั่วไปหรือสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อความเป็นอยู่ของบุคคล ต่อความเสื่อมความเจริญของบุคคล ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดีก็จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้มากและจะได้ในสิ่งที่ตนสัปปายะจะช่วยส่งเสริมการปฏิบัติธรรมให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านทางกายและทางใจสามารถที่จะพัฒนาฝึกฝนอบรมตนให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

๒. สำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์

สำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ ในงานวิจัยนี้ หมายถึง สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสุรินทร์ ที่อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ โดยได้รับการจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้องตามกฎหมายพระบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ สำนักปฏิบัติธรรมที่ได้ศึกษาตามกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๕ สำนัก ได้แก่ ๑) สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ) ๒) สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวย ๓) สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน

๔) สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวรงศา และ ๕) สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณารามสามารถสรุปโดยรวมได้ว่า สำนักปฏิบัติธรรมทั้ง ๕ สำนักนี้เป็นสำนักที่ตั้งขึ้นเพื่อใช้ในการกิจการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อเข้าสู่กลุ่มเป้าหมายเช่น เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา หน่วยงานราชการ ผู้นำองค์กรพุทธศาสนิกชนทั่วไป และกลุ่มอื่นๆที่มีความสนใจในการเข้าอบรมปฏิบัติธรรมในสภาวะปัจจุบันนี้มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุนิยมไปมาก มีการพัฒนาตามรูปแบบยุคสมัยใหม่ ต่างจากในสมัยพุทธกาลที่อาจต้องมีความเข้าใจ เช่น ในสมัยก่อนจะมีป่าไม้มาก สถานที่กว้างขวาง การอาศัยกันในรูปแบบเครือญาติ พี่น้อง ครอบครัว และนับถือกันอย่างจริงจัง แต่ในยุคปัจจุบันนี้ สถานที่จำกัด ป่าไม้ถูกทำลาย มีสภาพแวดล้อมอากาศร้อนขึ้น น้ำตามแหล่งน้ำล้นคลองไม่สะอาด ผู้คนเชื่อใจกันยาก ไม่จริงใจเท่าที่ควร มีการขโมย ปล้น จี้ อย่างไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายหรือผลกระทบ ยุคปัจจุบันนิยมเรื่องปากท้อง และความต้องการทางด้านวัตถุเป็นส่วนใหญ่ สภาพปัจจุบันของสำนักปฏิบัติธรรมยุคใหม่จึงต้องปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์บริบทของสำนักไปตามยุคสมัยไม่เหมือนในสมัยพุทธกาลมากนัก แต่ในบริบทสำนักปฏิบัติธรรมก็ยังจัดระเบียบของผู้คนที่เข้าอบรมตามกรอบ จาริต ประเพณี ขั้นตอน ข้อปฏิบัติ กฎข้อห้าม ข้อบังคับ และสิ่งที่ต้องปฏิบัติ ต้องกระทำร่วมกัน โครงสร้างที่สำคัญที่เป็นผลเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของผู้เข้าอบรมปฏิบัติธรรมได้แก่ อาคารที่พักที่เพียงพอต่อผู้เข้าอบรมปฏิบัติธรรม หอสมุดมนต์ ที่ใช้สำหรับการชำระจิตใจ เป็นสถานที่สำหรับการทำสมาธิสวดมนต์ เจริญภาวนา ห้องน้ำ ห้องสุขา ต้องมีความเพียงพอต่อผู้เข้าปฏิบัติธรรม มีความสะอาดอยู่ตลอดเวลา สถานที่บริเวณ มีสถานที่ที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมคือ ป่าไม้ สภาพแวดล้อมธรรมชาติ และห่างไกลจากความวุ่นวาย อากาศบริสุทธิ์ ถนนหนทางคมนาคมเดินทางสะดวก เป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน อาจารย์ผู้ฝึกอบรมนำพาปฏิบัติต้องควบคุม ดูแลในการปฏิบัติธรรมตลอดหลักสูตร การเจรจา ในขณะที่ปฏิบัติธรรมมีการกำหนดข้อห้ามอย่างชัดเจน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ได้ปรากฏในสำนักปฏิบัติธรรมทั้ง ๕ สำนัก ที่ได้ศึกษามาแล้วว่ามีหลักของสปปายะ คือสิ่งที่สบายสภาพเอื้อสิ่งที่เกื้อกูลสิ่งที่เหมาะสม อันเกื้อกูลในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดีช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย สิ่งที่ดีสบายคือ อาคาร สถานที่ ผู้คน การพูดคุย สภาพแวดล้อมสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นต้น สภาพที่เอื้อ คือ สถานที่สงบ ร่มเย็น สภาพแวดล้อมดี มีป่าไม้ธรรมชาติ มีความปลอดภัย และมีพระอาจารย์คอยให้ความแนะนำ และนำพาปฏิบัติธรรม เป็นต้น สิ่งที่เหมาะสม คือ มีข้อห้าม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มีขั้นตอน จาริตประเพณีที่งดงาม สร้างสรรค์ให้เกิดความจรรโลงใจด้วย เป็นต้น สิ่งทีเกื้อกูลในการปฏิบัติให้ได้ผลดี คือ สถานที่ ต้นไม้ ความเงียบสงบ อากาศดี สดชื่นสภาพแวดล้อมดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่เกื้อกูลและเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมาก

๓. ลักษณะสปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์

สำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยตามกลุ่มตัวอย่างสำนักปฏิบัติธรรมทั้ง ๕ สำนัก สรุปผลโดยภาพรวมตามหลักสปปายะทั้ง ๗ ด้าน ได้ดังนี้๑) ด้านอवासสปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมส่วนมากจะมีบริบทเป็นพื้นที่เป็นป่าไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแต่เดิม มีต้นไม้ น้อยใหญ่นานาพันธุ์ และมีในบางส่วนที่ทางสำนักได้ปลูกเสริมขึ้นมาในภายหลัง มีลานธรรมปฏิบัติธรรมแบบธรรมที่ปกคลุมไปด้วยร่มเงาของต้นไม้ มีสภาพภูมิอากาศที่ร่มรื่น เย็นสบาย สงบ วิเวก เป็นสถานที่ที่ร่มเย็นสถานที่ ในแต่ละสำนักมีการจัดแบ่งพื้นที่ออกเป็นสัดส่วน เป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส กุฏิสงฆ์ ศาลาปฏิบัติธรรม ลานปฏิบัติธรรม เขตอุบาสก อุบาสิกา มีอาคารที่พัก ห้องน้ำ ห้องสุขา ที่

สร้างอยู่ตามจุดต่าง ๆ ตามความเหมาะสมในการใช้งานแยกออกเป็น เพศชาย-เพศหญิง อย่างชัดเจน มีการรักษาทำความสะอาดอยู่เป็นประจำ ทางเดินโครงไปมาภายในบริเวณสำนักสะดวกต่อการเป็นอยู่ รวมถึงทางเดินจงกรมมีความสะดวกต่อการปรับเปลี่ยนอิริยาบถในการปฏิบัติ๒) ด้านโครงสัปปายะ สำนักตั้งอยู่ไม่ไกลจากชุมชนเกินไป มีแหล่งที่หาอาหาร ระยะเวลาพอเหมาะ เดินทางได้ง่าย ทางไปมาสะดวก การเที่ยวบิณฑบาตไม่ลำบากได้อาหารเพียงพอต่อร่างกาย๓) ด้านภัสสสัปปายะสำนักปฏิบัติธรรมมีภัสสสัปปายะ คือ มีเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ รวมถึงวิทยากรที่เป็น กัลยาณมิตร มีความรู้ความสามารถในการบรรยาย การอธิบาย การแนะนำการปฏิบัติ พูดคำสุภาพ พูดแต่พอดี มีรูปแบบแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดศรัทธา มีความเพียรในการปฏิบัติ และผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมก็พูดคุยในเรื่องที่ส่งเสริมการปฏิบัติ พูดคุยเหมาะสมเป็นไปในทางธรรมะ ส่งเสริมให้การปฏิบัติเป็นไปในทางที่ดี ทำให้มีความเจริญในการปฏิบัติทั้งด้านทางกายและทางใจได้ ๔) ด้านบุคคลสัปปายะ มีเจ้าสำนักหรือมีพระวิปัสสนาจารย์มีความรู้ทั้งทางด้านปริยัติและการปฏิบัติ มีศีลาจารวัตรงดงาม ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วไปที่เข้ามา รับการอบรมศึกษาปฏิบัติธรรมทุกเพศทุกวัย ในสำนักมีบุคคลแวดล้อมที่เหมาะสม มีความสันโดษ มักน้อย ชักจูงแนะนำในทางที่เป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร ความสงบ ผู้ปฏิบัติธรรมมีความเป็น กัลยาณมิตรต่อกัน ๕) ด้านโภชนสัปปายะ มีอาหารเพียงพอ การบริโภคน้ำสะอาด ถูกกับร่างกาย เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ เมื่อมีกิจกรรมปฏิบัติธรรมประจำปี หรือมีการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา หรือกิจกรรมตามโอกาสต่าง ๆ ที่มาแบบเป็นหมู่คณะ หรือเป็นกลุ่มใหญ่ จะมีงบประมาณมาบริหารจัดการได้ รวมถึงได้รับการอุปถัมภ์จากคนในชุมชน หน่วยงานราชการ และ พุทธศาสนิกชนทั่วไปเป็นอย่างดี ๖) ด้านอุตสัปปายะมีสภาพภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม มี ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาวอากาศจะปรับเปลี่ยนตามฤดูกาล ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมเหมาะสม ไม่ หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป น้ำไม่ท่วม ไม่มีภัยธรรมชาติ มีสภาพอากาศที่ดี ร่มรื่น ไม่มีมลพิษทาง อากาศ ทางเสียงหรืออื่น ๆ ที่ทำให้เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติธรรม หรือเกิดความลำบากต่าง ๆ ๗) ด้านอิริยาบถสัปปายะมีรูปแบบในการปฏิบัติตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรในพระไตรปิฎกเป็นหลักมี พื้นที่รองรับอย่างพอเพียงในการปฏิบัติ การปรับเปลี่ยนอิริยาบถใหญ่ ๔ คือ การยืน เดิน นั่ง นอน หรืออิริยาบถย่อยอื่น ๆ และการอยู่ในอิริยาบถที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ มีหลักปฏิบัติที่ถูกต้องและ เหมาะแก่จริตของผู้ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ทั้งนี้จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของพระวิปัสสนาจารย์ หรือ วิทยากรผู้นำพาปฏิบัติว่าเหมาะสมตามเหตุปัจจัยและความเหมาะสมของบุคคลเป็นสำคัญดังนั้นในทุก สำนักปฏิบัติธรรมดังที่ได้สรุปมานี้นับว่ามีสัปปายะที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ส่งผลเกื้อกูล ต่อการปฏิบัติธรรมทั้งสิ้น

๕.๒ อภิปรายผล

สำนักปฏิบัติธรรมทั้ง ๕ สำนักที่ได้ศึกษานี้ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมที่ได้รับการรับรองจาก สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม ได้ขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ได้ดำเนินงานตามนโยบายของสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ และนโยบายของเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจสำคัญคือการรับสนอง งานคณะสงฆ์และพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานเกี่ยวกับ

การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมด้วยดีตลอดมา เพราะถือว่าเป็นการดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เน้นได้ตรงจุดคือการอำนวยความสะดวกให้ประชาชน มีโอกาสปฏิบัติธรรมเพื่อการพัฒนาจิตใจ โดยมีนโยบายให้สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดำเนินการ ๓ ด้าน คือ

๑. ด้านสถานที่ เป็นสถานที่สัปปายะสถาน มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับอาคารสถานที่สะอาด สงบร่มรื่น มีห้อง อาคาร และศาลาปฏิบัติธรรมที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมนั่งฟังการบรรยาย และฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานได้ไม่แออัดเกินไป มีที่พัก ห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาดจำนวนเพียงพอ และแยกตามเพศของผู้ใช้ ห้องพักมีการป้องกันแมลงและสัตว์ที่จะมารบกวนหรือทำอันตรายได้เป็นอย่างดี

๒. ด้านวิทยากร มีพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถในการสอนกัมมัฏฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร โดยสามารถตอบข้อซักถาม และสอบถามธรรมกัมมัฏฐานได้ หรือมีวิทยากรผู้ฝึกอบรมบรรยายธรรมที่มีความรู้ความสามารถในการแสดงเทศนาและบรรยายธรรมให้เข้าใจหลักธรรมและน้อมไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างมีความสุข พระภิกษุหรือบุคคลอื่นที่เป็นวิทยากรมีความประพฤติดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

๓. ด้านการบริหารจัดการ เจ้าสำนักที่มีทัศนคติที่ดี มีความสนใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา การปฏิบัติธรรม และการเผยแผ่ธรรมอย่างแท้จริง มีบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่เพียงพอในการดูแลรักษาความความปลอดภัย และอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ แก่ผู้ปฏิบัติธรรม มีการจัดทำรายรับ-รายจ่ายอย่างเป็นระบบที่มีความโปร่งใสสามารถเปิดเผยและตรวจสอบได้ มีการจัดปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดปี มีกฎข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติของสำนัก และจัดทำตารางการฝึกอบรมไว้อย่างชัดเจน มีการประชาสัมพันธ์โครงการปฏิบัติธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่จัดพิมพ์ไว้เป็นเอกสาร หรือติดประกาศไว้ ณ บริเวณที่เห็นได้โดยชัดเจน แต่ไม่เป็นในลักษณะเชิงธุรกิจ มีการประสานงานกับชุมชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของสำนักทุกครั้ง

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาหลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์จากกลุ่มตัวอย่างสำนักปฏิบัติธรรมทั้ง ๕ สำนัก ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. สำนักงานพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญในการส่งเสริมการเผยแผ่ ควรมีการประชุมวางแผนงานร่วมกับเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ และเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม และปรับปรุงในด้านของหลักสัปปายะ มีรูปแบบประกอบด้วย สัปปายะ ๗ และกัลยาณมิตร และสนับสนุนในด้านของงบประมาณตามความเหมาะสม ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น เพื่อให้สำนักปฏิบัติธรรมมีสภาพความพร้อมในเชิงปฏิบัติการ สามารถรองรับผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมได้ตลอดอย่างต่อเนื่อง

๒. เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ ควรมีนโยบายดำเนินการให้สำนักปฏิบัติธรรมมีความพร้อมในด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรม ปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริบทของสำนักปฏิบัติธรรมให้มีความเป็นสัปปายะอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมสนับสนุนพระสงฆ์ในสำนัก

ให้ปฏิบัติธรรมเป็นประจำ พระวิปัสสนาจารย์หรือวิทยากรควรให้ได้รับการอบรมดูงานเป็นประจำ สามารถที่จะนำพาประชาชนพุทธบริษัทปฏิบัติธรรมได้อย่างถูกต้องตรงตามนโยบายของมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๓. สำนักปฏิบัติธรรม ควรมีการจัดการเป็นนโยบายเข้าอบรมในสถานที่ต่าง ๆ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล และสถานที่ราชการอื่น ๆ เป็นต้น พร้อมทั้งปรับสถานที่ปฏิบัติธรรมในทุกด้านของสปปายะ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงมีการจัดทำหลักสูตรการอบรม ที่เป็นโครงสร้างอย่างชัดเจน บอกถึงวัตถุประสงค์ ความเป็นมา ความสำคัญ และผลที่ได้รับถึงเป้าหมายสูงสุด โดยบันทึกจัดทำเป็นสถิติในแต่ละปีไว้ เป็นต้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาความเป็นมาของหลักสปปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาประวัติความเป็นมา และสภาพปัจจุบันของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์และวิเคราะห์สปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ผลการวิจัยดังกล่าวเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาในครั้งนี้ สำหรับการวิจัยในโอกาสต่อไป ผู้ที่มีความสนใจที่จะทำวิจัยเกี่ยวกับสปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์สามารถวิเคราะห์ในประเด็น ดังต่อไปนี้

๑. ควรมีการศึกษาวิจัยการเปรียบเทียบหลักสปปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักสปปายะในสำนักปฏิบัติธรรมสมัยปัจจุบัน

๒. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักสปปายะกับความสำคัญในการสร้างสำนักปฏิบัติธรรมให้มีความสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติตามแบบอย่างดั้งเดิมตามหลักการทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

๓. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักสปปายะกับความเจริญด้านวัตถุนิยมในสำนักปฏิบัติธรรมที่มีผลต่อการปฏิบัติธรรม เป็นต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พุทธศักราช ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. สำนักปฏิบัติธรรมดีเด่น ๔๕ สำนัก.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

จุฑาทิพย์ อุมะวิชนี และ นภาเดช กาญจนะ. พระปา ปรัชญาธรรมของพระปาสายพระอาจารย์มั่น
ภูริทัตโต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

พระพุทธโฆษาจารย์. คัมภีร์วิสุทธิมรรค. แปลโดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร).
พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖.

_____. คัมภีร์วิสุทธิมรรค. แปลโดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร).
พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒๗.
กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระราชรัตนโมลี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๘. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
๒๕๔๙.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรม, ๒๕๓๙.

สถาบันบันลือธรรม. ๗๕ อุบาสกพุทธสาวกในสมัยพุทธกาล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา,
๒๕๕๑.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. พระธัมมปทัฏฐกถาแปลภาค ๑. พิมพ์ครั้งที่
๑๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

(๒) วิทยานิพนธ์:

ณัชชา ธารสนธยา. “ศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุพระนิพานที่ปรากฏในคณกโมคคัลลาน
สูตร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระมหาวิชัยดิชโย(ฤทธิ์วิรุฬห์). “การศึกษาการพัฒนาวัดนาคเป็นสำนักปฏิบัติธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระมหาอำนาจ อานนโท (จันทร์เปล่ง). “การศึกษาเรื่องการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระเมธาวิอาภัสสร (ฉัตรวิไล). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์จุดด้อยในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาจรัญ ปญญาโร (อินทร์ยงค์). “การศึกษาบทบาทของพระมหากัสสปเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระมหาไพบุลย์ วิบุโล (เลิศฤทธิ์ธนะกุล). “การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเสนาสนะในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระมหาจรัญ วิจารณเมธี (นิลาพันธุ์). “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเรื่องสันโดษในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พระสมมิตร ผาสูก (รัตนพาณิชย์). “ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางของพระครูจันทปัญญาภรณ์ (ขาว จันทาโก)”. **หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

อนุวัฒน์ ลัดดาวัลย์. “การศึกษาเรื่องสันโดษ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔.

(๓) งานวิจัย:

บรรจง โสตาดี และคณะ. “การศึกษาแนวทางพัฒนสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๑”. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

(๔) บทความ:

พระวีระศักดิ์ ชยธมโม (สุวรรณวงศ์). “แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ ๗: กรณีศึกษาวัดธารน้ำไหล จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. **ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่๓ฉบับที่๒.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

ประวัติวัดป่าโยธาประสิทธิ์.-s.chaiyapo-GoogleSites,[ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://sites.google.com/site/scsaiyapo/wad-pa-yotha-prasiththi/pra-wati-wad>[๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

- พระครูวินัยธรมนัฏ ฐิตฺโต. **หลวงปู่มั่นเมตตาโปรดลูกหลานพระเวสสันดร! อัศจรรย์อำนาจจิต.**
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.phenkhao.com/contents/377391> .
[๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐].
- พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน). **สิ่งสัปปายะ-Luangta.Com.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
www.luangta.com/thamma/thamma_talk_text.php?ID=1046&CatID=3.
[๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐].
- พระราชสังวรญาณ (หลวงพ่อดุสิต ฐานิโย). **ทำไมสัปปายะทั้งสี่กับผู้แสวงหาถึงมีอุปทานอยู่ได้-Pantip.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://pantip.com/topic/33018122> .
[๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐].
- พระราชญาณวิสุทธิโสภณ (ท่อน ญาณธโร). **สัปปายะ คืออะไร-พระเครื่อง.**
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.tumsrivichai.com> [๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐].
- พระไพศาล วิสาโล, **เมื่อความสะอาดกลายเป็นพระเจ้า.**
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.visalo.org/article/chaladsue_8.htm.
[๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐].
- หน่วยที่ 1 ประวัติหมู่บ้านตรวจ, **ข้าวต้มมัด บ้านตรวจ สร้างเว็บ,**[ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://maylady.myreadyweb.com/page-24939.html> [๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐].
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน).
สัมโมทนียกถา-วัดอัมพวัน อ.พรหมบุรี จ.สิงห์บุรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://www.amphawan.net>. [๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐]
- สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki>.
[๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

(๕) สัมภาษณ์:

- สัมภาษณ์ พระครูโสภณธรรมรังสี (สุพรรณ สุวณฺโณ), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์(ธ),
๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ พระสำเร็จ โกวิท, เลขานุการสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์(ธ), ๑๑ สิงหาคม
๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ พระมหาสุพจน์ สุวณฺณจิตฺโต, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์(ธ), ๑๑ สิงหาคม
๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ พระมหาเฉลิมเกียรติ จิรวฑฺฒโน, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์(ธ), ๑๐ สิงหาคม
๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ พระสมชาย สิริวิฑฺฒโน, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์(ธ), ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ พระปัญญา ฐานวโร, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ), ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ แม่ชีสุพิน ชนวงศา, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์(ธ), ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ ดร.ยโสธรา ศิริภาพรรณการ, รองผู้อำนวยการสำนักงานสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธา
ประสิทธิ์(ธ), ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

- สัมภาษณ์ นายประโยชน์ ศิริสงวน, ผู้ใหญ่บ้านตาเตียว หมู่ที่ ๑๕, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นายประทอง สุขไสว, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตาเตียว หมู่ที่ ๑๕, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นายสุทน สมถวิล, มรรคนายกวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ), ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์นางจิตติมนต์ จงยาว, ผู้ดูแลห้องอบสมุนไพรวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ), ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์นางคิด เรืองสุข, ชาวบ้านตาเตียว หมู่ที่ ๑๕, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์นางเพ็ญ เรืองสุข, ชาวบ้านตาเตียว หมู่ที่ ๑๕, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นายธวัชชัย อินตา, นักศึกษา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ เด็กชายปิ่นนัทท ครอบอาจ, นักเรียน, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ พระครูจันทปัญญาภรณ์ (ขาว จันทาโก) วิ., เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวง,
๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ พระสมุทรทีปโก, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตรวง, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ พระอุทัยอศุคปญโญ, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอศรีณรงค์, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ พระบุญติดิตกตปญโญ, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวง, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ พระสยามปญญาวิโร, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวง, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นายบุญเรือง ดวงใจ, ผู้ใหญ่บ้านตรวง หมู่ที่ ๑๕, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นายอานวย นามแพง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตรวง หมู่ที่ ๑๕, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นายสอน บุญปลอด, มรรคนายกวัดป่าบ้านตรวง, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นายประจวบ บุญมาก, ชาวบ้านตรวง หมู่ที่ ๑๕, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางสุข แก่นแก้ว, ชาวบ้านตรวง หมู่ที่ ๑๕, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นายสบู ละอองทอง, ชาวบ้านตรวง หมู่ที่ ๑๕, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางขาว บุญประเสริฐ, ชาวบ้านตรวง หมู่ที่ ๑๕, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นายณัฐชพร วงศ์มา, นักศึกษา, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ เด็กชายปุ่นกันต์ ปรางทอง, นักเรียน, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ พระครูคัมภีร์ธรรมวิสุทธิ (ทองคำ คมภีโร) วิ., เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน,
๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ พระสมจิตร รตนปญโญ, เลขานุการเจ้าคณะตำบลระแงง, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ พระณรงค์ ปิยธมโม, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ พระอ้อยจารุธมโม, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ พระประสิทธิ์ ปภาโส, สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นายปคุณภัทร แวนดี, ผู้ใหญ่บ้านยางเตี้ย หมู่ที่ ๗, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นายสวร ภาสตา, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหนองไผ่ หมู่ที่ ๘, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นายวิไลย์ก้านเพชร, มรรคนายกวัดป่าเทพประทาน, ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางรณาก้านเพชร, ชาวบ้านหนองไผ่ หมู่ที่ ๘, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางเพียน ไหมทอง, ชาวบ้านหนองไผ่ หมู่ที่ ๘, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางสาว สิริคำมา, ชาวบ้านหนองไผ่ หมู่ที่ ๘, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางคำเรียนวาทิต, ชาวบ้านหนองไผ่ หมู่ที่ ๘, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางสาวเบญจมาศ เกษสมร, นักศึกษา, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ เด็กชายอนรรักษ์ ศรีอุดม, นักเรียน, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสุทิวังค์ (สมเพียร ฬาสุโก), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวังศา, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์สุธี สุชาโน, เลขานุการเจ้าคณะตำบลห้วยจั่ว, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูสมุห์ประเสริฐ เสฏฐบุตโต, เลขานุการศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระอครินทร์ อสุโก, สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวังศา, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระประกอบ ฐานวีโร, สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวังศา, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสิทธิชัย นามทอง, กำนันตำบลห้วยจั่ว, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายบุญเลิง ทองเปาะ, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านห้วยจั่ว หมู่ที่ ๑, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายมี สารภี, มรรคนายกวัดสุทิวังศา, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางบัวลี นามทอง, ชาวบ้านห้วยจั่ว หมู่ที่ ๑, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางพันธ์ สมบูรณ์, ชาวบ้านห้วยจั่ว หมู่ที่ ๑, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางนวลใย สมชื่น, ชาวบ้านห้วยจั่ว หมู่ที่ ๑, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางจันทิพย์ สุธรรมา, ชาวบ้านห้วยจั่ว หมู่ที่ ๑, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายประหยัด คำมา, นักศึกษา, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางสาวจันจิรา เข้มรัมย์, นักเรียน, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูโพธิจริยานุวัตร (สุภาพ เตชธมโม), เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระประเสริฐ ปณฺธิโต, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระสันติ เตชปญฺโญ, สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระสมชาย จันทาโก, สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระจิรศักดิ์ อุปสโม, สำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายทรงศักดิ์ สุขเลิศ, ผู้ใหญ่บ้านกระโพธิ์ หมู่ที่ ๗, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายคม คงไพศาล, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านกระโพธิ์ หมู่ที่ ๗, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายแสนเมือง สันทาลุนัย, มรรคนายกวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางเปลี่ยน สีมาจารย์, ผู้ดูแลโรงครัววัดโพธิ์ศรีวรรณาราม, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางยนต์ สีมาจารย์, ชาวบ้านกระโพธิ์ หมู่ที่ ๗, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางเคลือวัลย์ สันทาลุนัย, ชาวบ้านกระโพธิ์ หมู่ที่ ๗, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางสุภา สังข์ทอง, ชาวบ้านกระโพธิ์ หมู่ที่ ๗, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายอานนท์ทวี แสงทอง, นักศึกษา, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ เด็กชายอนุชา พึ่งประดิษฐ์, นักเรียน, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การศึกษาหลักสัปปายะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม
ในเขตจังหวัดสุรินทร์

.....

ตอนที่ ๑. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ที่ให้สัมภาษณ์

๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ที่ให้สัมภาษณ์ (สำหรับบรรพชิต)

ชื่อ.....นามสกุล(ฉายา).....
 อายุ.....ปี พรรษา.....สังกัด.....
 วิทยฐานะ.....น.ธ.....ป.ธ.....
 การศึกษาสูงสุด.....ตำแหน่ง.....
 วัด.....ตำบล.....อำเภอ.....
 จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....

สถานที่ให้สัมภาษณ์.....

ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์
 (.....)

ลงชื่อ.....ผู้ให้สัมภาษณ์
 (.....)
/...../.....

๑.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์(สำหรับขรรวาส)

ชื่อ - นามสกุล.....
 อายุ.....ปี อาชีพ.....
 บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....
 จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....
 สถานภาพผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีความสำคัญในหมู่บ้าน.....
 สถานที่ให้สัมภาษณ์.....

ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์
 (.....)

ลงชื่อ.....ผู้ให้สัมภาษณ์
 (.....)
/...../.....

ตอนที่ ๒ การสัมภาษณ์เรื่องความรู้ (Knowledge) ที่เกี่ยวกับหลักสัปปายะ

๑. ท่านมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสัปปายะในพระพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

๒. ในสำนักปฏิบัติธรรมนี้มีหลักที่เกี่ยวกับสัปปายะอย่างไรบ้าง?

๒.๑ ด้านสถานที่.....

.....

.....

๒.๒ ด้านสภาพแวดล้อม.....

.....

.....

๒.๓ ด้านการส่งเสริมการปฏิบัติธรรม.....

.....

.....

๒.๔ ด้านความรู้จากพระอาจารย์.....

.....

.....

๒.๕ ด้านอาหาร.....

.....

.....

๒.๖ ด้านสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม.....

.....

.....

๓. ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ การสัมภาษณ์เรื่องทัศนคติ (Attitude) ความเห็นกับหลักสัปปายะ

๑. ในสำนักปฏิบัติธรรมวัด.....ท่านมีความเห็นว่ามีหลักสัปปายะตามที่ท่านเข้าใจอย่างไรบ้าง?

๑.๑ ด้านอาวาสสัปปายะ.....

.....

๑.๒ ด้านโคจรสัปปายะ.....

.....

๑.๓ ด้านภัสสะสัปปายะ.....

.....

๑.๔ ด้านบุคคลสัปปายะ.....

.....

๑.๕ ด้านโภชนะสัปปายะ.....

.....

๑.๖ ด้านอุตุสัปปายะ.....

.....

๑.๗ ด้านอิริยาปถสัปปายะ.....

.....

๒. ท่านคิดว่าสัปปายะมีความสำคัญเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมอย่างไร.....

.....

.....

๓. ท่านคิดว่าสำนักปฏิบัติธรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยึดหลักสัปปายะ.....

.....

๔. ท่านคิดว่าหลักสัปปายะที่สำคัญในการปฏิบัติธรรมคืออะไร และเป็นสิ่งที่สังคมมีความต้องการในการปฏิบัติธรรม.....

.....

๕. ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ การสัมภาษณ์เรื่องการปฏิบัติ (Practice)

๑. เมื่อท่านปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมนี้แล้ว พบว่ามีปัญหาตามหลักสัปปายะทั้ง ๗ ด้านอย่างไรบ้าง?

๑.๑ ด้านอาวาส.....

.....

๑.๒ ด้านโคจร.....

.....

๑.๓ ด้านภัสสะ.....

.....

๑.๔ ด้านบุคคล.....

.....

๑.๕ ด้านอาหาร.....

.....

๑.๖ ด้านอากาศ.....

.....

๑.๗ ด้านอิริยาบถ.....

.....

๒. ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ภาคผนวก ข.
หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์

ภาคผนวก ค.
ภาพผู้ให้สัมภาษณ์

๑. สัมภาษณ์ พระครูจันทปัญญาภรณ์ (ขาว จันทาโก) วิ.
เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวย
หมู่ที่ ๑๕ ตำบลตรวย อำเภอสว่างวีรกูล จังหวัดสุรินทร์

๒. สัมภาษณ์ พระครูคัมภีรธรรมวิสุทธิ (ทองคำ คมภิโร) วิ.
เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน
หมู่ที่ ๘ ตำบลระแงง อำเภอสว่างวีรกูล จังหวัดสุรินทร์

๓. สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสุทิวังค์ (สมเพียร ผาสุโก)
 เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวังศา
 หมู่ที่ ๑ ตำบลห้วยวัว อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๔. สัมภาษณ์ พระครูโพธิจริยานุวัตร (สุภาพ เตชธมโม)
 เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม
 หมู่ที่ ๗ ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

๕. สัมภาษณ์ พระครูสมุห์ประเสริฐ เสฏฐปุตโต
เลขานุการศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์
สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทธินิเวศ หมู่ที่ ๑ ตำบลห้วยวัง อำเภอสมน จังหวัดสุรินทร์

๖. สัมภาษณ์ พระสมุทร ทิปปโก
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตรวด
หมู่ที่ ๑๕ ตำบลตรวด อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

๗. สัมภาษณ์ พระประเสริฐ ปณฺธิโต
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม
หมู่ที่ ๗ ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอสำโรงตาบ จังหวัดสุรินทร์

๘. สัมภาษณ์ นายประโยชน์ ศิริสงวน
ผู้ใหญ่บ้านตาเตียวหมู่ที่ ๑๕ ตำบลนอกเมือง อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๙. สัมภาษณ์ นายสิทธิชัย นามทอง
กำนันตำบลห้วยวังอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

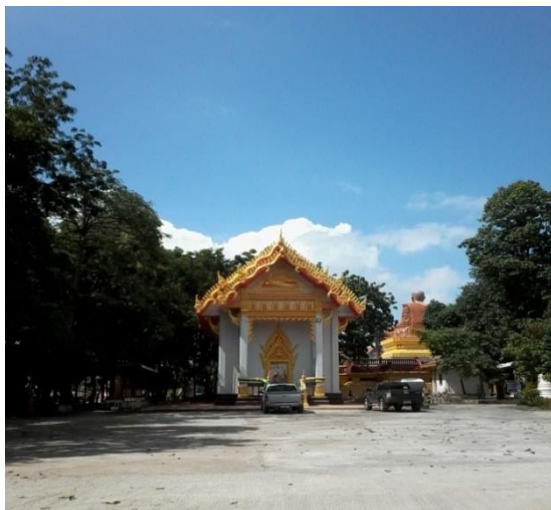
๑๐. สัมภาษณ์ นายสวร ภาสตา
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหนองไผ่ หมู่ที่ ๘ ตำบลระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

๑๑. สัมภาษณ์ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมชาวบ้านหนองไผ่ และชาวบ้านยางเตี้ย
ตำบลระแงง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์

ภาคผนวก ง.
ภาพสัปปายะสถานสำนักปฏิบัติธรรม

๑๒. ภาพสัปปายะสถานสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (๖)

๑๓. ภาพสัปปายะสถานสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวด

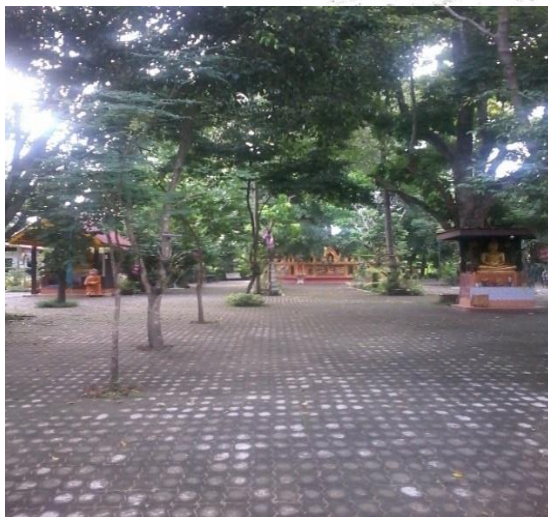
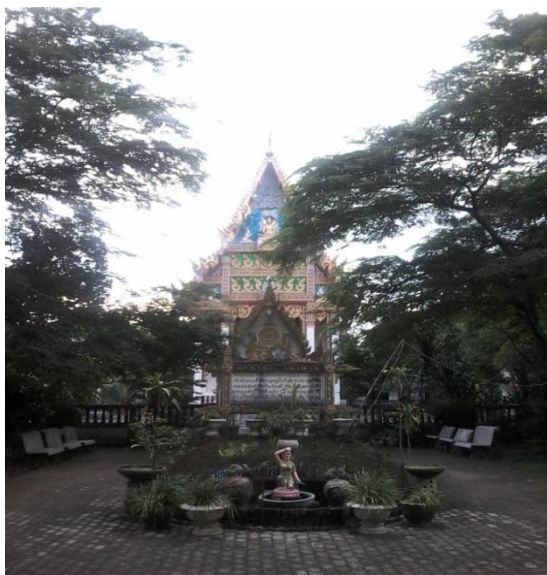
๑๔. ภาพสัปปายะสถานสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน

๑๕. ภาพสัปปายะสถานสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุทิวงศา

๑๖. ภาพสัปปายะสถานสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรณาราม

ภาคผนวกจ.
ภาพกิจกรรมการอบรมและปฏิบัติธรรม

๑๗. ภาพกิจกรรม การอบรมและปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ)

๑๘.ภาพกิจกรรม การอบรมปฏิบัติธรรมวัดป่าบ้านตรวด

๑๙. ภาพกิจกรรม การอบรมและปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเทพประทาน

๒๕. ภาพกิจกรรม การอบรมและปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมสุทธินิเวศ

๒๖. ภาพกิจกรรม การอบรมและปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ศรีวรรณาราม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระพรชาติ พุทฺธสโร (ภาคพรม)
ว/ด/ปเกิด	: วันที่ ๑๗ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๐
สถานที่เกิด	: บ้านเลขที่ ๓๐ หมู่ที่ ๘ บ้านหนองผำ ตำบลหนองฮะ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์
การศึกษา	: พธ.บ.(พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ : น.ธ.เอก. (นักธรรมชั้นเอก) สำนักเรียนวัดศรีสว่าง ตำบลระเวียง อำเภอโนนนารายณ์ จังหวัดสุรินทร์
อุปสมบท	: วันที่ ๑๑ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๑
สังกัด	: มหานิกาย
ปีที่เข้าศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๕๘
ปีที่สำเร็จการศึกษา	:/...../.....
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดจำปา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์